

LAS PO POTEH DEDIŠČINE OD TURJAKA DO KOLPE

**STRATEGIJA LOKALNEGA RAZVOJA ZA
LOKALNO AKCIJSKO SKUPINO PO POTEH DEDIŠČINE OD
TURJAKA DO KOLPE**

Kočevje, januar 2020

2. Kazalo

3.	Osebna izkaznica LAS	3
4.	Povzetek SLR	4
5.	Oprelitev območja in prebivalstva zajetega v SLR.....	5
6.	Analiza razvojnih potreb in možnosti območja LAS, vključno z analizo prednosti, slabosti, priložnosti in nevarnosti.....	33
7.	Podroben opis tematskih področij ukrepanja	40
8.	Opis in način doseganja ter zasledovanja horizontalnih ciljev Evropske unije	45
9.	Opis SLR in njenih ciljev vključno z določitvijo mejnikov in ciljnih vrednosti kazalnikov	46
10.	Opis postopka vključitve skupnosti v pripravo SLR.....	62
11.	Akcijski načrt, iz katerega izhaja opis prenosa ciljev v ukrepe, odgovornost za izvajanje ukrepov, vključno s časovno opredelitvijo letnih aktivnosti	65
12.	Opis sistema spremljanja in vrednotenja SLR	73
13.	Opis postopka določitve vodilnega partnerja LAS in opis kadrovskih kapacitet, finančni viri, izkušnje in znanje.....	77
14.	Opis nalog, odgovornosti in postopkov sprejemanja odločitev organov LAS	82
15.	Merila za izbor operacij in opis postopka izbora operacij.....	86
16.	Finančni načrt, vključno s finančno razdelitvijo po zadevnih skladih iz te uredbe v skladu s finančnim okvirjem.....	95
17.	Priloge	99

3. Osebna izkaznica LAS

Naziv LAS	LAS Po poteh dediščine od Turjaka do Kolpe		
Naslov LAS	Trata XIV 6a, 1330 Kočevje		
Naslov varnega elektronskega predala	las-ppd@vep.si		
Spletna stran LAS	www.las-ppd.si		
Predsednik LAS	Predsednik dr. Vladimir Prebilič Podpredsednica Milena Glavač		
Vodilni partner LAS	RC Kočevje Ribnica d.o.o.		
Naslov vodilnega partnerja LAS	Trata XIV 6a, 1330 Kočevje		
Številka transakcijskega računa LAS	SI56 0232 0025 7039 723 NLB		
Velikost območja LAS	1191,6 km ²		
Število prebivalcev LAS	38.612		
Število občin	8 občin		
Vključene občine (naštejte)	Dobrepolje, Kočevje, Kostel, Loški Potok, Osilnica, Ribnica, Sodražica, Velike Lašče		
Problemsko območje ali območje ZTNP-1 (označi)	DA NE		
Kohezijska regija	Vzhodna Slovenija		
SLR bo financirana (označi)	EKSRP	ESRR	ESPR
Glavni sklad (označi)	EKSRP	ESRR	ESPR
Datum ustanovitve lokalnega partnerstva	14. 10. 2015		
Število članov LAS	93		

4. Povzetek SLR

V obdobju 2014-2020 se bo v okviru Programa razvoja podeželja (PRP 2014-2020) izvajalo 15 ukrepov, ki so razdeljeni v več podukrepov. Eden izmed ukrepov je **Podpora za lokalni razvoj v okviru pobude LEADER (Lokalni razvoj, ki ga vodi skupnost)**. Ta ukrep spodbuja skupen lokalni razvoj po pristopu »od spodaj navzgor«. Kar pomeni, da lokalno prebivalstvo z oblikovanjem lokalnih akcijskih skupin (LAS) odloča o prioritetah in razvojnih ciljeh lokalnega območja.

Cilj pristopa »Lokalni razvoj, ki ga vodi skupnost«, v nadaljevanju CLLD (Community-led Local Development), je spodbujanje socialne vključenosti, zmanjševanje revščine in gospodarski razvoj podeželskih in urbanih območij s poudarkom na pospeševanju lokalnega razvoja podeželskih in urbanih območij. Poleg tega pa je cilj prispevati k ohranjanju narave, varstvu okolja, kulturne dediščine, kulturne krajine in njenih elementov.

Partnerstvo LAS Po poteh dediščine od Turjaka do Kolpe (skrajšano ime LAS PPD) že ima izkušnje z izvajanjem pristopa LEADER iz prejšnjega programskega obdobja (2007-2013). Razlika med pristopom CLLD in programom LEADER je v razširitvi vsebin, ki niso strogo omejena na podeželska območja, ampak vključujejo tudi ribiška in urbana naselja. Izvajanje Strategije na območju našega LAS bo potekalo s podporo Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja (EKSRP), ki pokriva celotno območje LAS in s podporo Evropskega sklada za regionalni razvoj (ESRR), ki pokriva urbana območja. LAS PPD smo s pomočjo lokalnih akterjev pripravili Strategijo lokalnega razvoja (SLR), ki temelji na podlagi poznavanja razvojnih problemov in priložnosti svojega območja. Ta mora slediti strateških usmeritvam PRP 2014-2020, horizontalnim ciljem EU in določbam, ki so zapisani v **Uredbi o izvajanju lokalnega razvoja, ki ga vodi skupnost v programskem obdobju 2014-2020 (Uradni list RS št. 42/15 in 28/16, v nadaljevanju Uredba CLLD)**. SLR je osnova, na podlagi katere se izberejo projekti za izvedbo ter posledično delijo in upravljajo finančna sredstva, ki jih pridobi LAS PPD iz evropskih skladov.

Razvojno vizijo »**Ustvariti boljše pogoje za življenje, z razvojem naravne in kulturne dediščine ter človeškega kapitala**« bomo uresničevali z vključitvijo vseh tematskih področji ukrepanja: ustvarjanje novih delovnih mest; razvoj osnovnih storitev; varstvo okolja in ohranjanje narave; večja vključenost mladih, žensk in drugih ranljivih skupin, znotraj katerih so oblikovani cilji in ukrepi.

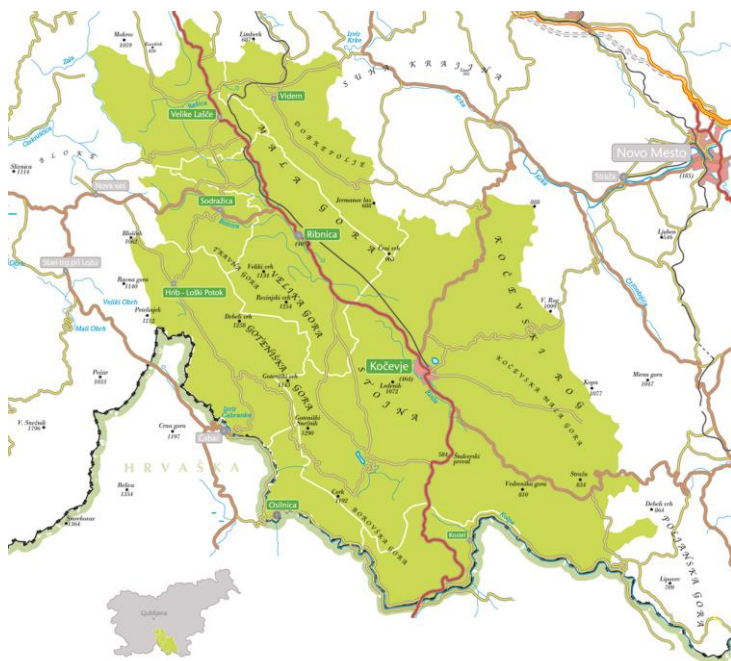
5. Opredelitev območja in prebivalstva zajetega v SLR

5. 1. SPLOŠNE GEOGRAFSKE ZNAČILNOSTI OBMOČJA LAS

5. 1. 1. Utemeljitev geografske zaokroženosti območja LAS

Območje LAS se razprostira v smeri od severozahoda proti jugovzhodu. Severni del omejujeta občini Velike Lašče in Dobropolje. Dobropolje je značilno suho kraško polje s stalno tekočo vodo Rašico na severnem delu in meji na skrajni severozahodni del Suhe krajine oz. na kraške planote Zahodne Suhe krajine. Gričevnata pokrajina Velike Lašče na severu prehaja v dolomitsko pokrajino Turjak, zahodni del pa jo omejujejo planoti Rute in Mačkovec proti bloškim planotam. Območje nato poteka ob glavni regionalni cestni povezavi Ljubljana-Delnice, preko gričevnate pokrajine Slemenca, do občin Sodražica in Ribnica. Zahodni del območja LAS, omejujeta občini Sodražica in Loški Potok, ki sta tudi skrajni zahodni rob Jugovzhodne statistične regije. Sodraška dolina je obdana z visokimi kraškimi planotami Travna gora in Velika gora, ki so gozdnata in neposeljena, na jugovzhodu pa se stika z večjo in širšo ribniško dolino. Ti dolini predstavljata aluvialno ravnico dveh večjih potokov, Ribnice in Bistrice. Občina Ribnica leži na obeh bregovih ponikalnice Bistrice, sredi ravnine ribniškega polja, med grebenoma Male in Velike gore, ki se proti jugu razširi v večji naselji Prigorica in Dolenja vas z obsežnim dolenjevaškim poljem. Občina Loški Potok se nahaja na jugu Slovenije in je prav tako obdana z visokimi neposeljenimi kraškimi planotami, kot so Racna gora, Velika gora in Goteniška gora. Južno mejo območja LAS omejujejo meje občin Loški Potok, Osilnica, Kostel in Kočevje ob dolini Čabranke, ki se nadaljuje v zgornjo dolino reke Kolpe, ki je hkrati ločnica od naše južne sosede Republike Hrvaške. S Kočevjem zaključimo zaokroženost območja LAS, ki je tudi največja občina v Sloveniji. Na jugu in na severozahodu meji na kraško planoto in hribe kot so Velika Gora, Ribniška in Kočevska Mala Gora vzdolž roba Kočevskega Roga, na severu meji z Ribniško dolino, na vzhodu z Belo Krajino in na jugu z reko Kolpo.

Slika 1: Karta območja LAS Po poteh dediščine od Turjaka do Kolpe

Vir: RC Kočevje Ribnica d.o.o., 2015

Območje LAS pretežno gradijo apnenci in dolomiti, ki dajejo območju prepoznaven kraški videz s številnimi vrtačami, brezni, kraškimi jamami, kamnitimi stenami, kraškimi polji, kraškimi planotami itn. Nižji, ožji predeli so pokriti s peščenjakom, višji predeli pa so kamniti in kraški. Podnebje je zmerno celinsko z dolgimi zimskimi obdobji in obilico snežnih padavin ter z visokimi poletnimi temperaturami.

Več kot 78 % površine pokrivajo iglasti in listnati gozdovi (gozdovi jelke, smreke in bukke). Natura 2000 pokriva kar 67 % celotnega programskega območja. Bogata flora in favna. V gozdovih najdemo avtohtone vrste zveri, kot so medved, volk, divja mačk in ris. Najdemo tudi različne tipe dreves, kot so: jelša, vrba, cedra, hrast, bukev, bor in breza. Območje ponuja obilo možnosti za preživljanje aktivnih počitnic s turistično ponudbo, ki temelji na neokrnjeni naravi.

5. 1. 2. Velikost območja LAS

Območje LAS obsega osem občin in sicer Kočevje, Kostel, Loški Potok, Osilnica, Ribnica, Sodražica, ki so del statistične regije Jugovzhodna Slovenija ter Dobrepolje in Velike Lašče, ki so del Osrednjeslovenske statistične regije. Območje LAS pokriva območje obeh kohezijskih regij, Vzhodne in Zahodne Slovenije, vendar se uvršča v območje Vzhodna Slovenija, saj živi več kot polovica prebivalstva LAS v tej regiji.

Površina območja LAS meri 1191,6 km² (to je 5,9 % površine Slovenije) in ima 38.612 prebivalcev (to je 1,9 % prebivalstva Slovenije). Po gostoti naseljenosti sodi med redkeje naseljena območja. Najmanjša po površini je občina Osilnica, največja pa občina Kočevje. Veliko število manjših naselij kaže na razpršeno poselitev in pozidavo.

Preglednica 1: Površina, delež površine območja LAS in število prebivalstva po posameznih občinah na dan 1. 7. 2014

Občina	Površina (km ²)	%	Število preb.	Število naselij
Dobrepolje	103,1	8,7	3934	24
Kočevje	555,4	46,6	16082	86
Kostel	56,1	4,7	646	54
Loški Potok	134,5	11,3	1883	17
Osilnica	36,2	3,0	374	19
Ribnica	153,6	12,9	9346	64
Sodražica	49,5	4,2	2171	23
Velike Lašče	103,2	8,7	4176	88
Skupaj	1191,6	100,0	38612	375
Slovenija	20273	/	2061623	

Vir: Statistični urad RS, 2015

Problemsko območje – Pokolpje

V skladu z Zakonom o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja (ZSRR-2) je Vlada RS, dne 19. 5. 2016, sprejela Sklep o dodatnih začasnih ukrepih razvojne podpore za problemska območja z visoko brezposelnostjo (Uradni list RS, št. 36/2016), ki je začel veljati naslednji dan po objavi v Uradnem listu RS. Pokolpje obsega skupaj sedem občin na Kočevskem in Beli krajini (Kočevje, Kostel, Osilnica, Loški Potok, Črnomelj, Metlika in Semič). To so območja, na katerih se zaradi notranjih strukturnih problemov ali zunanjih vplivov gospodarske razmere tako poslabšajo, da stopnja registrirane brezposelnosti doseže kritično mejo. Problemska območja so deležna dodatnih začasnih ukrepov razvojne podpore, ki jih sprejme Vlada Republike Slovenije. Na območju LAS so štiri občine: **Kočevje, Kostel, Osilnica in Loški Potok**. Program se osredotoča na subvencije podjetjem za naložbe in usposabljanje, institucionalno krepitev regije ter pomoč pri pripravi ključnih regijskih projektov na problemskem območju, ki zadevajo gospodarstvo in človeške vire. S programom se želi vplivati predvsem na ustvarjanje novih delovnih mest in spodbujanje konkurenčnosti gospodarstva. Cilj programa je ohranitev delovnih mest v obstoječih podjetjih, povečanje zaposlenosti in znižanje stopnje registrirane brezposelnosti.

Urbana naselja

»Urbana naselja so velika, večja in manjša mesta ter druga urbana naselja. V urbanem naselju so storitvene, oskrbne in druge dejavnosti, ki oskrbujejo prebivalce, ki prebivajo v naselju. Urbana naselja so že ali pa imajo možnost, da postanejo središča širših gravitacijskih območij« (Strategija prostorskega razvoja Slovenije, str. 12).

»Urbana območja so urbanizirana in suburbanizirana poselitvena območja. V urbanih območjih prevladujejo mestne funkcije nad agrarnimi« (Strategija prostorskega razvoja Slovenije, str. 12).

Območje LAS PPD vključuje: 1 središče regionalnega pomena (Kočevje), 1 medobčinsko središče (Ribnica) in 9 drugih urbanih območij (Dolga vas, Fara, Hrib-Loški Potok, Kočevska Reka, Osilnica, Sodražica, Šalka vas, Velike Lašče, Videm (Dobrepolje)), ki so z Uredbo CLLD in Pravilnikom o določitvi seznama dodatnih drugih urbanih območij za potrebe opredelitve območij lokalnih akcijskih skupin (Uradni list RS, št. 12/16 in 35/16) jasno določena.

Urbana naselja so tudi pomembna z vidika izračuna prispevka (financiranja) Evropskega sklada za regionalni razvoj (ESRR), saj so to upravičena območja do javne podpore iz naslova njihovega sklada.

5. 1. 3. Strukturne danosti območja LAS

Območje LAS po Gamsovi regionalizaciji uvrščamo v makroregijo Dinarske planote celinske Slovenije, v mezoregijo Visoke dinarske planote z mikroregijami Bloško-Potočanska planota, Velikolaščanska pokrajina, Dobropolje, Ribniško-Kočevska dolina, Ribniško in Kočevsko gorovje ter Dolina gornje Kolpe in Čabranke. Že sama regionalizacija nam pove, da tu prevladuje kraški svet z visokimi kraškimi planotami in polji. Od tod izhaja značilna biotska raznovrstnost. Največja in obmejna reka je Kolpa, ki se začne z izvirom Čabranke v občini Loški Potok.

Ohranjanje naravnih in kulturnih značilnosti so temeljnega pomena za ohranjanje naravne raznovrstnosti in kulturne identitete. Omogočanje njihovega sonaravnega in trajnostnega spoznavanja so temelj trajnostnega turizma na podeželju in razvojna priložnost za lokalno prebivalstvo.

Kmetijstvo

Kmetijska gospodarstva so se na območju oblikovala skozi zgodovino poselitve in načinom preživljanja na tem geografskem in klimatskem okolju. Območje je bilo še nekaj desetletij nazaj tipično agrarno, zaradi industrializacije pa je bistveno spremenilo svojo gospodarsko strukturo. Klasično kmetijstvo je izredno upadlo. Kmetije imajo predvsem samooskrbno vlogo, zato majhna onesnaženost kmetijskih površin. Osnovne dejavnosti so: **živinoreja, reja drobnice, mlečna proizvodnja in poljedelstvo**.

Kmetijstvo je glede na naravne pogoje usmerjeno predvsem v živinorejo. V največjem delu govedorejo s proizvodnjo mleka in prirejo mesa, ovčereja je bolj zastopana na območju Kočevskega, reja konj pa je prisotna na celotnem območju. Prevladuje absolutni travnati svet, poljedelstvo pa je namenjeno kot tehnološka dopolnitev živinoreji in za samooskrbo gospodinjstev. Število kmetij, ki se ukvarjajo z živinorejo je v upadanju. Delež »slepih kmetij« (kmetije, ki samo obdelujejo svoje površine ali pa samo uveljavljajo subvencije) se relativno povečuje. Skupno vseh kmetij, ki se kakorkoli ukvarjajo z obdelavo kmetijskih zemljišč pa je v upadanju, kar je normalna posledica glede na ekonomske zakonitosti.

Preglednica 2: Kmetijska gospodarstva po *KZU, ekonomski velikosti in vložku dela, 2010*

Občina	Kmetijska zemljišča v uporabi (ha)	Število kmetijskih gospodarstev	Skupna ekonomska velikost kmetijskih gospodarstev (SO v 1000)	Vložek dela na kmetijskih gospodarstvih (*PDM)
Dobrepolje	1804	319	1977	223

Kočevje	6025	223	7375	240
Kostel	303	55	292	38
Loški Potok	1269	206	756	92
Osilnica	141	36	121	15
Ribnica	2824	494	3162	392
Sodražica	734	163	546	60
Velike Lašče	1949	331	2097	189
Skupaj LAS	15049	1827	16326	1249

*KZU – kmetijska zemljišča v uporabi

*2010 – uporabili smo podatke iz leta 2010, saj novejši uradni podatki po občinah ne obstajajo

*PDM – polnovredna delovna moč

Vir: Statistični urad RS, Popis kmetijskih gospodarstev 2010, 2015

Preglednica 3: Število kmetijskih gospodarstev po velikostnih razredih *KZU, 2010*

Občina	Število kmetijskih gospodarstev	0 < 2 ha	2 < 5 ha	5 < 10	10 ha ≤
Dobrepolje	319	62	114	101	42
Kočevje	223	61	77	27	58
Kostel	55	17	20	z	z
Loški Potok	206	27	74	68	37
Osilnica	36	12	11	z	z
Ribnica	494	89	209	145	51
Sodražica	163	22	81	50	10
Velike Lašče	331	49	129	109	44
Skupaj LAS	1827	339	715	500	242

*KZU – kmetijska zemljišča v uporabi

*2010 – uporabili smo podatke iz leta 2010, saj novejši uradni podatki po občinah ne obstajajo

Vir: Statistični urad RS, Popis kmetijskih gospodarstev 2010, 2015

Po Popisu kmetijskih gospodarstev 2010 je največ kmetijskih gospodarstev na območju LAS velikosti 2 do 5 ha. Starostna struktura lastnikov oz. upravljavcev kmetij je zelo visoka in se povečuje. Lastniki so največkrat v pokoju ali pa se približujejo času prehoda iz aktivnega dela v upokojitev.

Kot **dopolnilna dejavnost na kmetijah** je najbolj zastopana predelava, obdelava, dodelava lesa, čebelarstvo, opravljanje del s kmetijsko mehanizacijo in dopolnilna dejavnost povezana s pridelavo (vrtnarstvo, drevesničarstvo, perutninarstvo). Zelo slabo so zastopane dopolnilne dejavnosti s področij predelave kmetijskih pridelkov (zlasti predelava mesa in mleka), tradicionalnimi znanji, ki izhajajo iz kmetijske dejavnosti (peka kruha) in dopolnilne dejavnosti v povezavi s pridobivanjem energije na različne načine (vodna energija, biomasa).

Od **dopolnilnih dejavnosti na kmetijah** izstopa izdelava »**SUHE ROBE**«, saj je ta dejavnost tradicionalno prisotna že več stoletij. Izdelava tradicionalnih izdelkov iz tega območja se zaradi tehnoloških, ekonomskih zahtev tržišča marsikje spreminja v osnovno dejavnost.

Na tem področju se je vzpostavilo tudi nekaj **kmečkega turizma** z manjšimi nočitvenimi kapacitetami – Lukčeva domačija (Kostel), Pri Papeževih (Kostel), Kmetija Padovac (Kostel), Pri Matičkovih (Velike Lašče), Boltetni (Ribnica), Oblak (Ortnek – Ribnica).

Razvoj **ekološkega kmetovanja** na tem področju je precejšen, vendar ne zadošča vsem potrebam povpraševanja po ekološki hrani, zlasti na področju zelenjave in žitaric. Velik je interes za vzrejo konj in kot dopolnilna dejavnost se organizirajo jahalni klubi, ki razvijajo tekmovalne in rekreacijske jahalne športe.

Glede na naravne danosti prostora in splošno stanje v kmetijstvu je potreben usmerjen in povezan razvoj kmetijstva. Za območje je značilna izjemna biotska raznovrstnost (Natura 2000), in krajinska raznovrstnost (območja nacionalne prepoznavnosti, dediščinske kulturne krajine), ki sta osnovni stalnici ekološkega kmetovanja, ohranjanja kakovostnega bivalnega okolja, utrjevanja lastne identitete in ustvarjanja pogojev za razvoj različnih dejavnosti.

Majhnost parcel in težki pridelovalni pogoji so že znani omejitveni dejavniki za intenzivno količinsko pridelavo hrane. Prav tako velik del kmetij, ki jim kmetijstvo ne predstavlja pomembnega vira dohodka, še vedno zaostaja v tehnologiji pridelave. Alternativa je pridelava zdrave, kakovostnejše hrane na ekološki način. To lahko pridelujejo tudi manjši kmetje za potrebe domačega trga (tržnice v središčih) in bodočega individualnega gosta v programu alternativnega turizma na tem področju. Veliko je možnosti za zvišanje nivoja lokalne samooskrbe, za združitev vseh pridelovalcev hrane pod enotno, kakovostno blagovno znamko in za gojenje pridelkov z dodano vrednostjo.

Zaradi neustreznosti kmetijskih površin (težki obdelovalni pogoji, parcelna razdrobljenost, lastniška struktura) in odpiranje trga kmetijskih proizvodov tuji konkurenci daje kmetijstvo vse manj prihodkov kmečkim gospodarstvom, kar se posledično odraža v iskanju virov dodatnih zaslužkov in zaraščanju kmetijskih površin (kulturne krajine).

Gozdarstvo

Gozd pokriva 78 % površine LAS, kar pomeni da je samo 22 % negozdnih površin. Potrebno je omeniti še podatek, da je veliko negozdnih površin v zaraščanju.

Preglednica 4: Prikaz površin gozda in gozdnatosti po občinah*

Občina	Površina občine (ha)	Površina gozda (ha)	Gozdnatost (%)	Delež zasebnega gozda (%)
Dobropolje	10.315	7.762	75,2	85
Kočevje	55.536	45.994	82,8	7,6
Kostel	5.608	4.525	80,7	57,7
Loški Potok	13.434	10.669	79,4	45,9
Osilnica	3.622	3.271	90,3	35,4
Ribnica	15.364	10.694	69,6	69,6
Sodražica	4.948	3.242	65,5	95,4
Velike Lašče	10.318	7.105	68,9	76,1
Skupaj LAS	119.145	93.262	78,3	/

*podatki so pridobljeni iz spletne strani Zavoda za gozdove Slovenije, ki so izračunani na podlagi podatkov po občinah iz leta 2002, 2003, 2004 in 2005. Podatki so iz Statističnega urada R Slovenije in Zavoda za Gozdove Slovenije (podatki iz baze SWEIS). Novejši uradni podatki po občinah ne obstajajo.

Vir: Zavod za gozdove Slovenije, 2015

Lastniška struktura

Značilnost lastniške strukture delimo v tri segmente:

- v privatnem gozdu je izrazito razdrobljena posestna struktura. Tako sicer lastniki razpolagajo z nekaj ha gozda, kateri pa je razdrobljen na več parcel (lahko tudi 10 in več). Tako je kmetijstvo,

gozdarstvo na takih področjih postalo nedonosno, kar se kaže na šibkejšem letnem poseku lesa;

- drugi del predstavljajo veliki privatni lastniki, ki so dobili vrnjene gozdove (denacionalizacija). Ti najpogosteje organizirajo svoj posek v dovoljeni meri (tudi zaposlujejo gozdne storitvene delavce);
- zadnji segment predstavlja gozd v državni lasti, ki je najbolj značilen na področju občine Kočevje. V teh gozdovi država podeljuje koncesije le izvajalcem, ki sistematično skrbijo za gozdno bogastvo.

Izkoriščenost gozdov

Izkoriščenost gozdov bomo prikazovali preko dveh elementov: ekonomske in socialne vrednosti gozda.

1. Ekonomska vrednost gozdov

Izkoriščenost gozdov, glede na možen posek, je zadnja leta padala predvsem zaradi manjšega poseka v privatnih gozdovih manjših lastnikov. Naslednji problem, ki se pojavlja, je direkten izvoz lesa (hlodovine) s področja v Italijo in Avstrijo. Opazen upad domačega lesa na žagah in pri oskrbi domače lesne proizvodnje.

Na območju je nekaj večjih proizvodnih podjetji vezanih na les, kot so Gozdarstvo Grča, Snežnik, Inles in Inotherm. Na področju deluje tudi veliko število (predvsem v kočevsko ribniškem delu) malih podjetnikov (1-10 zaposlenih), ki opravljajo dejavnost povezano z lesom:

- posek in spravilo lesa,
- transport,
- razrez lesa (razrez hlodovine in izdelava drobnih elementov: deske, trami..),
- sušenje lesa,
- obdelava lesa: izdelava lesenih izdelkov domače in umetnostne obrti, izdelava polizdelkov za lesno industrijo (noge za pohištvo, ročaji, drugi elementi) in izdelava izdelkov: stavbno pohištvo (okna, vrata, parket.), palete in pohištvo (izdelava večjih serij lesenih izdelkov ali manjše serije in izdelava po naročilu),
- in s tem v povezavi trgovina (prodaja hlodovine, razrezanega lesa in izdelkov).

Z gozdom je povezana tudi dejavnost nabiranja gozdnih sadežev in zelišč, ki omogoča prebivalcem na deželi dodaten zaslužek. Najbolj razširjeno je nabiranje gob in zdravilnih gozdnih in travniških rastlin (lipa, bezeg, glog, šipek, rman, smrekove iglice in druge). Na terenu je organiziranih tudi nekaj odkupnih mest za gozdne sadeže in zelišča. Domačini za lastne potrebe nabirajo tudi celo vrsto drugih rastlin: maline, jagode, lešnike, kostanj, orehe, borovnice ipd.

Poseben segment v ekonomiki gozdov predstavlja še lovstvo. Lovci so dobro organizirani v več društev in v sodelovanju z OE Zavoda za gozdove obvladujejo lov v gozdovih in skrbijo za ravnovesje živalskih vrst. V tem okviru deluje več gojitvenih lovišč. Del lovstva se že trži (odstrel živali), ni pa skoraj nikjer del celovite turistične ponudbe, ki bi omogočala tudi ostale dejavnosti povezane z živalmi (foto lov, opazovanje, raziskovanje gozda ipd.).

2. Socialna funkcija gozda

Ta del predstavljajo ostale funkcije gozda: rekreacijska, turistična, poučna, raziskovalna, higienska, zdravstvena, funkcija varovanja naravne in kulturne dediščine in drugih vrednot okolja. Vsekakor je na področju ta del z vidika ekonomike zelo slabo izkoriščen. Omembe vredna so predvsem področja, ki so povezana s turizmom, ostali del pa se je s tega vidika šele začel razvijati.

V tej povezavi so na celotnem območju dejavna predvsem lokalna planinska društva, z vrisanimi kartami možnih pešpoti, društva gozdarjev, lovstva, ribiška in druga društva, ki delujejo le v okvirih svojih interesov in se ne povezujejo v celovito turistično ponudbo območja.

Obnovljivi viri energije – biomasa

Območje je izjemno bogato z obnovljivim virom energije – biomaso, saj ga večinoma pokrivajo gozdovi. Les, kot vir energije postaja zaradi izrednega tehničnega napredka pri razvoju kurilnih naprav ter zaradi nestabilnih cen fosilnih goriv, ponovno vedno bolj zanimiv za široko uporabo. Veliko manjših podjetnikov in nekaj večjih že uporabljajo energijo iz biomase za ogrevanje in ostale toplotne potrebe. Nekaj mest ima tudi delno zgrajeno infrastrukturo za ogrevanje na biomaso: Kočevje - nova peč na biomaso 2005; Inles (Ribnica) in Melamin (Kočevje). Vsekakor je področje izkoriščanja energije biomase še premalo razvito. Januarja 2016 je bila v občini Loški Potok ustanovljena Lesna zadruga Loški Potok, ki združuje lokalne gozdarje in gradi lokalni sistem daljinskega ogrevanja na lesno biomaso v Loškem Potoku, ki ga bo potem tudi upravljala.

Naravna in kulturna dediščina

Naravna dediščina

Za območje je značilna visoka stopnja naravne ohranjenosti (kočevski gozdovi, Kolpa s pritoki Čabranke, Kočevsko-ribniško polje, Retijska uvala), veliko število naravnih vrednot, velika biotska raznovrstnost in prisotnost redkih, ogroženih rastlinskih in živalskih vrst. Naravne vrednote predstavljajo naravni pojav, ki je del žive ali nežive narave, naravno območje, ekosistem ali krajino. Na našem območju prevladujejo kraške jame, brezna, kraški izviri in vodotoki, skratka površinski in podzemni kraški pojavi, barja, različne rastlinske in živalske vrste, gozdni rezervati, pragozdi in drugo. Veliko naravnih vrednot ima spomeniški, rezervatni, znanstveno-raziskovalni in izobraževalni pomen.

Med ekološko pomembna območja sodijo Kočevsko, Kolpa, Ribniška dolina, Tržiščica s pritoki, Kadice, Mateča voda, Bistrica, Potiskavec, Podpeška jama, Skedenca nad Rajnturnom, Bajdinc, Cereja, Krimsko hribovje – Menišija, Mišja dolina z Velikimi logi in Osrednje območje življenjskega prostora velikih zveri. V zadnjem času je opaziti poslabšanje stanja določenih habitatov in vrst vezanih na kmetijsko krajino. Ogrožena so predvsem ekstenzivna travišča, ki jih ogroža intenzifikacija kmetijske rabe, po drugi strani zaraščanje.

Velik del območja LAS je vključen v posebno varstveno območje Natura 2000, ki vam bo predstavljeno v poglavju *Opis okolja*.

Kulturna dediščina

Z ohranjanjem, vzpostavljanjem kulturne in simbolne prepoznavnosti krajine zagotavljamo večjo privlačnost območij, specifične razvojne možnosti, kvalitetno bivalno okolje in možnosti za identifikacijo prebivalstva s svojim in nacionalnim teritorijem. Kulturno in simbolno prepoznavnost ter doživljajsko vrednost oblikujejo pestra kulturna krajina, stavbna in naselbinska dediščina podeželja, pogojena s klimatskimi, geološkimi, reliefnimi in zgodovinskimi razmerami ter naravne vrednote z izrazitimi in prepoznavnimi lastnostmi.

Preglednica 5: Skupno število enot nepremične kulturne dediščine po občinah, 2015

Občina	Arheološka ded.	Profana stav. ded.	Sakralna stav. ded.	Sakralno profana stav. ded.	Memorialna ded.	Vrtnoarhitekturna ded.	Naselbinska ded.	Kulturna krajina	Zgodovinska krajina	Ostalo	Skupaj
Dobrepolje	4	11	33	0	24	1	6	0	0	0	79
Kočevje	72	74	47	0	44	1	13	4	2	32	289
Kostel	5	24	14	0	3	0	5	0	0	0	51

Loški Potok	4	28	11	1	22	0	3	5	0	0	74
Osilnica	1	6	8	0	1	0	2	1	0	0	19
Ribnica	10	60	52	0	39	5	8	3	0	0	177
Sodražica	4	3	11	0	1	0	0	0	0	0	19
Velike Lašče	16	59	42	0	21	2	12	1	1	0	154
Skupaj LAS	116	265	218	1	155	9	49	14	3	32	862

* podatki so pridobljeni iz spletne strani Registra nepremične kulturne dediščine, ki se posodablja vsake dva meseca. Podatke smo zajeli leta 2015. Vrednosti za leto 2014 po občinah se bistveno ne razlikujejo.

Vir: Ministrstvo za kulturo, Register nepremične kulturne dediščine, 2015

Iz tabele je razvidno, da je celotno območje izjemno bogato z raznovrstno nepremično kulturno dediščino. Prevladuje profana stavbna dediščina, zlasti domačije, stanovanjske hiše, hlevi, mlini ipd., kateri sledita sakralna (cerkve) in profana sakralna dediščina (kapelice). V večjem številu sta prisotni tudi arheološka in memorialna dediščina. Slednja se navezuje predvsem na dogodke med 2. svetovno vojno in je v večini primerov dobro vzdrževana in ni ogrožena. Skupno je bilo leta 2009 v registru nepremične kulturne dediščine na območju LAS vpisanih **862 enot**.

V območju je tudi **49 območij naselbinske dediščine**, pri čemer so posebej vasi, vaška jedra ali zaselki najbolj ogrožena varstvena kategorija, ki pospešeno izgublja svoje kulturne značilnosti. **14 enot je dediščinske kulturne krajine**, katere varstvo in ohranjanje zahteva poseben pristop in trud. Zaradi značilnosti projektnega območja je možno vso navedeno kulturno dediščino obravnavati kot **t. i. podeželsko dediščino**.

Vsa nepremična kulturna dediščina je sestavina krajine in bivalnega okolja. Ta priča o kulturnih značilnostih, zgodovini prostora in o ljudeh, ki tam žive. Potrebno je varovati njene kulturne lastnosti in jo vključevati v življenje sodobne družbe. Zlasti varovana območja naselbinske dediščine s programi revitalizacije in rehabilitacije, z razvijanjem etnoloških in arheoloških parkov, tematskih poti itd.

Dediščina je vrednota v premalo okoljih. Prebivalci območja se premalo zavedajo njenega pomena, je še ne uveljavljajo kot svojo kulturno pravico in se ne zavedajo dovolj razvojnih možnosti, ki jih nudi, zlasti na področju turizma in obrti. Potrebno je več ozaveščenja tako med mladimi kot med starejšimi. Premalo se zavedajo znatnejših koristi, ki jih prinaša ohranjanje in razvijanje večjih varovanih območij – naselbinskih jeder, krajinskih območij, tematskih poti, kulturnih vrednot naravnih parkov, v smeri ustvarjanja posebnih lokalnih kulturnih okolij, z obogatitvijo z novo kulturno infrastrukturo, povezavo snovne in nesnovne dediščine/znanj in razvijanje lokalno pogojene nove ustvarjalnosti. Prav tako je pri vzdrževanju, adaptacijah in obnovah objektov kot pri odločanju za nove objekte, ter pri oblikovanju novih produktov/storitev premalo sodelovanja med institucijami znanja in lokalnimi prebivalci (kmetijami, podjetji, društvi, zasebnimi lastniki). Dediščina je premalo vključena tudi pri trženju turističnih in izobraževalnih programov v projektnem območju.

Domača in umetnostna obrt, izdelki z geografsko označbo, poreklom, blagovne znamke in ostala pomembna območja in izdelki

Območje je zaradi naravnih danosti izjemno bogato z izdelki domače in umetnostne obrti.

Prevladuje izdelovanje izdelkov iz lesa, tako imenovana suha roba. Nastanek je bil pogojen z veliko poraščenostjo narave z gozdom in razdrobljenostjo kmetij. Tako so prebivalci začeli izdelovati izdelke iz lesa, ki so jih potrebovali v vsakdanjem življenju, bodisi pri delu v gospodinjstvu, drugih hišnih opravilih ali pa pri poljedelstvu. Tradicija izdelovanja suhe robe se prenaša iz roda v rod že več stoletij in je živa še danes. Ribniško suhorobarstvo in pletarstvo je tako vpisano v Register nesnovne kulturne dediščine.

Izdelki suhe robe so razvrščeni v suhorobarske panoge: obodarstvo, podnarstvo, rešetarstvo, žličarstvo, kuhalničarstvo, posodarstvo, zobotrebčarstvo, pletarstvo, mizarstvo, strugarstvo, orodjarstvo, spominkarstvo, poslikava in sestavljanje izdelkov.

Z geografsko označbo „**Ribniška suha roba**“ so zaščiteni predmeti iz lesa, ki so skozi zgodovino postali tradicionalni izdelki na območju občin Ribnica, Sodražica, Loški Potok, Kočevje, Dobrepolje in Velike Lašče.

V južnem delu ribniške doline se je zaradi naravnih danosti poleg suhe robe uspešno razvijalo skozi stoletja tudi lončarstvo, ki je družinam predstavljalo poleg kmetijstva dodatni vir zaslужka. Danes še vedno lončari kar nekaj lončarjev, ki svoje izdelke izdelujejo še vedno na tradicionalni način (nekateri lončarji iz Ribnice so v Registru nesnovne kulturne dediščine).

V Rokodelskem centru Ribnica je na ogled tudi razstava V korak s časom, ki predstavlja sodobno produkcijo suhe robe in lončarstva (izdelki s pridobljeno geografsko označbo). Izdelke suhe robe, ki nosijo geografsko označbo in lončarske izdelke, pa lahko najdete tudi v **Muzejski trgovini Rokodelskega centra**.

Območje zaradi svoje neokrnjenosti nudi izjemno ugodne pogoje tudi za pridelavo visoko kakovostnega medu. Označba geografskega porekla **Kočevski gozdni med** združuje čebelarje področnih čebelarskih društev iz Kočevja, Ribnice, Velikih Lašč, Vidma (Dobrepolje) in Dolenjske Toplice. Pod označbo geografskega porekla Kočevski gozdni med se prodaja smrekov, lipov, hojin in gozdni med.

Na južnem delu območja ob dolini reke Kolpe na območju občin Kočevje, Kostel in Osilnica pridelujejo iz avtohtonih vrst sadja **Kostelsko rakijo**. Kostelska rakija ima svojo blagovno znamko. Pridobivajo jo po postopku destilacije ene ali več vrst avtohtonega sadja po tehnologiji dvakratne prekuhe.

5. 1. 4. Stanje infrastrukture in opremljenosti z osnovnimi storitvami

Na obravnavanem območju prevladujejo podeželska naselja (obcestna, gručasta in razpršena, zaselki, samotne kmetije), za katere je značilna razpršena poselitev. Na nekaterih demografsko ogroženih območjih, predvsem v obmejnih občinah, narašča število sekundarnih bivališč.

Za območje je značilna velika gostota **cestnega omrežja**, ki pa je večinoma v slabem stanju. Ravno slaba prometna povezava je eden izmed glavnih razlogov za slabši in počasnejši gospodarski razvoj projektnega območja;

- od Ljubljane, čez Velike Lašče in Ribnico do Kočevja in naprej proti Delnicam poteka **regionalna cestna povezava čezmejnega pomena – magistralna cesta G2-106**, ki povezuje celotno projektno območje z glavnim mestom in mejnim prehodom Petrina;
- medobčinska in lokalna središča se povezujejo z **regionalnimi in lokalnimi cestnimi povezavami**, katera so v projektnem območju večinoma v zelo slabem stanju. Regionalna cesta čezmejnega pomena od Ljubljane proti Delnicam je izrazito prometna, še posebej v poletnih mesecih ter potrebna razširitve in temeljite preнове. Ravno tako regionalna cestna povezava od Loškega Potoka in Sodražice do Žlebiča je zaradi vsakodnevnega težkega tovornega prometa v zelo slabem stanju, saj ta povezuje območje s slovenskim morjem. Regionalna cesta, ki povezuje projektno območje s središčem Dolenjske oz. statistične regije Jugovzhodne Slovenije, Novim mestom, je prav tako v slabem stanju;
- **javni potniški promet** preko avtobusnih povezav redno poteka do večjih občinskih središč, medtem ko ima večina krajev slabe dnevne avtobusne povezave;
- območje **nima železniškega potniškega prometa**. V smeri Ljubljana-Kočevje poteka samo tovorniški železniški promet;

- **omrežje kolesarskih poti** je razvito samo po posameznih občinah, večina občin nima urejenih kolesarskih poti. Obstoječe niso širše regionalno povezane;
- **omrežje planinskih pešpoti** je zelo dobro razvito na območju. Čez del območja poteka tudi evropska pešpot E7 in E6. Ponekod so urejene posamezne **tematske poti**. Po dolžini izstopa tematska pot ob rimskem zidu (Claustra Alpium Iuliarum), doslej dolga 55 km, ki povezuje celotno območje;
- na območju so urejena tudi **letališča za ultra lahka letala**. V Kočevski občini se nahaja letališče Novi Lazi za eno in dvosedežna letala. Malo manjše letališče pa ureja tudi privatnik v Ribnici, na polju med Bregom, Brežami, Sajevcem in starim stadionom. Letališče za ultra lahka letala v občini Dobrepolje je v sedanjem OPN občine ostalo zgolj v strateškem delu.

Območje leži ob meji z Republiko Hrvaško, ki je trenutno še vedno Schengenska meja, ki pa večkrat otežuje prehajanje v Slovenijo. Na zunanji Schengenski meji se nahajajo štiri mejni prehodi (MP) in sicer: **Petrina** (MP za mednarodni promet), **Podplanina** (MP za meddržavni promet), **Osilnica** (MP za obmejni prehod) in **Novi kot** (MP za obmejni promet).

Komunalna in energetska infrastruktura ne dosega standardov opremljenosti in ne sledita potrebam gospodarskega razvoja. Zaradi razpršene pozidave je oteženo opremljanje območja z ustreznimi sistemi odvajanja in čiščenja odpadnih voda. V večjem delu programskega območja je še vedno potrebno urediti kanalizacijske sisteme in odpadne vode speljati na priključke, saj se v nekaterih krajih še vedno izlivajo v bližnje reke, potoke ali podtalnico.

Širokopasovno omrežje

Telekomunikacijsko omrežje je le deloma razvito. Vzroke je potrebno iskati v naravnih značilnostih terena, v izredno razpršeni gradnji in obmejni legi območja. Nekatera naselja v dolini Loškega Potoka in območij ob Kolpi ne sprejemajo državnega televizijskega in radijskega programa. Gosteje naseljena območja so relativno dobro pokrita s širokopasovnim omrežjem.

Ravnanje z odpadki

- Izvajalci obvezne gospodarske javne službe zbiranja in odvoza odpadkov na obravnavanem območju sta Komunala Ribnica za občine Ribnica, Sodražica, Loški Potok; Komunala Kočevje za občine Kočevje, Kostel; Javno komunalno podjetje Grosuplje za občino Dobrepolje; za odvoz odpadkov občine Velike Lašče pa skrbi Snaga Ljubljana.
- S prvim januarjem 2016 je Komunala Ribnica začela izvažati mešane komunalne odpadke v Regijski center za ravnanje za odpadki Ljubljana (RCERO). Deponija Mala gora je zaprta.
- Komunala Kočevje odvaža odpadke na Center za ravnanje z odpadki v Mozelj, kjer odpadke obdela in odloži odpadke na drugi lokaciji.
- Javno komunalno podjetje Grosuplje zbira in obdeluje odpadke v Zbirnem centru Špaja dolina.
- V Osilnici za odvoz odpadkov skrbijo komunalni delavci občine. Občina ima eno zbirališče v katerem se odpadki stiskajo v bale, ki jih po potrebi - na podlagi pogodbe odvažajo podjetje Saubermacher iz Murske Sobote.
- Novost je zbirni center kosovnih odpadkov v Malem Logu (občina Loški Potok), s katerim upravlja Komunala Ribnica in obratuje dva krat tedensko.

Po podatkih Statističnega urada RS na območju LAS količina komunalnih odpadkov (kg/preb) zbranih z javnim odvozom zadnjih nekaj let upada, količina nastalih komunalnih odpadkov (kg/preb) pa narašča.

5. 1. 5. Opis stanja okolja

Natura 2000 pokriva kar 67 % celotnega programskega območja, kar kaže na veliko biotsko raznovrstnost. Območja so določena na podlagi direktive o habitatih in na podlagi direktive o pticah, ki so posebnega pomena za Evropsko skupnost. Direktivi podpirata trajnostni razvoj in ne izključujeta

človeške dejavnosti. Nekatere dejavnosti kot so kmetijstvo, gozdarstvo in turizem se z omrežjem Natura 2000 lepo dopolnjujejo. Potrebno je ohranjanje obstoječega stanja narave z ustrezno rabo prostora. V nekaterih primerih pa lahko Natura 2000 predstavlja tudi omejitev. Ob celoviti presoji vplivov dejavnosti na okolje, prevladujočem javnem interesu in nezmožnost umestitve dejavnosti drugod, pa se določena pravila lahko tudi ukrivi. Največje območje Nature 2000 je Kočevsko, ki prekriva kar sedem občin obravnavanega območja, razen Velikih Lašč. Kostel in Osilnica spadata med občine z več kot 99 odstotno pokritostjo z Naturo 2000.

Preglednica 6: Površina in delež območja Natura 2000 po posameznih občinah, 2013*

Občina	Površina občine (ha)	Površina območja Natura 2000 (ha)	Delež površine občine pokrite z Naturo 2000 (%)
Dobropolje	10.315	634	6,15
Kočevje	55.539	47.679	85,85
Kostel	5.609	5.600	99,85
Loški Potok	13.450	11.465	85,24
Osilnica	3.622	3.615	99,81
Ribnica	15.364	7.293	47,47
Sodražica	4.948	1.608	32,49
Velike Lašče	10.318	2.203	21,35
Skupaj LAS	119.165	80.097	67,22

*podatke smo pridobili na uradni spletni strani www.natura2000.si, novejših podatkov nismo našli, se pa vrednosti za leto 2014 po občinah bistveno ne razlikujejo

Vir: Natura 2000, Natura v številkah, 2015

Preglednica 7: Seznam območij Natura 2000 po posameznih občinah, 2013*

Ime	Ime skupine *	Občina
Kočevsko-Kolpa	pSCI,SAC,SPA	Kočevje, Kostel, Loški Potok, Osilnica, Ribnica, Sodražica
Kočevsko	pSCI,SAC,SPA	Dobropolje, Kočevje, Kostel, Loški Potok, Osilnica, Ribnica, Sodražica
Rinža	pSCI,SAC	Kočevje
Ribniška dolina	pSCI,SAC	Ribnica
Dolenja vas pri Ribnici	SAC	Ribnica
Mateča voda in Bistrica	SAC	Sodražica
Kompoljska jama - Potiskavec	SAC	Dobropolje
Podpeška jama	SAC	Dobropolje
Mišja dolina	pSCI	Velike Lašče
Skedenca nad Rajnturnom	pSCI,SAC	Velike Lašče
Krimsko hribovje - Menišija	pSCI,SAC	Velike Lašče

*območja Nature 2000 smo pridobili iz Naravovarstvenega atlasa, ki grafično prikazuje območja po občinah, območja za leto 2014 po občinah se bistveno ne razlikujejo

*pSCI,SAC – območja Natura 2000 določena na podlagi direktive o habitatih

*SPA – območja Natura 2000 določena na podlagi direktive o pticah

Vir: Zavod RS za varstvo narave, Naravovarstveni atlas – Natura 2000, 2015

5. 2. GOSPODARSKI POLOŽAJ OBMOČJA LAS

5. 2. 1. Opis glavnih gospodarskih dejavnosti

V povojnem obdobju je imelo projektno območje tipičen industrijski značaj. Danes so med vodilnimi panogami lesna in predelovalna industrija, predvsem kovinska, sledijo jim podjetja s trgovinsko dejavnostjo in podjetja s področja gradbeništva. V zadnjem času se je oblikovalo večje število manjših podjetij. Povečalo se je število samostojnih podjetnikov in obrtnikov, ki se ukvarjajo s predelavo lesa in ne prodajajo finalnih izdelkov ter gozdarjev, ki se ukvarjajo s posekom in spravilom lesa. V tabeli so navedene večje gospodarske družbe na območju LAS po posameznih občinah:

Preglednica 8: Gospodarske družbe po povprečnem številu zaposlenih na podlagi delovnih ur v obračunskem obdobju, 2014

Občina	Podjetje	Dejavnost podjetja	Število zaposlenih
Dobropolje	KGŽ INTERIER d.o.o.	proizvodnja pohištva	31
Dobropolje	TIP-TOP DESIGN d.o.o.	prodaja	30
Dobropolje	KGŽ d.o.o.	proizvodnja kovinskih izdelkov	20
Kočevje	MELAMIN d.d.	proizvodnja plastičnih mas	192
Kočevje	GOZDARSTVO GRČA d.d.	sečnja	126
Kočevje	SNEŽNIK d.d.	žaganje, skobljenje, impregniranje lesa	120
Kočevje	RECINKO d.o.o.	proizvodnja nogavic	106
Kočevje	ITAS-CAS d.o.o.	proizvodnja motornih vozil	91
Kostel	HTT d.o.o.	proiz. karoserij, polprikolic, prikolic	13
Kostel	COSTELLA d.d.	proizvodnja pijač	10
Loški Potok	RIKO EKOS d.o.o.	proizvodnja strojev	36
Loški Potok	ANIS TREND d.o.o.	proizvodnja strojev	18
Loški Potok	SI - CORE d.o.o.	žaganje, skobljenje, impregniranje lesa	16
Loški Potok	BENLES d.o.o.	proiz. izdelkov iz lesa, plute	16
Osilnica	KOLPA d.o.o.	dejavnost hotelov in nastanitvenih objektov	8
Osilnica	GRABAR d.o.o.	podj. in poslovno svetovanje	5
Ribnica	INLES d.d.	stavbo mizarstvo in lesarstvo	286
Ribnica	INOTHERM d.o.o.	stavbo mizarstvo in lesarstvo	216
Ribnica	IP INLES d.o.o.	stavbo mizarstvo in lesarstvo	107
Ribnica	YASKAWA RISTRO d.o.o.	proizvodnja strojev	107
Ribnica	PETEK TRANSPORT	cestni tovorni promet	101
Sodražica	GRAFIT d.o.o.	gradnja stanovanjskih in nestano. stavb	34
Sodražica	FRAGMAT d.o.o.	oddajanje in obratovanje lastnih ali najetih stavb	16
Sodražica	POS PLASTIKA d.o.o.	proiz. izdelkov iz plastičnih mas za gradbeništvo	14
Velike Lašče	KOŠČEK d.o.o.	razmnoževanje posnetih nosilcev zapisa	12
Velike Lašče	SKARPA d.o.o.	gradnja stanovanjskih in nestano. stavb	9

*število zaposlenih v matični družbi brez števila zaposlenih v povezanih podjetjih

Vir: Bisnode, Gvin, 2015

Najbolj razvita občina (po koeficientu razvitosti) je Ribnica, najmanj pa občini Kostel in Osilnica. Glede na posebne razvojne težave, povezane z demografskimi problemi, visoko brezposelnostjo, problematiko

dostopnosti in obsežnimi območji Natura 2000, se je in se bo na območju Kočevje, Kostel, Osilnica in Loški Potok izvajal program Pokolpje, ki je program spodbujanja konkurenčnosti in ukrepov razvojne podpore. Cilj programa je zmanjšati razvojne ovire in spodbuditi gospodarske dejavnike k izkoriščanju razvojnih priložnosti.

Turizem

Področje turizma se večinoma ubada z enakimi perečimi problemi kot v preteklem obdobju. Slabe prometne povezave, slaba dostopnost in urejenost naravne ter kulturne dediščine, šibko skupno nastopanje v promocijskih aktivnostih, necelovita marketinška podoba in slabo trženje.

Kočevsko-ribniško območje zaznamujejo neokrnjena narava, obsežni gozdovi, območja Nature 2000 ter podeželje, v katerem poleg domačinov, domujejo tudi rjavi medved, volk in ris. Kraški svet se razprostira od značilne Retijske uvale preko Male in Velike gore vse do Rinže in Kolpe. Območje zaznamujejo domača obrt (suha roba – z geografsko označbo in lončarstvo), kočevske vasi, govori ob Čabranki in zgornji Kolpi, vodnatost in številne kulinarične dobrote, kot so kostelski želodec, čušpajz, Kočevski gozdni med (z zaščiteno označbo porekla), Kostelska rakija (z geografsko označbo), šedrška trojka, in pripravi poprtnikov, katerih nosilke izhajajo iz območij občin Loški Potok, Ribnica in Sodražica (slednja sta v Registru nesnovne kulturne dediščine) itn. Med najodmevnejše prireditve sodijo Ribniški sejem, "Tamburanje v Kostelee" in Tržni dan v Sodražici. Ribnica vas vabi z Ribniškim gradom z etnološkim muzejem, Kočevje z obiskom pragozdnega rezervata v Kočevskem Rogu, obiskom Ledenih jam in Željnskih jam. Kostel vabi v grad Kostel z ogledom slapa Nežica in Osilnica t.j. pravljica dežela Petra Klepca s sedmimi cerkvami in raznoraznimi možnostmi za oddih.

Občina Velike Lašče vabi z renesančnim gradom Turjak, s Trubarjevo domačijo v Rašici, s številnimi učnimi gozdnimi potmi in pešpoti, ki se ponašajo z bogatimi kulturnimi tradicijami. Nedaleč stran je občina Dobropolje z občinskim središčem Videm, ki je eno veliko kraško polje s Podpeško jamo in največjim lipovim gajem v Sloveniji. Med odmevnejši prireditvi sodita Ponikovske mačkare in Zagoriške mačkare, iz občin Velike Lašče in Dobropolje, pa prav tako prihajajo nosilke dediščine priprave poprtnikov (vse značilnosti so v Registru nesnovne kulturne dediščine).

Preglednica 9: Turistični informacijski centri in aktivna turistična društva, 2015

Občina	Turistični informacijski centri in aktivna turistična društva
Dobropolje	Turistično društvo Dobropolje, Turistično društvo Podgora
Kočevje	Javni zavod za turizem in kulturo Kočevje, Turistično društvo Kočevje, Turistično društvo Brezpotja, Turistično društvo Kočevska Reka
Kostel	TRIS - Turistično razvojno informacijsko središče Kostel, Turistično športno društvo Kostel
Loški Potok	Kulturno turistični center Loški Potok, Turistično društvo Loški Potok
Osilnica	TIC Osilnica
Ribnica	Rokodelski center Ribnica, Turistično društvo Ribnica, Turistično društvo Grmada
Sodražica	Turistično društvo Sodražica
Velike Lašče	Parnas - Zavod za kulturo in turizem Velike Lašče, Turistično društvo Turjak

Vir: Lokalna skupnost, 2015

Na območju celotne Jugovzhodne statistične regije je bil vzpostavljen spletni portal regijskih pohodniških, kolesarskih, vodnih in jahalnih poti, ki vključujejo v ponudbo tudi naravno in kulturno dediščino (Po poteh dediščine od Idrijce do Kolpe in Po poteh dediščine Dolenjske in Bele krajine) ter drugo turistično ponudbo (nastanitev, gostinska ponudba, znamenitosti, informacije). Lokalna mreža tematskih poti je na spletni strani <http://www.slovenia-heritage.net/>. Vzpostavljen je bil tudi destinacijski

portal Dolenjske, Bele krajine in Kočevsko-ribniškega območja - <https://www.visitdolenjska.eu/>, ki ponuja regijo skozi pet turističnih produktov: Zdravje in sprostitvev, Aktivne počitnice, Po poteh dediščine, Turizem v zidanicah ter Kulinarika in vino. Turistična ponudba, naravna in kulturna dediščina so tako predstavljene na okolju prijazen način.

Med glavne pridobitve na področju nastanitvenih kapacitet zagotovo sodi Kulturno turistični center Loški Potok. Hotel je bil dokončan decembra 2012 in sodi med največje nastanitvene objekte po številu ležišč na območju LAS. Hotel ima 24 sob v katerih je 54 ležišč. Gradnja je bila delno financirana s strani Evropske unije in sicer iz Evropskega sklada za regionalni razvoj, iz Kohezijskega sklada in Evropskega socialnega sklada.

Drugi večji nastanitveni objekt je hotel Kovač v občini Osilnica, ki ima v hotelski depandansi 14 dvoposteljnih sob in tudi družinske sobe 2+2. Leta 2009 pa so svojo ponudbo še povečali in zgradili športno depandanso, ki je namenjena predvsem šolam v naravi, športnim skupinam, klubom, kolesarjem, planincem. Tukaj imajo na voljo 55 ležišč.

Oba objekta sta odmaknjena od večjih središč in povsem stran od prometnih povezav, vendar nudita možnosti za aktivno preživljanje počitnic v neokrnjeni naravi. Ostali nastanitveni objekti na območju LAS so v obliki gostišč, sob, prenočišč, stanovanj, počitniških hiš, planinskih domov, koč, kampov, otroških in mladinski počitniških domov. Pomanjkanje prenočitvenih kapacitet vodi do kratke povprečne dobe bivanja turistov in tako nizke potrošnje obiskovalcev.

Turistična ponudba je v veliki meri omejena na posamezne občine, ki pa skupaj nimajo celostne grafične podobe, ki bi se lahko uporabila pri razvijanju nove, celovitejše in obiskovalcu prilagojene ponudbe. Naravna in kulturna dediščina sta še vedno preslabo predstavljeni in izkoriščeni za razvoj turizma. Nekateri lokalne skupnosti še vedno niso zadovoljivo opremljene s turistično infrastrukturo in opremo. Slabe so možnosti sprejema mobilnih gostov z avtomobili in prikolicami, ponekod šibka opremljenost s širokopasovnimi povezavami, nerazvito kolesarsko omrežje, slabe cestne in železniške povezave, lokacije naravne in kulturne dediščine niso ustrezno označene, turistična ponudba je razpršena, premalo povezana in preslabo predstavljena javnosti. Že sama oživitvev podeželskih in urbanih jeder z dejavnostmi ter ustrezno infrastrukturo prinese občutek učinkovite uporabe teh prostorov in s tem povečanja atraktivnosti občine za ohranjanje poseljenosti, obiskovalce ter posredno nudenja možnosti za dodatne aktivnosti na kulturnem, etnološkem, turističnem in delovnem področju. Če povzamemo območje ima turistični potencial in ima urejeno že »turistično platformo« oz. odskočno desko, samo še izkoristiti jo moramo.

5. 2. 2. Stanje na področju gospodarstva

Za statistično regijo Jugovzhodna Slovenija je značilno večje število manjših gospodarskih con, kar pomeni priložnost spodbujanja gospodarstva na različnih lokacijah. Slabost teh manjših gospodarskih con je v tem, da niso aktualne za neposredne tuje investicije in za razvoj obsežnih dejavnosti. Občini Kočevje (Gospodarska cona TUŠ, Industrijska cona LIK, podjetniška cona Breg) in Ribnica (Obrtno-industrijska cona Lepovče, Obrtna cona Ugar, Obrtna cona Breg) imata nekaj večjih gospodarskih con. Ostale občine razpolagajo z manjšimi lokalnimi gospodarskimi conami, ki nudijo lokacijo drobnemu podjetništvu v bližini občinskih središč, ki so prilagojena povpraševanju na lokalni ravni ter zagotavljajo delovna mesta predvsem lokalnemu prebivalstvu. Na taka območja veliko težje privabiš večja podjetja in tuje vlagatelje, zaradi prevelike odmaknjenosti od pomembnih prometnih povezav, manjšega zaledja delovne sile, demografske ogroženosti ter šibkejše razvitega gospodarstva. Izpostavimo lahko še cono proizvodnih dejavnosti v Malem Logu v Loškem Potoku, manjša cono na robu naselja v občini Sodražica, kjer so locirana štiri podjetja trgovske in proizvodne dejavnosti (Fragmat, Fipis, Donit, Grafit) ter na novo opremljeno z vso ustrezno infrastrukturo obrtno cono v Sodražici nasproti podjetja Fibran. V občini Velike Lašče načrtujejo obrtno cono v Ločici pri Turjaku, ki leži ob državni cesti Ljubljana-Kočevje-Petrina, prav tako so v občini Dobropolje predvideni dve coni Predstruge in Struge v okolici Stolarne.

Na območju LAS je imelo leta 201 sedež 1,46 % vseh podjetij v državi. Število podjetij od leta 2011 stalno narašča, skupni prirast je +277 podjetij.

Preglednica 10: Število in prihodek (1000 EUR) podjetij po občinah v letih 2011, 2012, 2013 in 2014

Občina	2011		2012		2013		2014	
	Število podjetij	Prihodek (1000 EUR)	Število podjetij	Prihodek (1000 EUR)	Število podjetij	Prihodek (1000 EUR)	Število podjetij	Prihodek (1000 EUR)
Dobrepolje	246	59167	252	54734	266	52186	269	52864
Kočevje	915	257478	907	247405	923	246448	931	262691
Kostel	51	7711	48	6980	51	5754	53	5038
Loški Potok	86	13099	85	11326	83	12123	91	13849
Osilnica	16	1972	17	1639	15	1161	14	1131
Ribnica	666	214059	688	224115	750	230439	786	239482
Sodražica	145	18068	140	20735	174	23133	170	23258
Velike Lašče	312	37462	320	39778	385	31124	400	34079
Skupaj LAS	2437	609016	2457	606712	2647	602368	2714	632392
Slovenija	169360	90789676	173305	90754575	182089	90625516	186433	93571789

Vir: Statistični urad RS, 2015

Preglednica 11: Investicije v osnovna sredstva po skupinah osnovnih sredstev in občinah (v 1000 EUR) v letih 2012 in 2013*

Občina	Investicije - SKUPAJ		6.15 Gradbeni objekti in prostori		6.16+6.17 Stroji in oprema, prevozna sredstva, biološka sredstva		6.18 Neopredmetena sredstva	
	2012	2013	2012	2013	2012	2013	2012	2013
Dobrepolje	2096	1048	1288	795	593	190	216	62
Kočevje	16546	19368	8537	9171	7208	9560	800	637
Kostel	819	2242	796	2123	18	115	5	5
Loški Potok	1942	2547	1658	2055	105	301	179	191
Osilnica	75	256	52	241	20	6	2	9
Ribnica	22240	17899	11039	13571	10548	3980	653	348
Sodražica	4554	3456	2803	2544	1746	818	5	94
Velike Lašče	1570	2806	1210	2418	301	334	59	54
Območje LAS	49842	49622	27383	32918	20539	15304	1919	1400

* podatki iz leta 2014 so nepopolni, zato smo primerjali investicije med leti 2012 in 2013

Vir: Statistični urad RS, 2015

Leta 2013 je bila skupna vrednost investicij v osnovna sredstva na območju LAS 49,6 milijona €. Največ, 19,4 milijona €, je bilo investirano v občini Kočevje, najmanj, 256.000 € pa v občini Osilnica. Največ investicij, skoraj 33 milijonov €, je bilo v letu 2013 namenjenih za gradbene objekte in prostore (to so investicije v stanovanjske in nestanovanjske stavbe in prostore, gradbeno inženirske objekte in investicije v izboljšavo zemljišč). Najmanj se je investiralo v neopredmetena sredstva – 1,4 milijona € (to so investicije v študije, projekte in raziskovalna dela, programsko opremo, zabavo in izvirnike oz. originale na področju filma, glasbe ipd...). Investicije bo potrebno povečati na področju prometne in osnovne infrastrukture zaradi izboljšanja gospodarskega razvoja in slabe demografske slike.

Področje, ki mu je potrebno nameniti veliko pozornosti so inovacije, raziskave in razvoj. Z vlaganjem v raziskovanje in razvoj (infrastruktura, programi) pri obstoječih prevladujočih panogah bomo postali konkurenčnejši. Večje gospodarske družbe že vlagajo v raziskave in razvoj, medtem ko manjša podjetja premalo vlagajo v raziskave in razvoj.

Za glavne razloge slabšega gospodarskega razvoja velja izpostaviti dolgotrajno in visoko stopnjo brezposelnosti, slabo dostopnost in slabe prometne, energetske ter infrastrukturne povezave, pomanjkljivo komunalno opremljenost, nadaljnja izguba delovnih mest v gospodarskih družbah, premajhna razpoznavnost turističnih priložnosti, šibkejša podporno okolje za razvoj podjetništva ter premajhna povezanost razvojnih institucij. Med podporno okolje uvrščamo **regionalne izpostave državne uprave**, kot so območni zavodi za zaposlovanje – urad za delo Ribnica in Kočevje, gospodarske in obrtne zbornice – Območna obrtno podjetniška zbornica v Kočevju in Ribnici, centri za socialno delo v Ribnici in Kočevju, upravne enote KGZS zavoda Ljubljana ter **razvojne institucije**, kot so Razvojni center Kočevje Ribnica (Garancijska shema za Dolenjsko), Podjetniški inkubator Kočevje, Podjetniški inkubator Kostel in točke VEM.

5. 2. 3. Stopnja brezposelnosti na območju LAS

Število registriranih brezposelnih na območju LAS se je od leta 2005 do 2014 povečalo za kar 26,4 %. Veliko število delovno aktivnega prebivalstva se vozi izven območja bivanja. Največ dnevni delovnih migracij je v Ljubljano, Novo mesto, Kočevje, Ribnico, Cerknico, Loško dolino ...

Preglednica 12: Povprečna stopnja registrirane brezposelnosti po občinah med leti 2005-2014

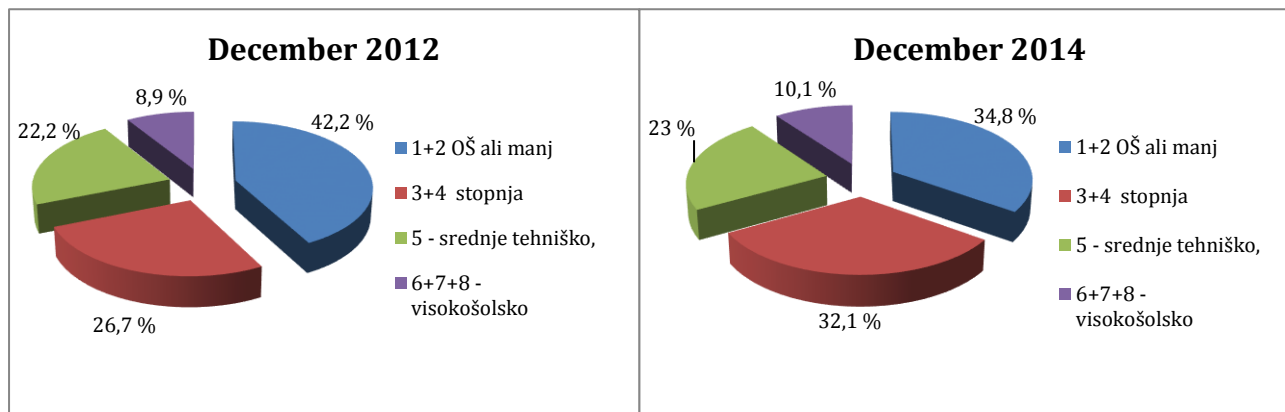
Občina	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Dobrepolje	5,6	4,8	4,4	3,5	4,9	6,4	7,1	7,3	8,9	8,9
Kočevje	14,8	15	12,7	11,4	16,5	18,4	19,2	20,7	22,7	23
Kostel	6	8,1	11,9	10	15,7	15	15,6	14,6	12,5	17,5
Loški Potok	7,5	6,7	5,8	6,1	8,2	8	8,9	8,9	11,3	11,7
Osilnica	15,3	11,8	8,2	6,1	9,6	17,4	11,2	12,3	16,4	22,9
Ribnica	8,7	7,7	5,3	4,8	6,8	7,9	8,2	8,4	10	9,8
Sodražica	8,1	6,5	6,4	5,2	7,1	9	8,7	9	10,3	9,2
Velike Lašče	5	5,1	4	2,9	4,1	5,9	7,7	8,6	9	8,8
Skupaj LAS	8,9	8,2	7,3	6,3	9,1	11,0	10,8	11,2	12,6	14,0
JV Slovenija	8,8	8,6	7	6,3	8,9	10	11,6	12,8	14,1	13,9
Osrednjeslovenska	7,6	7,2	5,9	5	6,8	8,5	9,9	10,1	11,5	11,7
Slovenija	10,2	9,4	7,7	6,7	9,1	10,7	11,8	12	13,1	13,1

Vir: Zavod RS za zaposlovanje, 2015

Povprečna stopnja brezposelnosti na območju LAS je v letu 2014 znašala 14 %. Če jo primerjamo s stopnjo prejšnjih let je ta veliko večja. Najbolj pereč problem brezposelnosti je zabeležen v občinah Kočevje, Kostel, Osilnica in Loški Potok z nad 10-odstotno povprečno stopnjo. Te občine so tudi razglašene za problemska območja z visoko brezposelnostjo. V preteklih letih je območje LAS izkazoval približno enako povprečno stopnjo registrirane brezposelnosti, kot je bilo slovensko povprečje.

Slika 2: Delež registriranih brezposelnih oseb glede na stopnjo izobrazbe december 2012 in december 2014

Vir: Zavod RS za zaposlovanje, 2015

Od leta 2012 se večja predvsem delež tistih z visoko stopnjo izobrazbo (VI., VII., VIII. stopnja). Glede na vir podatkov iz Zavoda za zaposlovanje je bilo na dan 31. 12. 2014 registriranih 10,1 % brezposelnih oseb z visoko izobrazbo od skupnega števila brezposelnih na območju LAS. Visoko izobraženi mladi, ki so iskalci prve zaposlitve, se zaradi tega na delo odpravljajo v druge slovenske regije ali v tujino ali pa kar ostanejo v kraju, kjer študirajo in se ne vračajo domov (»beg možganov«). Hitrejša rast konkurenčnosti razvoja podeželja bi se v prihodnje morala okrepiti z delovnimi mesti za izobraženo delovno silo. Poleg mladih, ostanejo še dolgotrajno brezposelni, invalidi, starejši in Romi. Ti so zaradi pomanjkanja izobrazbe, ustreznih programov prekvalifikacije, nizke motivacije in togosti težje zaposljivi. Zaradi slabše zaposljivosti in dolgotrajne brezposelnosti se čuti pasivnost med prebivalci. Kot razvojna priložnost za ranljive skupine se kaže socialno podjetništvo in prostovoljstvo, ki je inovativna oblika podjetništva z velikim čutom odgovornosti za družbo in ljudi. Socialno podjetje nastopa na trgu kot ostala klasična podjetja ob upoštevanju načel socialnega podjetništva. Ustvarja nova delovna mesta za ranljive skupine ter opravlja družbeno koristne dejavnosti.

Preglednica 13: Registrirane brezposelne osebe po občinah in na območju LAS med leti 2005-2014

Občina	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2013	2014
Dobrepolje	86	66	69	56	103	120	125	153	140
Kočevje	1267	1043	946	980	1388	1387	1520	1739	1743
Kostel	19	19	28	37	51	41	40	36	50
Loški Potok	68	53	45	52	68	76	73	100	91
Osilnica	26	18	12	10	25	25	19	30	29
Ribnica	365	278	205	214	314	348	327	429	396
Sodražica	67	48	51	43	72	93	78	90	89
Velike Lašče	92	90	70	54	97	144	156	161	167
Skupaj LAS	1990	1615	1426	1446	2118	2234	2338	2738	2705
Slovenija	92575	78303	68411	66239	96672	110021	112754	124015	119458

Vir: Statistični urad RS, 2015

Preglednica 14: Registrirane brezposelne osebe po izbranih starostnih skupinah in po spolu, 2014

Občina	15-24 let	25-29 let	30-39 let	40-49 let	50-54 let	55 ali več	Ženske	Število brezposelnih
Dobrepolje	10	32	27	29	20	22	69	140
Kočevje	243	248	442	317	271	222	958	1743

Kostel	2	6	13	9	8	12	26	50
Loški Potok	19	10	19	25	7	11	48	91
Osilnica	4	5	7	1	9	3	19	29
Ribnica	66	78	105	65	29	53	198	396
Sodražica	9	17	27	9	14	13	46	89
Velike Lašče	18	21	37	34	24	33	72	167
Skupaj LAS	371	417	677	489	382	369	1436	2705
Slovenija	11280	18871	28466	24103	15613	21125	59502	119458

Vir: Zavod RS za zaposlovanje, 2015

Od skupnega števila brezposelnih oseb zavzemajo ženske 53 % delež, največ v občini Kočevje, saj je tam tudi največja stopnja brezposelnosti. Delež mladih brezposelnih do 24 leta se giblje okrog 13 % ter mladih med 25 in 29 leti okrog 15 %.

Organizacije se z različnimi štipendijami (Regijska štipendijska shema za Dolenjsko) in drugimi spodbudami za delodajalce in iskalce zaposlitve trudijo zadržati ljudi na območju ter privabiti potencialne zunanje investitorje, ki bi omogočili nova delovna mesta. Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve izvaja aktivno politiko zaposlovanja z raznimi razpisi za zaposlovanje in programi, ki mladim brezposelnim, dolgotrajno brezposelnim in starejšim omogočajo pridobitev novega znanja, kompetenc in večje možnosti za zaposlitev. Zavod RS za zaposlovanje podjetjem, ki zaposlijo, omogoča povračilo prispevkov delodajalcem na območjih z visoko brezposelnostjo (tj. Kočevje, Kostel, Osilnica, Loški Potok), vračilo prispevkov delodajalca za prvo zaposlitev, oprostitev plačila prispevkov delodajalca za mlade, oprostitev plačila prispevkov delodajalca za starejše, davčne olajšave za zaposlovanje brezposelnih, davčne olajšave za zaposlovanje invalidov itn. Prav tako za iskalce zaposlitve izvaja razne programe preverjanja in potrjevanja NPK ter javna dela.

Velik problem, ki bi lahko preprečil tako veliko stopnjo brezposelnosti, je še vedno šibko sodelovanje med izobraževalnimi ustanovami in delodajalci (gospodarstveniki). Dober primer, ki povezuje delodajalca in potencialnega zaposlenega, so Javni razpisi sofinanciranja kadrovskih štipendij delodajalcem za tekoče šolsko/študijsko leto.

5. 3. DEMOGRAFSKE IN SOCIOLOŠKE ZNAČILNOSTI NA OBMOČJU LAS

5. 3. 1. Število in gostota prebivalcev na obravnavanem območju

V prvi polovici leta na dan 1. 7. 2014 je na območju LAS živel 38.612 prebivalcev, od tega 19.442 moških in 19.170 žensk. Število moških je za 1 % več. Največja občina po površini in po številu prebivalcev je občina Kočevje.

Preglednica 15: Površina, delež, število in gostota prebivalcev po občinah na območju LAS, 2014

Občina	Površina (km ²)	%	Število preb.*	Moški	Ženske	Gostota preb. (preb./km ²)
Dobrepolje	103,1	8,6	3934	2013	1921	38,2
Kočevje	555,4	47	16082	7944	8138	29,0
Kostel	56,1	4,7	646	339	307	11,5
Loški Potok	134,5	11,2	1883	946	937	14,0
Osilnica	36,2	3	374	208	166	10,3
Ribnica	153,6	12,8	9346	4751	4595	60,8
Sodražica	49,5	4,1	2171	1111	1060	43,9

Velike Lašče	103,2	8,6	4176	2130	2046	40,5
Skupaj LAS	1191,6	100	38612	19442	19170	32,4
Slovenija	20273	/	2061623	1021419	1040204	101,7

*Število prebivalcev na dan 1. 7. 2014

Vir: Statistični urad RS, 2015

Glede na povprečno slovensko gostoto naseljenosti, ki je v letu 2014 znašala 101,7 prebivalcev na km², je projektno območje zelo redko naseljeno. Povprečno živi na projektnem območju glede na velikost (1191,6 km²) 32,4 prebivalca na km². Kot izjemno redko poseljene izstopajo občine Kostel, Loški Potok in Osilnica. Glede na regionalno členitev podeželskih območij po kriterijih OECD, je celotno območje izrazito podeželsko. Kriterij gostote prebivalcev po OECD je do 150 preb./ km². Medobčinska središča na projektnem območju so mesta Ribnica in Kočevje, ki pa ne štejejo več kot 10.000 prebivalcev.

Preglednica 16: Prebivalstvo po petletnih starostnih skupinah od 0-49 let, 2014

Občina	0-4	5-9	10-14	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49
Dobrepolje	213	210	200	211	220	271	267	262	232	304
Kočevje	842	748	711	681	756	1021	1274	1233	984	1076
Kostel	21	19	27	19	21	31	33	47	32	39
Loški Potok	82	77	96	87	123	116	125	120	112	141
Osilnica	12	10	11	14	14	26	17	20	13	27
Ribnica	557	449	428	513	577	708	672	601	624	750
Sodražica	129	116	99	101	108	134	174	147	145	170
Velike Lašče	240	239	217	185	240	256	282	326	281	299
Skupaj LAS	2096	1868	1789	1811	2059	2563	2844	2756	2423	2806

Preglednica 17: Prebivalstvo po petletnih starostnih skupinah od 50-100 let, 2014

Občina	50-54	55-59	60-64	65-69	70-74	75-79	80-84	85-89	90-94	95-99	100 +
Dobrepolje	310	282	216	162	173	166	128	86	16	4	1
Kočevje	1298	1362	1271	721	636	632	499	256	70	7	4
Kostel	59	53	60	53	42	36	37	10	7	0	0
Loški Potok	144	164	103	82	83	84	85	41	16	2	0
Osilnica	34	39	39	27	18	22	21	8	2	0	0
Ribnica	683	708	524	351	359	349	286	153	47	6	1
Sodražica	143	158	133	104	93	93	79	32	12	1	0
Velike Lašče	315	289	280	188	177	131	131	68	26	5	1
Skupaj LAS	2986	3055	2626	1688	1581	1513	1266	654	196	25	7

Vir: Statistični urad RS, 2015

Od skupnega števila prebivalcev, razdeljenih na petletne starostne skupine, zavzema največ prebivalcev skupina od 55 do 59 let in sicer 3055, medtem ko najmlajša skupina otrok le 2096 skupnega števila. Bistven upad je zaslediti pri starostni skupini 85-89 let, ko se iz predhodne skupine (80-84 let) skoraj prepolovi iz 1266 na 654. Prebivalstvo iz območja LAS se stara. Leta 2000 je bila povprečna starost prebivalstva 40,8 let. Ta se je zvišala in v letu 2015 znaša 44,3 let. V tem letu sta imeli najstarejše prebivalstvo občini Osilnica in Kostel s povprečno starostjo 49,5. Podobno se zvišuje indeks staranja, ki pokaže razmerje med starim prebivalstvom (starim 65 let in več) in mladim prebivalstvom (starim od 0–

14 let). Indeks se je v zadnjih petnajstih letih zvišal iz 134 na 159. Tudi v tej kategoriji je najslabše v občinah Osilnica (indeks 275) in Kostel (indeks 270).

5. 3. 2. Gibanje števila prebivalstva na območju LAS v zadnjih desetih letih

Kot je razvidno iz tabele se je število prebivalcev v zadnjih desetih letih na območju LAS-a zmanjševalo. Med letoma 2004 in 2014 je bil skupni prirast negativen in sicer -251.

Preglednica 18: Gibanje števila prebivalstva na območju LAS med leti 2004 in 2014

Občina	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Dobrepolje	3651	3674	3693	3727	3763	3828	3882	3927	3958	3942	3934
Kočevje	16728	16806	16884	16941	16711	16685	16549	16499	16437	16303	16082
Kostel	694	700	684	683	650	647	661	651	642	650	646
Loški Potok	2048	2042	2039	2037	1986	2019	1987	1969	1951	1933	1883
Osilnica	433	430	424	428	402	402	404	399	413	386	374
Ribnica	9212	9201	9251	9297	9200	9318	9338	9363	9339	9318	9346
Sodražica	2160	2161	2186	2185	2164	2166	2169	2164	2193	2174	2171
Velike Lašče	3937	3961	4062	4087	4057	4121	4162	4190	4226	4216	4176
Skupaj LAS	38863	38975	39223	39385	38933	39186	39152	39162	39159	38922	38612

Vir: Statistični urad RS, 2015

Naravni, selitveni in skupni prirast kažejo na negativno gibanje prebivalstva na območju LAS, kar kaže na neugodno demografsko strukturo. Naravni prirastek je bil v letu 2014 negativen, kar pomeni večjo smrtnost in nižjo rodnost. Prav tako je bil v letu 2013 selitveni prirastek negativen – večje odseljevanje kot priseljevanje. Vzrok za to so pospešeno staranje prebivalstva in s tem povezana večja smrtnost. Mladi se odseljujejo zaradi slabših pogojev za zaposlitev in v upanju boljših ekonomskih ter socialnih razmer. Zaradi slabih prometnih povezav in posledično poslabšanega dostopa do delovnih mest, pa se potem tudi odselijo – največkrat v Ljubljano. Prav tako se mladi odločajo za manj številčno družino.

Preglednica 19: Naravni, selitveni in skupni prirast prebivalstva med leti 2004 in 2014

Občina	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Naravni prirast											
SLOVENIJA	-562	-668	752	1239	3509	3106	3734	3248	2681	1777	2279
Dobrepolje	14	12	2	-18	-2	-30	-8	0	-23	-12	-13
Kočevje	17	-8	-20	-9	8	-35	46	40	-2	1	19
Kostel	-2	-4	-4	-5	-3	-8	0	-10	-5	-1	0
Loški Potok	-7	-17	-3	-5	-9	-14	-23	-19	-13	-19	-40
Osilnica	-5	1	-4	-9	-3	-4	-2	2	-1	-4	-3
Ribnica	10	-13	21	24	35	-12	6	1	-1	4	6
Sodražica	3	-3	-1	0	10	7	7	13	18	1	19
Velike Lašče	4	12	5	15	24	4	13	26	20	14	1
Skupaj LAS	34	-20	-4	-7	60	-92	39	53	-7	-16	-11
Selitveni prirast											
SLOVENIJA	1902	6436	6267	14250	18584	11508	-521	2059	644	487	/
Dobrepolje	12	6	30	7	92	100	29	40	29	28	/

Kočevje	44	31	34	95	98	-100	-92	-38	-128	-192	/
Kostel	8	-3	-2	11	-16	16	-3	-19	16	9	/
Loški Potok	8	2	13	-5	15	41	5	4	-23	-13	/
Osilnica	0	-1	9	-7	2	-8	3	2	-11	-5	/
Ribnica	-24	36	-4	13	141	62	-25	12	-27	32	/
Sodražica	-10	31	13	4	6	9	-20	-2	3	-7	/
Velike Lašče	38	69	68	22	29	8	-12	19	19	-47	/
Skupaj LAS	76	171	161	140	367	128	-115	18	-122	-195	/
Skupni prirast											
SLOVENIJA	1340	5768	7019	15489	22093	14614	3213	5307	3325	2264	/
Dobrepolje	26	18	32	-11	90	70	21	40	6	16	/
Kočevje	61	23	14	86	106	-135	-46	2	-130	-191	/
Kostel	6	-7	-6	6	-19	8	-3	-29	11	8	/
Loški Potok	1	-15	10	-10	6	27	-18	-15	-36	-32	/
Osilnica	-5	0	5	-16	-1	-12	1	4	-12	-9	/
Ribnica	-14	23	17	37	176	50	-19	13	-28	36	/
Sodražica	-7	28	12	4	16	16	-13	11	21	-6	/
Velike Lašče	42	81	73	37	53	12	1	45	39	-33	/
Skupaj LAS	110	151	157	133	427	36	-76	71	-129	-211	/

/- ni podatka

Vir: Statistični urad RS, 2015

5. 3. 3. Izobrazbena struktura prebivalstva

5,2 % prebivalstva starega 15 let ali več na območju LAS je brez izobrazbe ali z nepopolno osnovnošolsko izobrazbo, kar je bistveno več od slovenskega povprečja (3,7 %). Prav tako je na območju LAS višji delež prebivalstva s končano osnovno šolo (območje LAS, 30,6 %, Slovenija 26,7 %). Približno enak delež prebivalstva je s končano srednješolsko izobrazbo (53 %). Nižji delež prebivalstva je z višješolsko oz. visokošolsko izobrazbo (območje LAS 15,7 %, Slovenija 20,6 %). Prebivalcev z visokošolsko izobrazbo 3. stopnje je 0,84 % (Slovenija 1,65 %).

Kot pozitiven trend bi lahko navedli povečevanje prebivalcev z visokošolsko izobrazbo in zmanjševanje števila prebivalcev brez izobrazbe ter osnovnošolsko izobrazbo. Leta 2011 je bilo na območju LAS 4473 prebivalcev z visokošolsko izobrazbo, leta 2014 pa že 5196. Število ljudi brez izobrazbe ali z nedokončano osnovno šolo je bilo leta 2011 kar 2041, medtem ko se je do leta 2014 to število zmanjšalo že na 1712. Vzporedno s številom visoko izobraženih, pa se povečuje tudi število registriranih brezposelnih oseb na Zavodu za zaposlovanje, kar povečuje pritisk na družbo. Prepričanje, da nam lahko le izobrazba da potrebno znanje in izkušnje za zaposlitev ne velja več. Zaradi velikega števila visoko izobraženih delodajalci v ospredje postavljajo delovne izkušnje, neformalno pridobljena znanja, osebnostne lastnosti in veščine. Mnogi se ne zavedajo velikega pomena znanja pridobljenega v neformalnem in priložnostnem učenju, saj ta ponuja priložnosti za povečanje trga dela in geografske mobilnosti. Zato ima področje neformalnega in vseživljenjskega učenja še velike možnosti za nadgradnjo, zlasti na področju vključevanja novih udeležencev različnih starostnih in spolnih skupin ter tudi ranljivih skupin. Veliko na tem področju naredi tudi aktivna politika zaposlovanja.

Preglednica 20: Prebivalstvo, staro 15 let ali več po izobrazbi, 2014

	Dobrepolje	Kočevje	Kostel	Loški Potok	Osilnica	Ribnica	Sodražica	Velike Lašče	Območje LAS	Slovenija
Izobrazba - SKUPAJ	3309	13902	581	1638	354	7908	1834	3498	33024	1760032
Osnovnošolska ali manj - Skupaj	1032	4458	157	622	134	2195	588	904	10090	470104
Brez izobrazbe, nepopolna osnovnošolska	187	900	38	69	41	268	84	125	1712	65876
Osnovnošolska	845	3558	119	553	93	1927	504	779	8378	404228
Srednješolska - Skupaj	1809	7506	327	839	186	4283	911	1877	17738	928291
Nižja poklicna, srednja poklicna	828	3859	168	410	118	1977	440	743	8543	397105
Srednja strokovna, srednja splošna	981	3647	159	429	68	2306	471	1134	9195	531186
Višješolska, visokošolska - Skupaj	468	1938	97	177	34	1430	335	717	5196	361637
Visokošolska 1. stopnje ipd.	251	1043	50	107	21	776	162	366	2776	165198
Visokošolska 2. stopnje ipd.	187	808	42	64	13	577	156	296	2143	167321
Visokošolska 3. stopnje ipd.	30	87	5	6	0	77	17	55	277	29118

Vir: Statistični urad RS, 2015

5. 3. 4. Stanje na področju izobraževanja in kulture na območju LAS

Za izobraženost prebivalcev je pomemben dostop do ponudbe izobraževalnih programov. Na območju LAS delujejo osnovne šole s podružnicami in ena srednja šola. V občini Osilnica deluje samo podružnična šola Osnovne šole Fara v Kostelu. V Kočevju je Gimnazija in srednja šola Kočevje s programi mizar, lesarski tehnik, trgovec, oblikovalec kovin – orodjar, ekonomski tehnik in gimnazija. Prav tako v Kočevju deluje Ljudska univerza s programom za tretje življenjsko obdobje. Mladi, ki se ne odločijo za nadaljevanje šolanja v Kočevju, odidejo na šolanje v Ljubljano ali Novo mesto. Mladi iz Kočevja, Ribnice in Velikih Lašč, se običajno odločijo za vsakodnevno vožnjo z avtobusom, medtem ko se šolarji iz preostalega projektnega območja običajno odločijo za bivanje v Ljubljani – dijaški domovi. Visokošolskih programov na območju LAS PPD ni.

Za varstvo premične kulturne dediščine skrbi muzejska mreža po principu strokovne in teritorialne matičnosti, ki pa je na obravnavanem območju na nekaterih vitalnih področjih še pomanjkljiva. Pokrajinski muzej Kočevje pokriva območje občin Kočevje, Kostel, Loški Potok in skrbi za področje zgodovine.

Pred leti je v Ribnici deloval Javni zavod Miklova hiša. Danes deluje javni zavod Knjižnica Miklova hiša, od katere se je izločila organizacijska enota Galerija Miklova hiša in enota Muzej Miklova hiša. S tem odlokom se je Knjižnica Miklova hiša konstituirala v samostojno enoto. Knjižnica Miklova hiša je skupaj z obema enotama, Knjižnico Sodražica in Knjižnico Loški Potok, osrednje kulturno, izobraževalno in socialno središče lokalnih skupnosti.

Večja knjižnica na območju LAS-a je tudi Knjižnica Kočevje, katere poslanstvo je nakup, obdelava, hranjenje in posredovanje knjižničnega gradiva, podpira intelektualni in kulturni razvoj občanov ter vseživljenjsko učenje.

V Ribnici deluje tudi Javni zavod Rokodelski center Ribnica, zavod za rokodelstvo, muzejsko in galerijsko dejavnost, ki skrbi za celostno ohranjanje in razvoj kulturne dediščine, ter njeno povezovanje s sodobnim ustvarjanjem, zbiranje, varovanje, dokumentiranje in preučevanje kulturne dediščine za prenos informacij javnosti o njenem pomenu nekdaj, danes in v prihodnosti, povezovanje kulturnih dejavnosti s turizmom in ostalimi panogami gospodarstva, izobraževanje in populariziranje domače in umetnostne obrti in sodobne likovne ustvarjalnosti. Obiskovalcem v rokodelskem centru ponujajo prikaz izdelovanja suhe robe in lončarstva, rokodelske delavnice in izobraževanje v pletarski ter lončarski šoli.

V občini Velike Lašče delujeta Trubarjeva domačija in Levstikov dom (Spominska soba Josipa Stritarja in Frana Levstika), v občini Dobropolje pa deluje Jakličev dom kot Informacijsko dokumentacijski center umetnikov Franceta in Toneta Kralja.

V Ribnici in Kočevju deluje še Javni sklad RS za kulturne dejavnosti. Prav tako so v teh občinah locirane glasbene šole. Glasbena šola Ribnica ima svojo enoto tudi v Velikih Laščah, oddelek v Sodražici in Loškem Potoku. V občini Dobropolje ima svojo podružnico Glasbena šola Grosuplje. Za materialno in vsebinsko varstvo nepremične kulturne dediščine skrbi Zavod za varstvo kulturne dediščine, območna enota Ljubljana.

Na območju je veliko predstavnikov nevladnih organizacij, ki bogato delujejo na razvoju podeželja in skrbijo za promocijo območja. Med njimi so turistična, kulturna, umetniška, čebelarska, planinska in športna društva. Veliko je gasilskih društev, lovskih družin, društev podeželskih žena, pevskih zborov, godb in društva upokoencev (po podatkih AJ PES-a na območju LAS PPD deluje 472 društev).

5. 3. 5. Opis ranljivih skupin

Med ranljive skupine največkrat uvrščamo skupine ljudi, ki na trgu dela zaradi različnih vzrokov težje dobijo zaposlitev. Operativni program razvoja človeških virov 2014-2020 med ranljive skupine uvršča ljudi z nizkimi dohodki, brezposelne, invalide, brezdomce, Rome, migrante, begunce, iskalce azila, otroke ali mladostnike s težavami v odraščanju ter druge ranljive skupine, kot so žrtve nasilja, odvisniki ter osebe s težavami v duševnem zdravju.

Najpogostejše ranljive skupine na območju LAS so **dolgotrajno registrirane brezposelne osebe, Romi, starejši, ženske in mladi, ki so hkrati tudi brezposelne osebe.**

Število Romov po podatkih Centrov za socialno delo naj bi bilo v občini Kočevje nekaj nad 500 in v občini Ribnica okoli 120. V občini Kočevje so v naseljih Željne, Marof in Griček tri legalna romska naselja z urejenimi bivalnimi razmerami, kot so priključek na električno in vodovodno omrežje. V Kočevju pa se nahajajo še tri ilegalna naselja in sicer v Mestnem Logu, na Trati pri betonarni in na Trati nad Jezerom, nekaj posameznih romskih družin pa je raztresenih tudi po ostalih vaseh od Dolnjih Ložin, Rajndola, Brezovice, Nemške Loke do Knežje Lipe. V občini Ribnica so prav tako tri nelegalna romska naselja v Lepovčah, Goriči vasi in Otavicah, ki nimajo urejenih bivalnih razmer, kot so dostop do elektrike, vode in sanitarij.

Romi so ena izmed najtežje zaposljivih ljudi. Vzroki za to so nizka stopnja izobrazbe, neznanje slovenščine, njihove navade in način življenja ter odnos večinskega prebivalstva do njih. Hkrati so zelo malo ali nič motivirani za iskanje dela, saj jim velika socialnovarstvena pomoč (pomoč za brezposelnost, socialna pomoč, otroški in denarni dodatek) pomeni dovolj za preživetje.

Na področju sodelovanja z ranljivimi skupinami je na območju LAS veliko naredila že Ljudska univerza Kočevje, ki je v okviru projekta »Razvoj modelov svetovanja za ranljive skupine« razvila tri modele svetovanja za Rome, odrasle s posebnimi potrebami in starejše odrasle. Ljudska univerza Kočevje je v sklopu evropskih smernic zmanjševanja družbene izključenosti in socialne ogroženosti leta 2003 začela

s programom integracije in socializacije Romov. Izvedla je več socializacij ter organizirala enodnevno delavnico *Romske ženske to zmoremo*. V letih od 2004 dalje so se v program osnovne šole za odrasle vključevali intenzivno tudi odrasli Romi med katerimi so v šolskem letu 2007/2008 podelili 15 zaključnih spričeval. Uspešno so sodelovali tudi v projektu EQUAL, v okviru katerega so analizirali izobrazbeno strukturo odraslih Romov na področju izobraževanja in usposabljanja po zaključeni osnovnošolski obveznosti, oblikovali bazo podatkov za potrebe dela v Romskem zaposlitvenem centru ter skupaj s partnerji so osnovali in pilotno izvedli dve nacionalni poklicni kvalifikaciji, primerni izobrazbi in poklicnim interesom Romov. Med partnerji, ki so sodelovali na tem projektu, sta bila tudi Občina Ribnica in RC Kočevje Ribnica d.o.o.

Zaradi slabšega zdravstvenega položaja Romov, ki je posledica neprimernih življenjskih razmer (neustrezna higiena, slaba prehrana, kajenje, uživanje drog in telesna neaktivnost), se je Ljudska univerza uspešno prijavila na javni razpis Programa Norveškega finančnega mehanizma 2009–2014 za izvedbo projekta Sodelovanje za zdravje Romov z akronimom SORO. Z izvajanjem projekta so pričeli 27. 2. 2015, zaključili pa ga bodo 30. 4. 2016.

Starejši odrasli se združujejo, ustvarjajo in izobražujejo kot študentje univerze za III. življenjsko obdobje, ki deluje v organizaciji Ljudske univerze Kočevje v Kočevju, Ribnici in Velikih Laščah, v ostalih sosednjih občinah pa so svoje znanje razširjali z udeležbo na točkah vseživljenjskega učenja, ki so delovale v okviru projekta *Centra vseživljenjskega učenja Dolenjska*. Odraslim s posebnimi potrebami ponujajo vključevanje v programe usposabljanja za življenjsko uspešnost ter delavnice na področju razvoja pozitivnega čustvovanja, IKT tehnologije in vzpodbujanju gibalne aktivnosti.

V okviru SLR se bomo osredotočili na sledeče ranljive skupine:

- **brezposelni** – v to kategorijo vključujemo brezposelne mlade, starejše, Rome in dolgotrajne brezposelne osebe, katerih število se iz leta v leto povečuje; potrebno jih je dodatno izobraziti, usposobiti, motivirati in socialno vključiti;
- **mladi** – mladi brezposelni; mladi z visoko izobrazbo, ki se odseljujejo drugam, zaradi iskanja po boljših možnostih za zaposlitev; mladi, ki se odseljujejo v želji po boljši kvaliteti življenja; predšolska in šolska mladina;
- **starejši** – prebivalstvo na območju LAS se stara, zato moramo zagotoviti aktivno staranje, za dobro počutje in socialno vključevanje, spodbujati medgeneracijsko povezovanje in vseživljenjsko učenje;
- **ženske;**
- **Romi** – problematika Romov je nepismenost, nizka stopnja kompetenc, nemotivacija za izobraževanje in nizka primarna socializacija, zato se bomo osredotočili na aktivnosti vseživljenjskega učenja, ki vključujejo izobraževalne in socialne vsebine;
- **invalidi in druge ranljive skupine**, kot so osebe s težavami v duševnem zdravju, osebe z različnimi vrstami zasvojenosti, žrtve nasilja, revni, osebe z omejeno delozmožnostjo in s tem omejenimi možnostmi socialnega vključevanja – vključevanje v družbene aktivnosti in projekte.

Za vse velja, da jih način življenja posledično vodi v nezdrav življenjski slog, kot je nezdrav način prehranjevanja, telesna nedejavnost, kajenje, droge, prekomerno pitje alkoholnih pijač, stresni način življenja, nespečnost in nedružabnost. Na področju uveljavljanja, izobraževanja in promocije zdravega načina življenja za vse generacije lahko naredimo še veliko tudi v povezavi s športnimi in rekreativnimi aktivnostmi (za povečevanje lastne delovne sposobnosti in blaginje).

5. 4. IZKUŠNJE Z IZVAJANJEM PROGRAMA LEADER V PROGRAMSKEM OBDOBJU 2007-2013

V programskem obdobju 2007-2013 se je na območju LAS PPD izvajal program LEADER v okviru Lokalne akcijske skupine Po poteh dediščine od Idrije do Kolpe, ki je bila ustanovljena februarja 2008. LAS je izvajal program na območju 11 občin, ki so obsegale posamezne dele treh statističnih regij: del

jugovzhodne regije (občine: Kočevje, Kostel, Ribnica, Loški Potok in Sodražica), del osrednje Slovenije (občine: Logatec, Dobropolje in Velike Lašče) in del notranjsko kraške regije (občine: Cerknica, Bloke in Loška dolina).

5. 4. 1. Izkušnje s pripravo SLR v obdobju 2007-2013

LAS Po poteh dediščine od Idrijce do Kolpe, je bila v programskem obdobju 2007-2013, organizirana kot pogodbeno partnerstvo sestavljeno iz javnega, ekonomskega in zasebnega sektorja. Koordinator izdelave Strategije lokalnega razvoja 2007-2013 (v nadaljevanju SLR 2007-2013), je bil Razvojni center Kočevje Ribnica d.o.o. in Zavod PO-PPD Od Idrijce do Kolpe, ki je SLR 2007-2013, pripravljala skupaj s člani LAS, zunanjimi sodelavci in v sodelovanju z lokalnimi koordinatorji v občinah. SLR 2007-2013, se je oblikovala po pristopu »od spodaj navzgor«, s pomočjo obstoječih razvojnih struktur in zainteresirane javnosti.

Za pripravo SLR 2007-2013, so bile izvedene številne delavnice na terenu, ki so bile po vsebini in namenu razdeljene na štiri sklope. Prvi del je bil namenjen za lokalne koordinatorje, KSS in razvojne agencije na območju za podporo in aktivno sodelovanje pri uresničevanju Predloga Uredbe Sveta o podpori za razvoj podeželja iz EKSRP. Drugi del delavnic, je bil namenjen za Investiranje na kmetiji – analiza stanja na kmetijah, animacija za pripravo na LEADER projekte, povečanje investicijskih sposobnosti kmetij. Tretji del je bil namenjen strokovnim službam za dopolnitev programa z novimi programskimi vsebinami. Četrty sklop delavnic pa je bil namenjen vsem zainteresiranim občanom, društvom in ostalim za pripravo Lokalne razvojne strategije.

V okviru Lokalne akcijske skupine Po poteh dediščine od Idrijce do Kolpe, je bilo v obdobju 2007-2013 izvedenih 63 projektov. Vsebine projektov so vključevale raznolike aktivnosti, od razvoja novih turističnih produktov in rokodelskih veščin do lokalne samooskrbe, ohranjanja naravne in kulturne dediščine ter medgeneracijskega sodelovanja. Raznolikost sofinanciranih izvedenih projektnih vsebin priča o inovativnosti in o potencialu, ki ga ima območje za implementacijo novih vsebin tudi v novem programskem obdobju. Vsak projekt je prispeval svoj kamenček v mozaiku izvedenih projektov na podeželju. Veliko od izvedenih projektov, predstavlja tudi nastavke za razvoj novih vsebin v novi finančni perspektivi.

5. 4. 2. Opis in možnosti izrabe obstoječih razvojnih struktur na opredeljenem območju

Izkušnje in partnersko sodelovanje v preteklem programskem obdobju so podlaga za izvajanje ukrepa »Lokalni razvoj, ki ga vodi skupnost« v novem finančnem obdobju. Obstoječe razvojne inštitucije na območju LAS bodo s svojimi znanji in izkušnjami pomagale pri zastavljanju in uresničevanju ciljev ter ukrepov kot pri pripravi nove SLR. Sodelovali bomo z naslednjimi inštitucijami, ki nudijo vrsto storitev:

Regionalne razvojne agencije nimajo sedeža na projektnem območju. Šest občin spada pod Regionalno razvojno agencijo za Jugovzhodno Slovenijo, ki ima sedež v Novem mestu, dve občini pa pod regionalno razvojno agencijo za Osrednjo Slovenijo s sedežem v Ljubljani. Na območju deluje en razvojni center in sicer **Razvojni center Kočevje Ribnica d.o.o., družba za razvoj in svetovanje**. RC Kočevje Ribnica d.o.o., ki je hkrati vodilni partner LAS Po poteh dediščine od Turjaka do Kolpe, je neprofitni d.o.o. Nastal je leta 2006 z združitvijo Razvojnega centra Pokolpje, družbe za razvoj in svetovanje, d.o.o. in Področnega centra za razvoj gospodarstva d.o.o.. Podjetje je nastalo z namenom pospeševanja gospodarstva na območju občine Kočevje, Kostel, Osilnica, Loški Potok, Sodražica, Ribnica, Velike Lašče in Dobropolje. Glavne dejavnosti centra so podjetniško svetovanje in informiranje, vodenje in upravljanje projektov, generiranje novih projektov, razvijanje dejavnosti pospeševalne mreže na območju lokalnega pospeševalnega centra, priprava in vodenje aktivnosti za pripravo razvojnih programov lokalnega in regionalnega značaja. Nudijo pomoč pri dostopu do finančnih virov za realizacijo razvojnih programov (garancijska shema, mikrokrediti) ter pomoč pri odpravi administrativnih ovir podjetnikov. Organizirajo izobraževanja in delavnice, skrbijo za prenose dobrih praks ter vključevanje v

regionalne projekte območja. V preteklem finančnem obdobju je opravljal tudi funkcijo upravljavca in finančnega organa LAS Po poteh dediščine od Idrije do Kolpe.

Lokalne skupnosti oz. občine so pobudniki in soustanovitelji lokalnega partnerstva, zato jih bomo kot ključne poznavalce lokalnega okolja in predstavnike javnega sektorja vključili v oblikovanje SLR in v razvoj aktivnosti na območju.

Območna obrtno-podjetniška zbornica Ribnica in **Območna obrtno-podjetniška zbornica Kočevje** se zavzemata za ohranjanje tradicije in posebnosti obrti. Člani zbornice so fizične in pravne osebe, ki opravljajo dejavnost na obrtni način. Zbornica skrbi za zastopanje interesov članov pred državo, za informiranje članov, svetuje članom (ustanovitev podjetja, davki, delovno pravo in pravo socialne varnosti, gospodarsko in civilno pravo, plače, računovodstvo in knjigovodstvo, tehnična zakonodaja in standardi, ugodni finančni viri, nastopanje na tujih trgih, varstvo okolja, varnost in zdravje pri delu, elektronsko poslovanje), organizira izobraževanja, sejme, poslovna srečanja in skrbi za mrežo MOZAIK PODJETNIH. Obe zbornici sta že pristopili kot ustanovni član LAS PPD in bosta eden izmed veznih členov za sodelovanje z ekonomskim sektorjem.

KGZS, Kmetijsko gozdarski zavod Ljubljana – upravne enote Dobropolje, Kočevje, Kostel, Loški Potok, Osilnica, Ribnica, Sodražica, Velike Lašče. Na zavodu delajo strokovnjaki, svetovalci, ki kmetom nudijo tehnološko svetovanje, izvajajo različna usposabljanja za kmete, seznanjajo kmete o ukrepih kmetijske politike – koriščenje sredstev iz ukrepov Programa za razvoj podeželja, izvajajo kontrolo in selekcijo v živinoreji itn. Upravne enote na območju LAS, bodo s svojim strokovnim znanjem in poznavanjem območja ter področja kmetijstva pomemben člen pri povezovanju s kmeti.

Zavod RS za varstvo narave je strokovna državna institucija, ki skrbi za ohranjanje slovenske narave, po načelu razumne rabe obnovljivih in neobnovljivih naravnih virov. Na območju je za opravljanje strokovnih nalog zadolžena območna enota Ljubljana. Ker imamo na območju obsežno površino Nature 2000, veliko naravnih vrednot in izrazit kraški značaj, bo njihovo sodelovanje in znanje iz tega področja doprineslo velik prispevek pri načrtovanju in izvedbi operacij.

Zavod za gozdove Slovenije – območna enota Kočevje, poslanstvo zavoda je »Ohranjanje in sonaravni razvoj slovenskih gozdov in vseh njihovih funkcij za njihovo trajnostno in kakovostno gospodarjenje ter rabo, pa tudi ohranjanje narave v gozdnem prostoru v dobro sedanjega in prihodnjih rodov«. Njihovo poslanstvo je tudi naše vodilo načrtovanja izvedbenih projektov LAS, ki ima kar 73 % površja pokritega z gozdom. Območna enota Kočevje je že partner novega lokalnega partnerstva.

Ljudska univerza Kočevje je javni zavod, ki razvija in neguje proces vseživljenjskega učenja. Izvaja različne izobraževalne programe in storitve za vse generacije ter z uspešnimi prijavi na razpise pridobiva nacionalna in evropska sredstva. Univerza bo ena izmed veznih členov z ranljivimi skupinami ter izvajanje aktivnosti za pridobivanje neformalnih in priložnostnih znanj.

Številna društva, predstavniki nevladnega sektorja, ki so nastala z namenom združevanja ljudi. Na območju imamo zelo aktivna turistična društva, športna, kulturna, gasilska, čebelarska društva, društva podeželskih žena, mladinska in fotografska društva, godbe, pevski zbori ... Društva bodo opravljala aktivno vlogo pri snovanju in izvajanju ukrepov v okviru lokalnega partnerstva.

5. 4. 3. Opis uspešno zaključenih projektov

V programskem obdobju 2007-2013 je bilo s strani MKGP potrjenih in s strani LAS izvedbenih 63 projektov s katerimi je LAS Po poteh dediščine od Idrije do Kolpe vsebinsko opredelila in ovrednotila načrtovane projekte, ki so bili sofinancirani iz sredstev LEADER. Izvedenih je bilo 5 javnih pozivov za zbiranje projektnih predlogov. Z izdelanimi letnimi izvedbenimi načrti (LIN) oz. načrti izvedbenih projektov (NIP) je lokalna akcijska skupina uresničevala svojo strategijo lokalnega razvoja (SLR). V LIN 2008 je

bilo potrjenih 10 izvedbenih projektov v skupni višini 290.905,32 €, od tega predvidenih sredstev LEADER 204.899,00 €; v LIN 2009 je bilo potrjenih 13 izvedbenih projektov v skupni višini 420.064,35 €, od tega predvidenih sredstev LEADER 198.764,22 €; v LIN 2010 je bilo potrjenih 13 izvedbenih projektov v skupni višini 480.703,91 €, od tega predvidenih sredstev LEADER 251.430,54 €; v NIP I 2012 je bilo potrjenih 23 izvedbenih projektov v skupni višini 1.316.827,40 €, od tega predvidenih sredstev LEADER 800.735,91 € ter v NIP II 2012 je bilo potrjenih 7 izvedbenih projektov v skupni višini 383.151,59 €, od tega predvidenih sredstev LEADER 196.176,27 €. Skupna vrednost dejansko izplačanih LEADER sredstev za projekte znaša 1.288.839,79 €. V spodnji preglednici je navedenih nekaj najbolj izstopajočih projektov izvedenih na območju LAS.

Uspešno zaključeni projekti in njihova promocija so motivirali tudi številne nove nosilce projektnih idej, ki pa večinoma nimajo zadostnih sredstev in znanj za njihovo realizacijo.

Preglednica 21: Nekaj projektov izvedenih na območju LAS v prejšnjem programskem obdobju 2007-2013

LIN/NIP	Naslov projekta	Nosilec projekta	Izplačana sredstva LEADER
LIN 2008	Vzpostavljanje vsebin Rokodelskega centra	Območna obrtno-podjetniška zbornica Ribnica	59.760,21
LIN 2008	Turistična destinacija Cerknica – projekt za leto 2008	Turistično društvo Notranjska	40.000,00
LIN 2009	Evidentiranje in popis zasebnih zbirk v občinah Ribnica, Sodražica, Bloke, avdiovizualno snemanje dediščine in ljubiteljska likovna delavnica	Javni zavod Miklova hiša	20.000,00
LIN 2009	Nova Štifta	Občina Sodražica	16.707,60
LIN 2009	Vsebinsko programska zasnova v objektu TRIS	Občina Kostel	29.949,70
LIN 2009	Obnova in ohranitev pomembnih umetnih virov vode: litoželezni vodnjak in Tollazzijeva štirna	Občina Logatec	19.065,00
LIN 2010	Sadje, zelenjava in zelišča – Naša prihodnost	KGZS – Zavod LJ	20.214,16
LIN 2010	Les kot snov kulturne dediščine	Občina Sodražica	32.388,00
LIN 2010	Digitalizacija, evidentiranje in računalniška obdelava dediščine ter likovna delavnica	Javni zavod Miklova hiša	53.189,72
LIN 2010	Oblikovanje lokalne turistične destinacije – Zaključna faza	Javni zavod za kulturo in turizem grad Snežnik	26.667,05
NIP I 2012	Dolenja vas v stiku s predniki	NEC Cerknica, Popkova ulica 4, 1380 Cerknica	61.187,40
NIP I 2012	Lokostrelstvo kot priložnost za razvoj turizma na podeželju	LUKA turizem in trgovina d.o.o., Mestni log I 1, 1330 Kočevje	23.121,24
NIP I 2012	ARHEOLOŠKO NAJDIŠČE SPAHA NAD BREZOVICO	Pokrajinski muzej Kočevje, Prešernova ulica 11, 1330 Kočevje	33.060,43
NIP I 2012	Izgubljene kočevarske vasi Interaktivni multimedijški projekt	Center za mladinsko kulturo Kočevje, Trg Zbora odposlancev 62, 1330 Kočevje	24.416,48
NIP I 2012	Zapisana dediščina in rokodelska ustvarjalnost	Javni zavod Rokodelski center Ribnica - zavod za	70.969,26

		rokodelstvo, muzejsko in galerijsko dejavnost, Cesta na Ugar 6, 1310 Ribnica	
NIP II 2012	TRŽNI DAN	OBČINA KOČEVJE, Ljubljanska 26, 1330 Kočevje	65.803,84

6. Analiza razvojnih potreb in možnosti območja LAS, vključno z analizo prednosti, slabosti, priložnosti in nevarnosti

V LAS se lahko kadarkoli vključijo novi člani, ki delujejo v lokalnem okolju in imajo lokalni interes. Na spletni strani bo Javni poziv za članstvo ves čas trajanja programskega obdobja do leta 2020.

Za pripravo SWOT analize smo po posameznih občinah na delavnicah zbrali potencialne in že obstoječe člane LAS-a, ki so prispevali svoja mnenja o razvojnih potrebah in problemih lokalnega območja ter skupaj opravili SWOT analizo. Pred začetkom delavnice smo v LAS že naredili pilotno SWOT analizo, ki smo jo skupaj z obiskovalci delavnic pregledali in dopolnili.

NEKAJ KLJUČNIH IZHODIŠČNIH TOČK OBMOČJA LAS ZA SWOT ANALIZO (razvojni potenciali in problemi):

Za območje LAS je značilna naravna ohranjenost, visoka stopnja biotske raznovrstnosti in veliko število naravnih vrednot. Vse občine so vključene v varstveno območje Natura 2000. Območje je kvalitetno bivalno okolje in okolje za razvoj trajnostnega in sonaravnega turizma. Turizem lahko predstavlja osnovno in dopolnilno gospodarsko dejavnost na podeželju. Naravni potencial so kmetijske in gozdne površine. Te omogočajo kvalitetnejšo samooskrbo s kmetijskimi proizvodi in pridelki ter imajo ekološko, socialno (izobraževanje, varovanje narave) in proizvodno (lesna predelava, lovstvo, lesna biomasa) funkcijo. Zaradi opuščanja kmetijskih površin se je veliko kmetijskih površin zaraslo z gozdom. Kmetijstvo je večinoma samooskrbno. 12 odstotkov površin območja LAS je kmetijskih zemljišč v uporabi. Površina kmetijskih površin se lahko nekoliko poveča. Območje bi se lahko oskrbovalo s svojimi kmetijskimi proizvodi (vrtnine, sadje, krompir, gozdni sadeži ...) in na ta način prispevalo k ohranitvi kulturne krajine. Omejitve kmetijstva – razdrobljena posest, manj kvalitetne površine, staranje in upadanje kmetijskih gospodarstev, klimatske razmere ter tržne razmere. 78 odstotkov območja LAS je pokritega z gozdom, vendar območje to ne izkorišča v zadostni meri. Območje ima dolgo tradicijo na področju lesne predelave. Razvojne priložnosti predstavljajo tudi naravna in kulturna dediščina - naravne vrednote, premična in nepremična kulturna dediščina, nesnovna dediščina. Slabo razviti javni potniški in blagovni promet - neustrezna železniška infrastruktura in potniški promet ter slabe avtobusne povezave, prometno in ekološko obremenjujejo območje ter povzročajo višje stroške dela. Slabša dostopnost, slabe prometne povezave omejujejo gospodarsko in institucionalno povezovanje ter konkurenčnost. Posledično nezadostna prepoznavnost območja in slaba izkoriščenost razvojnih možnosti. Število brezposelnih ali stopnja brezposelnosti se povečuje v primerjavi s prejšnjimi leti. Za območje je značilno dnevno migriranje na delo in beg možganov. Starejše prebivalstvo prevladuje nad mlajšim prebivalstvom. Naravni, selitveni in skupni prirast kažejo na negativno gibanje prebivalstva na območju LAS, kar kaže na neugodno demografsko strukturo. Veliko število naselij in razpršena poselitvev.

6. 1. SWOT analiza

PREDNOSTI	SLABOSTI
<ul style="list-style-type: none"> - regija z izjemnim bogastvom naravnih in kulturnih resursov, - izjemno visoka stopnja biotske in kulturne raznovrstnosti na celotnem območju, - veliko dragocene kulturne krajine in naravnih območij, - celotno kraško območje, - ohranjena obsežna gozdnata območja z območji pragozdov,	<ul style="list-style-type: none"> - območje LAS PPD se nahaja v dveh statističnih regijah (Jugovzhodna Slovenija, Osrednja), - pomanjkljivo razvita lokalna in regionalna cestna infrastruktura, - nedelujoča železniška infrastruktura, - nezadostna komunalna infrastruktura, - pomanjkljivo gospodarjenje z odpadnimi vodami (povečana občutljivost zaradi kraškega terena) – ponekod intenzivno kmetijstvo negativno vpliva

<ul style="list-style-type: none"> - bogati vodni viri (reka Kolpa, Bistrica, Ribnica, Rinža, podtalnice...), - majhna onesnaženost kmetijskih površin, - prepoznavni kmetijski produkti (Kočevski gozdni med, Kostelska rakija, kostelski želodec,...), - prisoten tradicionalni način kmetovanja, - številni objekti kulturne dediščine, - izjemna nesnovna dediščina, - vključenost v sosedske programe – velik del območja poteka ob Hrvaški meji, - bližina večjih mest, ostanki rimskih zapornih zidov (Claustra Alpium Iuliarum), - dobro razvit osnovnošolski in srednješolski program, - dostopnost izobraževalnih programov za odrasle, - ohranjena narava in bivalna kakovost, - okoljski potenciali za razvoj trajnostnega turizma, - obnovljivi viri energije – les, biomasa, sončna energija, vodna energija, - obmejna lega kot razvojna priložnost, zlasti zaradi članstva Hrvaške v EU, - prilagodljivo in delovno prebivalstvo, - gospodarstvo se izboljšuje, - gospodarstvo Jugovzhodne statistične regije veliko vloga v raziskave in razvoj v primerjavi z drugimi regijami, - velik delež gozdnih površin, gozdatost – omogoča razvoj že obstoječe in neobstoječe lesne industrije in dopolnilnih dejavnosti povezanih s tem, - ekološka neokrnjenost kmetijskih površin omogoča pridelavo zdravih pridelkov, - posamezna uspešna podjetja s sedežem na območju – kot primeri dobrih praks, - vse večja naklonjenost podeželskemu in doživljajskemu turizmu, - obstoj tradicionalnih in rokodelskih znanj, - pobude za oblikovanje mreže za lokalno samooskrbo, - veliko število raznolikih prireditev in bogato društveno delovanje, - posamezne dobre prakse s področja medgeneracijskega sodelovanja, - prisotnost etničnih manjšin, - prisotnost izdelkov s poreklom, blagovnih znamk, - bogate kulturne in naravne vsebine, ki krepijo skupno (lokalno) identiteto. 	<ul style="list-style-type: none"> na biotsko raznovrstnost in onesnažuje podtalnico, - nizka stopnja okoljske osveščenosti med prebivalstvom, - razdrobljena posestna struktura, - zaraščanje kulturne krajine zaradi opuščanja kmetovanja, - premajhna podpora ekološkemu kmetovanju, primanjkuje izobraževanja, - nizka stopnja izobrazbe in neugodna starostna struktura nosilcev kmetijske dejavnosti (zaostajanje v razvoju kmetij), - kmetije ne izpolnjujejo pogojev za prijavo na razpise (vzrok omejitveni dejavniki kmetij), - sorazmerno majhna velikost kmetijskih gospodarstev, - slabo vedenje oz. zavedanje dediščine kot turističnega potenciala, - slaba dostopnost in urejenost naravne in kulturne dediščine, - pomanjkanje skupne identitete, - slabo razvita turistična infrastruktura – tematske poti, turistični objekti, prenočitvene kapacitete, slaba povezanost ponudnikov, - pomanjkanje delovnih mest za visoko izobražen kader, mladi kadri odhajajo v večja mesta, pomanjkanje znanja, - nepovezano delovanje institucij na državnem in lokalnem nivoju, - prisotna pasivnost prebivalcev, - staranje in upadanje števila prebivalstva (negativni prirast prebivalstva) - demografska ogroženost večjega dela območja, - izgubljanje pravih vrednot med mladimi, nezdrav način življenja, - dolgotrajna in visoka stopnja brezposelnosti, - razpršena poselitev in pozidava ter obsežna območja varstva so ovira za hitrejši razvoj, - slaba prepoznavnost območja kot turistične destinacije, - vlaganja v raziskave in razvoj so omejena, - nizek delež inovativnih podjetij in nizka stopnja inovacijske in podjetniške kulture, - premajhna povezanost razvojnih institucij, - podporno okolje za podjetništvo vzpostavljeno, vendar še ne dovolj razvito, - delovna, dnevna migracija v okoliška večja mesta, - nizka stopnja vključevanja v dodatne/neformalne izobraževalne vsebine, - pomanjkanje prenočitvenih kapacitet na precejšnjem delu območja,
--	--

	<ul style="list-style-type: none"> - kratka povprečna doba bivanja turistov, - premalo ciljnega trženja obstoječih turističnih programov, - pomanjkanje razvojnih zgodb posameznih turističnih ponudnikov, - nizka stopnja prepoznavnosti posebej manjših turističnih ponudnikov (premalo promocije), - precejšnje razlike v razvitosti posameznih občin in dodani vrednosti na prebivalca, - pomanjkanje delovnih mest na območju glede na število delovno aktivnih prebivalcev, - visoka stopnja nezaposlenosti mladih, - velike dnevne migracije zaposlenih, - večina nosilcev projektov slabo pozna projektni management in ima težave z likvidnostjo, - ponekod neurejena vaška in mestna jedra, - pomanjkanje znanj za učinkovito upravljanje z okoljem.
PRILOŽNOSTI	NEVARNOSTI
<ul style="list-style-type: none"> - ureditev podeželskih in urbanih naselij v kvalitetno življenjsko in delovno okolje, - večji poudarek na razumevanju lastne identitete območja, - zvišanje nivoja lokalne samooskrbe, združitve vseh pridelovalcev hrane pod enotno, kakovostno blagovno znamko, ustvarjanje dodane vrednosti, - možnosti za razvoj trajnostno sonaravnega turizma - svoja blagovna znamka (gozd, pragozd, kraški svet, zveri – medved, volk, ris), - prepoznavanje in izraba naravnih in kulturnih potencialov na smotrni način, - prednostna priložnost lokalnih skupnosti v varovanih območjih kulturnih krajin v prepoznavanju, ohranjanju in razvoju prepoznavnih značilnosti in vrednot varovanih območij kulturnih krajin, - razvoj potrebne turistične infrastrukture in ustvarjanje novih delovnih mest, - ohranjanje nesnovne dediščine in znanj povezanih z njo, - oblikovanje kulturnih grozdov, - mednarodno primerljive tematske poti – rimska dediščina, - oblikovanje in trženje blagovnih znamk, - povezovanje kmetijstva in storitvenih dejavnosti, - pospeševanje gospodarskih dejavnosti, ki temeljijo na lokalnih virih, - dodana vrednost na izdelke suhe robe, - razvoj točk ogrevanja z biomaso, izkoriščanje biomase (čiščenje gozdov), - grozdenje podjetij, 	<ul style="list-style-type: none"> - zaradi Schengenske meje je oteženo prehajanje v Slovenijo, - nenačrtovan razvoj in nepovezanost storitev, - nezadostno usklajevanje med sektorji kmetijstva, turizma, naravne in kulturne dediščine ter med javnim in privatnim sektorjem, - z nadaljevanjem intenzivnega kmetijstva in pomanjkljivo kanalizacijsko infrastrukturo, se utegne onesnaževanje okolja nadaljevati, - vse starejša struktura nosilcev kmetij, - slabo prilagajanje tržni ekonomiji in skupnemu trgu EU, - premalo sredstev za izvajanje programov, - morebitne prevelike omejitve varstva narave (Natura 2000) in kulturne dediščine zavirajo razvojne pobude, - negotov dobiček in povpraševanje, - nestrokovno obnavljanje objektov kulturne dediščine, - preveliko število obiskovalcev, - konkurenčna ponudba masovnega turizma, - nadaljevanje bega možganov, - naraščanje negativnih pojavov med prebivalstvom povezanih z nespoštovanjem narave, - ustvarjanje nekreativnega okolja, - razvojne razlike med občinami, - slaba notranja povezanost in prometna dostopnost, - premajhna razpoznavnost turističnih priložnosti, - prebivalci premalo motivirani (za podjetništvo), - lastniška razdrobljenost,

<ul style="list-style-type: none"> - prepoznavanje in izraba človeških potencialov v skladu z zakoni narave, - uvajanje novih programov usposabljanja, aktivnosti za pridobivanje neformalnih in priložnostnih znanj, glede na potrebe ciljnih skupin, - razvoj novih delovnih mest, - povezovanje razvojnih institucij, - trajnostno upravljanje okolja, - doživljajski, rekreativni, sprostitveni, kulturni in tematski turizem, - zaposlovanje mlajšega prebivalstva, - razvoj nekaterih storitvenih dejavnosti, - razvoj dodatnih in dopolnilnih dejavnosti na kmetijskih gospodarstvih, posebej na področju turizma, prostega časa in izobraževanja, - razvoj nemasovnega turizma – kmečki, izletniški, pohodniški, dejavnosti na prostem, rekreacijski, - posodobitev železniškega omrežja, - razvoj komunalne infrastrukture po evropskih standardih, - povezovanje in sodelovanje med občinami, - zelena delovna mesta, - razvoj lokalnih trgov za kmetijske, gozdarske in živilske proizvode, - nova delovna mesta preko ustanavljanja socialnih in družinskih podjetij, - nova delovna mesta v okviru NVO sektorja, - stalna izobraževanja in usposabljanja turističnih ponudnikov, - povezovanje lokalne turistične ponudbe v skupne produkte in programe, - promocija inovativnosti in nagrajevanje najboljših inovativnih idej/projektov, - redizajn podeželskih in urbanih jeder ter povezovanje z novimi vsebinami/dejavnostmi in vključevanjem IKT, - rast povpraševanja po zelenih destinacijah in destinacijah z avtentičnimi zgodbami ter doživljajskem turizmu, - povezovanje turizma s kulturnimi in kreativnimi industrijami, uporaba lesa, vzpostavljanjem kratkih verig z lokalno in ekološko pridelanimi živili, - spodbujanje vseživljenjskega učenja in aktivnega staranja pri vseh generacijah, - sorazmerno velik delež Območij Natura 2000 v posameznih občinah – kot potencial za razvoj, - vzpostavitev infrastrukture za interpretacijo naravne in krajinske pestrosti, 	<ul style="list-style-type: none"> - nepovezanost posameznih turističnih produktov v celovit turistični produkt, - nerazumevanje pomena inovativnosti za razvoj lokalne skupnosti, - gospodarske razmere, ki znižujejo vlaganja v znanje, raziskave in razvoj, - pasivnost lokalnih akterjev, - nižanje življenjskega standarda in kupne moči prebivalstva, - zapiranje lokalnih skupnosti v meje občin, nesodelovanje in nepovezovanje, - zaposlovanje delovno aktivnih prebivalcev izven območja – spalna naselja, še večje dnevne migracije, - preveliko zanašanje na pomoč držav, - močna globalna konkurenca, - nizka ozaveščenost in zaupanje za uspeh delovanja javno-zasebnih partnerstev, - razvoj novih delovnih mest ni dovolj povezan s kulturnimi in kreativnimi industrijami, - odsotnost dolgoročne vizije razvoja posameznih lokalnih skupnosti, - odsotnost stalnega izobraževanja turističnih ponudnikov, - neživljenjska zakonodaja s področja javnega naročanja, - premalo znanj s področja poslovanja za zagotavljanje uspešnega in učinkovitega delovanja novih lokacij in storitev, - naravne katastrofe, podnebne spremembe, - degradacija okolja, izgubljanje identitete, - birokratske ovire, - premajhna informiranost ranljivih ciljnih skupin o priložnostih za vključevanje, - prostorske ovire (nefunkcionalnost javnih površin za dostopnost ranljivih ciljnih skupin), - stigmatizacija ranljivih ciljnih skupin.
--	---

- socialno podjetništvo in prostovoljstvo kot razvojna priložnost za ranljive ciljne skupine.

6. 2. Razvojne potrebe in možnosti območja LAS

Na osnovi analize stanja, opisane v prejšnjem poglavju, območje LAS Po poteh dediščine od Turjaka do Kolpe izkazuje naslednje ključne razvojne potrebe in možnosti:

Poudarek iz analize stanja in SWOT analize	Razvojna potreba oziroma možnost območja LAS
<p>Kmetijska dejavnost je prisotna v obliki živinoreje in poljedelstva in številnih oblik dopolnilnih dejavnosti (predelava lesa in drugih kmetijskih pridelkov, čebelarstvo, pridobivanje energije,...). Posamezne pobude povezovanja in sodelovanja za potrebe izboljšanja lokalne samooskrbe.</p>	<p>Usmerjanje v dejavnosti lokalne samooskrbe in kratkih dobavnih verig, povezovanje in iskanje učinkovitih tržnih rešitev za mreže pridelovalcev in predelovalcev, predvsem usmerjenih v ekološko kakovost. Spodbujanje registracije novih dopolnilnih dejavnosti in diverzifikacije nosilcev kmetijske dejavnosti. Spodbujanje novih storitev na področju lokalne samooskrbe s hrano. Spodbujanje pridelave na lokalnem nivoju.</p>
<p>Območja Natura 2000 (67% celotnega območja LAS-a) in druga območja posebne krajinske vrednosti (zavarovana območja, naravne vrednote, ekološko pomembna območja), ki so lahko potencial za razvoj območja.</p>	<p>Zagotoviti učinkovito trajnostno upravljanje območij Natura 2000 in drugih območij posebne krajinske vrednosti ter jih intenzivneje vključiti v turistično in izobraževalno ponudbo območja – infrastruktura za interpretacijo, usposabljanje akterjev za interpretacijo, storitve za večjo okoljsko ozaveščenost, zasnova in komunikacija okoljskih informacij</p>
<p>Velika gozdnatost (78 %) in tradicija izdelave SUHE ROBE</p>	<p>Bogastvo lesa izkoristiti za nove podjetniške priložnosti in delovna mesta (nove socialne funkcije gozdov za turizem, rekreacijo in izobraževanje, smotrnejša uporaba gozda – povezovanje lastnikov gozdov, inovativni produkti iz lesa z višjo dodano vrednostjo) – trajnostno upravljanje okolja. Suhorobarstvo spodbujati na vseh področjih (dodana vrednost na izdelke suhe robe).</p>
<p>Bogata kulturna dediščina (snovna in nesnovna), ki krepi skupno (lokalno) identiteto. Vendar pomanjkanje skupne identitete. Domača in umetna obrt, izdelki z geografsko označbo, poreklom, blagovne znamke.</p>	<p>Ohranjanje, valorizacija, interpretacija kulturne dediščine za nove podjetniške priložnosti in krepitev skupne identitete. Ribniška suha roba, Kočevski gozdni med, Kostelska rakija in drugi tradicionalni produkti in storitve so intelektualni kapital območja, ki ga je potrebno krepiti.</p>
<p>Dostopnost območja (cestno omrežje, železniška povezava, javni potniški promet, kolesarske poti, manjša letališča,...) je šibka, prav tako je samo deloma urejeno širokopasovno omrežje. Vse to omejuje gospodarsko in institucionalno povezovanje ter konkurenčnost.</p>	<p>LAS partnerstvo še ni izoblikovalo skupnega mnenja in potrebe po celoviti in sistemski ureditvi dostopnosti. Izboljšano povezovanje in sodelovanje podpornega okolja za podjetništvo in inovativnost ter drugih razvojnih institucij iz javnega, ekonomskega in nevladnega sektorja.</p>

<p>Javna turistična infrastruktura ni celovito vzpostavljena (TIC-i, tematske poti, turistične info točke).</p> <p>Na območju so prisotne številne znane kulturno turistične točke (grad Turjak, Trubarjeva domačija, Rokodelski center Ribnica, grad Kostel...). Del območja je aktivno vključen v destinacijski management JV Slovenije. Malo turističnih prenočitvenih zmogljivosti. Nizka dolžina bivanja turistov na območju in nizka potrošnja. Bogastvo in pestrost kulturnih prireditev</p> <p>Številna turistična društva. Pomanjkanje skupnega trženja razvite turistične ponudbe.</p>	<p>Člani LAS-a izkazujejo veliko sposobnost oblikovanja posameznih produktov, ne pa tudi sposobnost povezovanja v integralne pakete in skupno destinacijo.</p> <p>Razvoj in upravljanje turizma je zaradi prisotnosti številnih neizkoriščenih podpornih resursov (ohranjena dediščina, brezposelnost, les, kmetijstvo, tradicija, prireditve...) zato velika priložnost.</p> <p>Razvoj in delovanje podpornih storitev za razvoj turizma, spodbujanje podjetniške miselnosti, inovativnosti in kreativnosti ter ustvarjanje skupnega ugleda območja LAS-a je ključna razvojna potreba.</p>
<p>Pomanjkanje delovnih mest, slabo razvite storitve na območju.</p> <p>Številne male podjetniške cone.</p> <p>Nizka stopnja podjetniške kulture.</p> <p>Nizka stopnja inovativnosti in kreativnosti v podjetništvu.</p> <p>Mladi izšolani kadri odhajajo iz območja.</p>	<p>Razvoj storitev za ustvarjanje novih delovnih mest na območju, krepitev podjetniške miselnosti, spodbujanje inovativnosti in kreativnosti v podjetništvu.</p> <p>Spodbujanje povezovanja in sodelovanja podjetij.</p> <p>Mladim ponuditi priložnosti za delovanje – delovna mesta, aktivna participacija.</p>
<p>Na območju LAS-a so prisotne številne organizacije, ki ponujajo neformalna in priložnostna znanja, vendar je vključenost prebivalcev v programe majhna.</p>	<p>Spodbujanje vključevanja prebivalcev v pridobivanje neformalnih in priložnostnih znanj in njihova uporaba za delovanje in promocijo LAS ter osebni razvoj.</p>
<p>Obstoječe inovativne storitve na področju medgeneracijskega sodelovanja in storitev za starejše.</p> <p>Način življenja, predvsem ranljivih skupin, vodi v nezdrav življenjski slog.</p>	<p>Nadgradnja obstoječih storitev in razširitev na celotno območje LAS, spodbujanje medgeneracijskega sodelovanja.</p> <p>Krepitev zdravega in aktivnega življenjskega sloga vseh starostnih in spolnih skupin ter drugih ranljivih skupin.</p>
<p>Upadanje števila prebivalcev, neugodna starostna struktura, negativen skupni prirast, ranljive skupine na območju, nižji delež prebivalstva z višjo in visoko stopnjo izobrazbe od slovenskega povprečja.</p> <p>Ranljive skupine na območju (brezposelni, mladi, starejši, ženske, Romi). Socialno podjetništvo in prostovoljstvo kot razvojna priložnost za ranljive ciljne skupine.</p> <p>Veliko število nevladnih organizacij, predvsem društev</p> <p>Obstoječ socialni kapital območja</p>	<p>Izboljšanje socialnega kapitala, pogojev za delo prebivalcev, posebej ranljivih ciljnih skupin ter kakovosti bivanja.</p> <p>Opolnomočenje NVO sektorja za aktivno vlogo v družbi</p> <p>Nediskriminatorno obravnavanje ranljivih skupin</p> <p>Usposobiti člane LAS, da bodo znali učinkovito in uspešno uporabljati socialni kapital območja.</p> <p>Razvoj in uvajanje kompetenc, ustvarjalnosti, inovativnosti v podjetništvu (npr. v socialnem podjetništvu).</p>
<p>Veliko število majhnih razdrobljenih naselij</p> <p>Neurejena podeželska in urbana naselja (dotrajana oz. pomanjkljiva lokalna javna infrastruktura), pomanjkanje razvitih vsebin, ki</p>	<p>Oživitve vaških oz. mestnih jeter (celovita in enotna ureditev javnih površin, razvoj novih vsebin in dejavnosti, vključevanje in povezovanje lokalnih</p>

omogočajo povezovanje in sodelovanje lokalnih akterjev.	deležnikov) za izboljšanje kakovosti bivanja prebivalcev in nova delovna mesta
Veliko pobud iz različnih sektorjev za storitve s področja kulturnih – kreativnih industrij (predvsem veliko vključevanje društev)	Povezovanje novih dejavnosti s področja kulturnih in kreativnih industrij z delovanjem aktivnih lokacij
<p>Ureditev lokacij, infrastrukture za dvig kakovosti življenja ter tako spodbujanja razvoja novih storitev in produktov.</p> <p>Razvoj okoljskih, turističnih, rekreativnih, sprostitvenih, kulturnih, medgeneracijskih, izobraževalnih storitev in produktov, ki se lahko prepletajo, vključujejo ranljive skupine, skrbijo za ohranjanje naravne in kulturne dediščine, okolja, za spodbujanje vseživljenjskega učenja, medgeneracijskega sodelovanja in inovativnosti.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Bogata naravna in kulturna dediščina – Natura 2000, ekološka pomembna območja, naravne vrednote, biotska raznovrstnost, gozdnatost, nesnovna in snovna kulturna dediščina. - Pomanjkanje turistične ponudbe - Ponekod neurejena infrastruktura - Povečanje vključevanja ranljivih skupin v ponudbo lokalnega okolja. 	<p>Območje ima velike priložnosti za razvoj okoljskih, turističnih, rekreativnih, sprostitvenih, kulturnih, medgeneracijskih, izobraževalnih storitev in produktov, saj je območje bogato z naravno in kulturno dediščino (nesnovna in snovna), ki lahko dopolnjuje, nadgrajuje turistično ponudbo območja LAS. Seveda pa je osnova za dvig kakovosti življenja ter tako spodbujanja razvoja novih storitev in produktov, ureditev lokacij in infrastrukture, kjer ima lokalno prebivalstvo in predvsem ranljive skupine možnost druženja, ohranjana zdravega življenjskega sloga, medgeneracijskega sodelovanja in vseživljenjskega učenja. Prav tako povečana ponudba ali naj bo to za lokalno prebivalstvo ali za obiskovalce območja LAS povzroča večji pritisk na lokalno okolje, zato je nujno, da se uredi ustrezna infrastruktura in podporne storitve, ki težijo k trajnostnem upravljanju območja.</p>
<p>Veliko število evidentiranih nosilcev razvoja s projektnimi idejami ter premajhnimi finančnimi viri za njihovo realizacijo (težave z likvidnostjo imajo predvsem nevladne organizacije).</p> <p>Številne izkušnje pri izvajanju projektov razvoja podeželja, vendar nekaterim še vedno slabo poznan projektni management.</p>	<p>Povečanje znanj in praktičnih izkušenj za delovanje javno-zasebnih partnerstev in sodelovanje.</p> <p>Krepitev znanj za načrtovanje in izvajanje projektov in za praktično uporabo novih znanj/ resursov in kompetenc za večjo konkurenčnost in ugled LAS-a.</p>

7. Podroben opis tematskih področij ukrepanja

V Strategijo lokalnega razvoja **smo vključili vsa štiri tematska področja ukrepanja**, za kar imamo ustrezne utemeljitve.

Število registriranih brezposelnih na območju LAS se je od leta 2005 do 2014 povečalo za kar 26,4 %. Stopnja registrirane brezposelnosti je bila v letu 2014 kar 14-odstotna, kar je več od slovenskega povprečja, ki znaša 13 %. Najbolj pereč problem brezposelnosti je zabeležen v občini Kočevje in Osilnici, z nad 22-odstotno stopnjo, kar je bistveno več od državnega povprečja. Zmanjšanje stopnje brezposelnosti v nekaterih občinah LAS je opaziti med leti 2013 in 2014, ko se je stopnja znižala za malenkostni 0,1 – 0,9 delež. Brezposelnost je zlasti izrazita med mladimi, med katerimi je veliko tudi visoko izobraženih. Negativne trende na področju zaposlovanja je moč pripisati majhnim možnostim za zaposlitev na območju LAS. Posledica tega so dnevne migracije v večje zaposlitvene centre ter »beg možganov«. Vzrok velike brezposelnosti med mladimi so tudi zahteve delodajalcev po delovnih izkušnjah, ki jih prvi iskalci zaposlitve nimajo, saj ne dobijo priložnosti. Poleg mladih, prvih iskalcev zaposlitve, so težje zaposljive tudi dolgotrajno brezposelne osebe, starejši, ženske, Romi in ljudje brez izobrazbe.

Vsa občinska središča imajo ustrezno infrastrukturo v smislu krajevnih uradov, šol, občinsko upravo, zdravstveno in socialno infrastrukturo, športno-rekreativno infrastrukturo, kulturno-družbeno infrastrukturo, nevladne organizacije in razna podjetja. Vendar podeželska okolica urbanih središč je izpostavljena večji nevarnosti depopulacije in socialne izključenosti, z negativnimi gospodarskimi, okoljskimi in socialnimi posledicami. Razvoj in trajnost osnovnih storitev sta pomembna za razvoj gospodarstva in za dobro počutje lokalnega prebivalstva, ki igra ključno vlogo pri ohranjanju življenja tako na podeželju. Že sama oživitev podeželskih in urbanih jeder z dejavnostmi ter ustrezno infrastrukturo prinese občutek učinkovite uporabe teh prostorov in s tem povečanja atraktivnosti občine za ohranjanje poseljenosti, obiskovalce ter posredno nudenja možnosti za dodatne aktivnosti na kulturnem, etnološkem, turističnem in delovnem področju.

Za območje LAS je značilna odmaknjenost, redka poseljenost, neokrnjena narava, bogat rastlinski in živalski svet, razgiban dinarsko kraški relief s številnimi kraškimi oblikami – kraške planote, kraška polja, doline, uvale, vrtače, jame, ponikalnice in druge kraške oblike z bogato naravno ter kulturno dediščino. Natura 2000 pokriva kar 67 % celotnega programskega območja, kar kaže na veliko biotsko raznovrstnost. Kostel in Osilnica spadata med občine z več kot 99 odstotno pokritostjo z Naturo 2000. Območje Nature 2000 predstavlja določen razvojni potencial, ki pa je še premalo izkoriščen. Uredba CLLD omogoča ustrezne razvojne projekte v smeri sonaravnih izobraževalnih, rekreacijskih in turističnih dejavnosti (ekoturizem).

Na podlagi analize stanja in razvojnih potreb, smo prepoznali ranljive skupine, katerim bomo namenili posebno pozornost pri načrtovanju ukrepov. To so **mladi** (mladi brezposelni; mladi z visoko izobrazbo, ki se odseljujejo drugam, zaradi iskanja po boljših možnostih za zaposlitev; mladi, ki se odseljujejo v želji po boljši kvaliteti življenja; predšolska in šolska mladina), **starejši** in **ženske** med katerimi so tudi **brezposelni**. Povprečni indeks staranja območja LAS je 159 kar pomeni, da na 100 oseb, mlajših od 15 let, na območju prebiva 159 oseb, starih 65 ali več let. Ter **Romi**, ti se nahajajo na območju občin Kočevje in Ribnica. Večina Romov je brezposelnih, prejemnikov denarno socialne pomoči, brez osnovne izobrazbe in predvsem brez ključnih kompetenc. **Invalide in druge ranljive skupine** bomo vključevali v aktivnosti projektov, kjer bodo lahko izkoristili svoje potenciale.

Izbor in razporeditev tematskih področij ukrepanja je izdelana na osnovi analize stanja in predvsem na osnovi prepoznanih potreb lokalnega partnerstva.

Za vsako tematsko področje smo izdelali akcijski načrt, v katerem opredeljujemo vse ključne vsebinske in organizacijske elemente za njegovo uspešno in učinkovito izvedbo.

Tematsko področje	USTVARJANJE DELOVNIH MEST		
Cilji	indikatorji	ukrepi	
Spodbujanje podjetništva in inovativnosti ter spodbujanje sodelovanja med javnim, gospodarskim in nevladnim sektorjem za ustvarjanje zaposlitvenih priložnosti.	št. partnerstev za spodbujanje inovativnosti	Razvijanje partnerstev in storitev za spodbujanje podjetništva in inovativnosti	
	št. storitev za spodbujanje inovativnost		
Povečanje obsega pridelave, predelave in trženja lokalnih kmetijskih, gozdarskih in živilskih proizvodov s spodbujanjem kratkih dobavnih oskrbnih verig.	št. delovnih mest		Razvijanje partnerstev in storitev za krepitev lokalne samooskrbe in izboljšanje pogojev za bivanje in delo
	št. storitev za lokalno samooskrbo		
	št. partnerstev za lokalno samooskrbo		
Komentar:	<p>Večji del LAS-a spada med problemska območja z visoko stopnjo brezposelnosti, zato so zastavljeni cilji in ukrepi usmerjeni k spodbujanju podjetniške miselnosti, inovativnosti in predvsem k usmerjanju v razvojna podjetniška partnerstva za izboljšanje pogojev bivanja in dela.</p> <p>Podjetniške potenciale prepoznavamo v:</p> <ul style="list-style-type: none"> a.) lokalnih kmetijskih, gozdarskih in živilskih proizvodih, b.) oživitvi podeželskih in urbanih jeder, c.) vključevanju ranljivih skupin, d.) novih inovativnih podjetniških idejah. <p>Nova delovna mesta bodo ustvarjena v sinergiji delovanja partnerskih mrež, ki se bodo povezovale preko:</p> <ul style="list-style-type: none"> a.) uvajanja podjetniških kompetenc, b.) razvijanja podpornih podjetniških okolij, c.) razvijanja potencialov lokalne samooskrbe, d.) dejavnosti za izboljšanje pogojev bivanja in dela. <p>Področja ukrepanja so:</p> <ul style="list-style-type: none"> a.) organizacija deležnikov / mrež/ dogodkov / prireditev, b.) pilotno delovanje mrež, c.) urejanje/prenova prostorov/objektov podeželskih in urbanih jeder, d.) sodelovanje z drugimi LAS-i. 		

Tematsko področje	RAZVOJ OSNOVNIH STORITEV	
Cilji	indikatorji	Ukrepi
Urejeno bivalno okolje, dvig kakovosti življenja in sinergijsko bivanje z naravo, kulturo in okoliškimi navadami ter običaji	št. urejenih lokacij za dvig kakovosti življenja	Spodbujanje razvoja novih storitev in produktov za bolj urejeno bivalno okolje, dvig kakovosti življenja in sinergijsko bivanje z naravo, kulturo in okoliškimi navadami ter običaji
Povečati prepoznavnost turistične destinacije in vključevanje ter povezovanje lokalne turistične ponudbe	št. storitev za spodbujanje turizma št. partnerstev za spodbujanje turizma	Izvajanje destinacijskega managementa v LAS-u od Turjaka do Kolpe
Krepiti lokalno identiteto in zavedanje o pomenu ohranjanja kulturne in naravne dediščine s poučevanjem, obnovo, ureditvijo in ohranjanjem kulturne krajine in dediščine	št. dogodkov za krepitev lokalne identitete št. storitev za interpretacijo kulturne dediščine	Ohranjanje in izboljšanje kulturne dediščine
Komentar:	<p>Izvedene delavnice in delo na terenu je pokazalo interes in realne možnosti za ukrepanje na treh področjih razvoja storitev:</p> <ol style="list-style-type: none"> a.) storitve povezane s krepitvijo lokalne identitete, b.) storitve na področju turizma, c.) storitve za izboljšanje kakovosti bivanja. <p>Nove storitve bodo bistveno obogatile vsebino in delovanje LAS-a. Zavedamo se, da je potrebno zagotoviti strokovno podporo za učinkovito in uspešno izvajanje načrtovanih storitev, zato v delovanje LAS-a vključujemo tudi deležnike, ki lahko poskrbijo za razvoj in podporo kakovosti delovanja novih storitev. Nove storitve omogočajo LAS-u večjo dinamiko in kakovost delovanja, zato bomo poskrbeli za njihovo promocijo in širitev delovanja na celotno območje LAS-a.</p> <p>Predvidena področja ukrepanja so:</p> <ol style="list-style-type: none"> a.) ureditev lokacij za dvig kakovosti življenja (npr. ureditev vaških jeder, turistične infrastrukture, infrastrukture za ohranjanje naravne in kulturne dediščine, rekreacijske infrastrukture), , b.) nakup opreme, c.) razvoj turističnih, rekreativnih, sprostitev, kulturnih storitev in produktov , d.) usposabljanje (npr. za promocijo, ohranjanje in interpretacijo naravne in kulturne dediščine) e.) pilotno delovanje, 	

Tematsko področje	VARSTVO OKOLJA IN OHRANJANJE NARAVE	
Cilji	indikatorji	Ukrepi
Ohranjanje okolja za trajnostni razvoj podeželja	št. okoljskih storitev št. partnerstev za ohranjanje okolja	Izvajanje (pilotnih) aktivnosti, ki prispevajo k ohranjanju stanja okolja
Komentar:	<p>Varstvo okolja, ohranjanje narave in naravnih danosti so nove vsebine, ki LAS-u zagotavljajo trajnost delovanja in povečanje ugleda.</p> <p>Ključni resursi, ki nam to omogočajo so:</p> <ul style="list-style-type: none"> a.) gozd, b.) mreža Natura 2000, c.) vode, d.) druga območja krajinske vrednosti (kulturna krajina, zavarovana območja, naravne vrednote, ekološko pomembna območja), e.) podporne strokovne institucije. <p>Za učinkovito upravljanje z okoljem smo identificirali tudi:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) kreativno krožno podjetništvo, b) učinkovito rabo energije in obnovljivih virov, c) uporabo sodobnih tehnologij na področju okoljske infrastrukture in opreme, d) vodnogospodarske ukrepe (oskrba z vodo, namakanje), e) trajnostno upravljanje s ključnimi naravnimi resursi. <p>Predvidena področja ukrepanja so:</p> <ul style="list-style-type: none"> a.) povezava s strokovnimi službami za varstvo okolja, ohranjanje narave in naravnih danosti, b.) zasnova in oblikovanje okoljskih informacij, c.) uporaba in komunikacija okoljskih informacij, d.) okoljska infrastruktura in oprema, razvoj okoljskih storitev in produktov e.) trajnostno upravljanje okolja (nove podjetniške priložnosti in delovna mesta), f.) ohranjanje kulturne krajine, g.) Pilotne akcije za: <ul style="list-style-type: none"> - učinkovito ravnanje z okoljem, - ravnanje z odpadki, - vodnogospodarsko upravljanje, - ohranjanje biotske/ krajinske raznovrstnosti, - posredovanje okoljskih informacij, h.) Organizacija dogodkov za promocija ohranjanja okolja in varstva narave. 	

Tematsko področje	VEČJA VKLJUČENOST MLADIH, ŽENSK IN DRUGIH RANLJIVIH SKUPIN	
Cilji	indikatorji	ukrepi
Vseživljenjsko učenje in pridobitev funkcionalnih znanj za osebni razvoj prebivalstva ter razvoj človeških virov	št. delujočih programov vseživljenjskega učenja	Povečanje in izboljšanje kakovosti ponudbe na področju vseživljenjskega učenja
Medgeneracijsko povezovanje in sodelovanje ter krepitev zdravega in aktivnega življenjskega sloga	št. storitev za medgeneracijsko sodelovanje	Povečanje in izboljšanje kakovosti ponudbe na področju medgeneracijskega sodelovanja ter zdravega in aktivnega življenjskega sloga
Komentar:	<p>Analiza stanja in razvojne potrebe LAS-a so definirale naslednje ranljive ciljne skupine (v nadaljevanju RCS):</p> <ul style="list-style-type: none"> a.) ženske, b.) mladi, c.) starejši, d.) Romi, e.) brezposelni, f.) invalidi in druge ranljive skupine. <p>V območju LAS-a smo zaznali veliko število akterjev, ki želijo s svojimi aktivnostmi prispevati k izboljšanju stanja RCS. Hkrati pa RCS prepoznavamo kot resurs za boljše delovanja LAS-a.</p> <p>Z uvedbo Zakona o socialnem podjetništvu je omogočeno, da RCS vključujemo v svet podjetništva oziroma, da dejavnosti, ki jih izvajamo organiziramo tako, da se vanje lahko vključujejo tudi RCS.</p> <p>Prepričani smo, da s tem odpiramo območje LAS-a tako, da so hkrati RCS opažene, vključene in enakovredne ter, da vsi člani LAS-a uporabijo njihovo energijo in potenciale.</p> <p>Področja ukrepanja so:</p> <ul style="list-style-type: none"> a.) animacija in motivacija RCS, b.) vseživljenjsko učenje (pridobivanje neformalnega in priložnostnega znanja), c.) razvoj in uvajanje kompetenc, ustvarjalnosti, inovativnosti v podjetništvu (npr. v socialnem podjetništvu) d.) ureditev lokacij za dvig kakovosti življenja - prostori, infrastruktura in oprema za spodbujanje medgeneracijskega sodelovanja, vseživljenjskega učenje, zdravega in aktivnega življenja e.) promocija delovanja, f.) vključevanje RCS v delovanje – socialna integracija, g.) medgeneracijsko sodelovanje, 	

	<p>h.) krepitev zdravega in aktivnega življenja,</p> <p>i.) krepitev identitete.</p>
--	--

8. Opis in način doseganja ter zasledovanja horizontalnih ciljev Evropske unije

Horizontalni cilji	Ukrepi	Na kakšen način
Blaženje podnebnih sprememb in prilagajanje nanje	<p>Spodbujanje razvoja novih storitev in produktov za bolj urejeno bivalno okolje, dvig kakovosti življenja in sinergijsko bivanje z naravo, kulturo in okoliškimi navadami ter običaji</p> <p>Razvijanje partnerstev in storitev za krepitev lokalne samooskrbe in izboljšanje pogojev za bivanje in delo</p>	<p>Redizajn, nove tehnologije, večfunkcionalna in učinkovita raba prostora, naravnih virov, energije in stavb, inovativna partnerstva</p> <p>Nove storitve in inovativna partnerstva, podprta z novimi znanji in tehnologijami</p> <p>Ozaveščanja o potrebi blaženja podnebni sprememb in prilagajanja nanje</p>
Okolje	<p>Izvajanje (pilotnih) aktivnosti, ki prispevajo k ohranjanju stanja okolja</p> <p>Ohranjanje in izboljšanje kulturne dediščine</p>	<p>Uporaba sodobnih tehnologij in orodij za upravljanje z okoljem</p> <p>Trajnostna raba naravnih virov</p> <p>Dobra interpretacija in upravljanje ter komunikacija z deležniki</p> <p>Promocija VŽU, mreženje, aktivacija za aktivno sodelovanje pri razvoju lokalne skupnosti</p>
Inovacije	<p>Razvijanje partnerstev in storitev za spodbujanje podjetništva in inovativnosti</p> <p>Izvajanje destinacijskega managementa v LAS-u od Turjaka do Kolpe</p> <p>Povečanje in izboljšanje kakovosti ponudbe na področju vseživljenjskega učenja</p> <p>Povečanje in izboljšanje kakovosti ponudbe na področju medgeneracijskega sodelovanja ter zdravega in aktivnega življenjskega sloga</p>	<p>Uvajanje novih IKT, mrežno razvojno partnerstvo, sledenje dobrim praksam.</p> <p>Popularizacija znanosti in podjetnosti.</p> <p>Mrežno razvojno partnerstvo, kakovost turistične ponudbe, skupno trženje.</p> <p>Redizajn podeželskih in urbanih objektov za nove funkcije, mrežno sodelovanje, usposabljanje in promocija.</p> <p>Razvoj in uvajanje odgovornih storitev za zdravje in dobro počutje ter družbeno odgovorno delovanje v lokalnih okoljih. Vključevanje elementov kulturnih in kreativnih industrij.</p>
Enakost med spoloma in nediskriminacija	<p>Enakost med spoloma in nediskriminacijo bomo upoštevali v vseh ukrepih.</p>	<p>Vključevanje vseh zainteresiranih ne glede na versko, etnično in rasno pripadnost.</p>

		Pri kakršnihkoli odločitvah ali delu so bo upoštevalo enakost med spoloma, tako pri odločanju, kot pri plačilu dela.
--	--	--

9. Opis SLR in njenih ciljev vključno z določitvijo mejnikov in ciljnih vrednosti kazalnikov

9. 1. Razvojna vizija območja LAS

V sodelovanju z razvojnimi deležniki na območju LAS smo oblikovali razvojno vizijo LAS, ki izhaja iz potreb območja in povzema vse ključne cilje razvoja:

»Ustvariti boljše pogoje za življenje, z razvojem naravne in kulturne dediščine ter človeškega kapitala «.

9. 2. Cilji razvoja območja LAS

Na osnovi identificiranih potreb, ki izhajajo iz opisane analize stanja in SWOT analize, smo opredelili naslednje splošne in posebne cilje SLR:

Splošni cilji:

1. Ohranjanje in izboljšava obstoječih delovnih mest
2. Ureditev prostora v kvalitetno življenjsko in delovno okolje
3. Ohranjanje narave za trajnostni razvoj podeželja
4. Razvoj človeških virov in socialna vključenost vseh prebivalcev območja.

Posebni cilji:

Tematsko področje Ustvarjanje delovnih mest. Operacije, v okviru tega tematskega področja, se bodo izvajale tako na podeželskem, kot urbanem območju . S cilji se bomo osredotočili predvsem na:

- ohranjanje in ustvarjanje novih delovnih mest;
- spodbujanje inovativnosti in podjetništva na podeželju in urbanih območjih;
- promoviranje aktivnosti namenjenim razvoju podeželja in urbanih območjem;
- spodbujanje podpornega okolja za podjetništvo;
- aktiviranje človeškega potenciala oz. delovno sposobnega prebivalstva;
- spodbujanje lokalne samooskrbe in kratkih dobavnih verig;
- spodbujanje razvoja novih blagovnih znamk in učinkovitejšega trženja;
- usposabljanje ciljnih skupin – pridobitev novih kompetenc, veščin in znanja.
- oživitev podeželskih in urbanih jeder z dejavnostmi ter ustrezno infrastrukturo za ohranjanje poseljenosti, obiskovalce ter posredno nudenja možnosti za dodatne aktivnosti na kulturnem, etnološkem, turističnem in delovnem področju.

1. Spodbujanje podjetništva in inovativnosti ter spodbujanje sodelovanja med javnim, gospodarskim in nevladnim sektorjem za ustvarjanje zaposlitvenih priložnosti

2. Povečanje obsega pridelave, predelave in trženja lokalnih kmetijskih, gozdarskih in živilskih proizvodov s spodbujanjem kratkih dobavnih oskrbnih verig

Tematsko področje Razvoj osnovnih storitev. S cilji se bomo osredotočili predvsem na:

- povečanje rekreacijske infrastrukture;
- ureditev, oživitev vaških jeder in izboljšanje turistične infrastrukture – razvoj dodatne turistične ponudbe (produktov in storitev);
- povečanje dejavnosti za prosti čas, turizem in kulturne dejavnosti;
- podprli aktivnosti za dvig kvalitete bivanja prebivalcev na območju LAS;
- spodbujanje trajnostnega sonaravnega turizma – kolesarjenje, tek, pohodništvo, izobraževalne in panoramske ekskurzije, smučanje, tek po snegu, fotografiranje, opazovanje medveda;
- spodbujanje projektov povezanih z varstvom in ohranjanjem kulturne dediščine;
- obveščanje javnosti, učinkovitejše trženje območja ter naravne in kulturne dediščine.

3. Urejeno bivalno okolje, dvig kakovosti življenja in sinergijsko bivanje z naravo, kulturo in okoliškimi navadami ter običaji

4. Povečati prepoznavnost turistične destinacije in vključevanje ter povezovanje lokalne turistične ponudbe

5. Krepi lokalno identiteto in zavedanje o pomenu ohranjanja kulturne in naravne dediščine s poučevanjem, obnovo, ureditvijo in ohranjanjem kulturne krajine in dediščine

Tematsko področje Varstvo okolja in ohranjanje narave. Operacije, v okviru tega tematskega področja, se bodo izvajale tako na podeželskem, kot urbanem območju. Cilji bodo usmerjeni:

- spodbujanje učinkovite rabe energije;
- razvoj novih dejavnosti, ki ne bodo posegale v naravo in kulturo;
- spodbujanje programov, ki zmanjšujejo ali nimajo vpliva na okolje;
- osveščanje, informiranje in izobraževanje prebivalcev o okoljskih problemih, o pomenu varstva narave in ohranjanja narave – odgovornega ravnanja do okolja ter o pomenu Nature 2000;
- spodbujanje gospodarskega razvoja lokalnega prebivalstva preko varovanja narave;
- ohranjanje biološke in kulturne raznovrstnosti;
- vzdrževanje kulturne krajine, ohranitev kulturne dediščine, domače obrti.

6. Ohranjanje okolja za trajnostni razvoj podeželja

Tematsko področje Večja vključenost mladih, žensk in drugih ranljivih skupin. Operacije, v okviru tega tematskega področja, se bodo izvajale tako na podeželskem, kot urbanem območju. Cilji bodo usmerjeni:

- omejevanje izseljevanja prebivalstva;
- zagotavljanje primerne kakovosti življenja;
- spodbujanje zdravega in aktivnega življenjskega sloga vseh starostnih skupin prebivalcev;
- socialno vključevanje ranljivih skupin;
- spodbujanje kulture vseživljenjskega učenja za vse starostne skupine;
- spodbujanje pridobivanja novih znanj in veščin tudi v podjetništvu – izpopolnjevanje inovativnosti, znanj, spretnosti in kompetenc (npr. socialno podjetništvo);
- spodbujanje in zagotavljanje pogojev za medgeneracijsko povezovanje, učenje.

7. Vseživljenjsko učenje in pridobitev funkcionalnih znanj za osebni razvoj prebivalstva ter razvoj človeških virov

8. Medgeneracijsko povezovanje in sodelovanje ter krepitev zdravega in aktivnega življenjskega sloga

Poudarek iz analize stanja in SWOT analize	Razvojna potreba oziroma možnost območja LAS	Tematsko področje	Posebni cilji	Ukrep	Sklad
Kmetijska dejavnost je prisotna v obliki živinoreje in poljedelstva in številnih oblik dopolnilnih dejavnosti (predelava lesa in drugih kmetijskih pridelkov, čebelarstvo, pridobivanje energije,...). Posamezne pobude povezovanja in sodelovanja za potrebe izboljšanja lokalne samooskrbe.	Usmerjanje v dejavnosti lokalne samooskrbe in kratkih dobavnih verig, povezovanje in iskanje učinkovitih tržnih rešitev za mreže pridelovalcev in predelovalcev, predvsem usmerjenih v ekološko kakovost. Spodbujanje registracije novih dopolnilnih dejavnosti in diverzifikacije nosilcev kmetijske dejavnosti. Spodbujanje novih storitev na področju lokalne samooskrbe s hrano. Spodbujanje pridelave na lokalnem nivoju.	Ustvarjanje delovnih mest	Povečanje obsega pridelave, predelave in trženja lokalnih kmetijskih, gozdarskih in živilskih proizvodov s spodbujanjem kratkih dobavnih oskrbnih verig	Razvijanje partnerstev in storitev za krepitev lokalne samooskrbe in izboljšanje pogojev za bivanje in delo	ESRR
Območja Natura 2000 (67% celotnega območja LAS-a) in druga območja posebne krajinske vrednosti (zavarovana območja, naravne vrednote, ekološko pomembna območja), ki so lahko potencial za razvoj območja.	Zagotoviti učinkovito trajnostno upravljanje območij Natura 2000 in drugih območij posebne krajinske vrednosti ter jih intenzivneje vključiti v turistično in izobraževalno ponudbo območja – infrastruktura za interpretacijo, usposabljanje akterjev za interpretacijo, storitve za večjo okoljsko ozaveščenost, zasnova in komunikacija okoljskih informacij.	Varstvo okolja in ohranjanje narave	Ohranjanje okolja za trajnostni razvoj podeželja	Izvajanje (pilotnih) aktivnosti, ki prispevajo k ohranjanju stanja okolja	EKSRP
					ESRR
Velika gozdnatost (78 %) in tradicija izdelave SUHE ROBE	Bogastvo lesa izkoristiti za nove podjetniške priložnosti in delovna mesta (nove socialne funkcije gozdov za turizem, rekreacijo in izobraževanje, smotnejša uporaba gozda – povezovanje lastnikov gozdov, inovativni produkti iz lesa z višjo dodano vrednostjo) – trajnostno upravljanje okolja. Suhorobarstvo spodbujati na vseh področjih (dodana vrednost na izdelke suhe robe).	Ustvarjanje delovnih mest	Spodbujanje podjetništva in inovativnosti ter spodbujanje sodelovanja med javnim, gospodarskim in nevladnim sektorjem za ustvarjanje zaposlitvenih priložnosti	Razvijanje partnerstev in storitev za spodbujanje podjetništva in inovativnosti	EKSRP
		Varstvo okolja in ohranjanje narave	Ohranjanje okolja za trajnostni razvoj podeželja	Izvajanje (pilotnih) aktivnosti, ki prispevajo k ohranjanju stanja okolja	in ESRR

Bogata kulturna dediščina (snovna in nesnovna), ki krepi skupno (lokalno) identiteto. Vendar pomanjkanje skupne identitete. Domača in umetna obrt, izdelki z geografsko označbo, poreklom, blagovne znamke.	Ohranjanje, valorizacija, interpretacija kulturne dediščine za nove podjetniške priložnosti in krepitev skupne identitete. Ribniška suha roba, Kočevski gozdni med, Kostelska rakija in drugi tradicionalni produkti in storitve so intelektualni kapital območja, ki ga je potrebno krepiti.	Ustvarjanje delovnih mest	Spodbujanje podjetništva in inovativnosti ter spodbujanje sodelovanja med javnim, gospodarskim in nevladnim sektorjem za ustvarjanje zaposlitvenih priložnosti	Razvijanje partnerstev in storitev za spodbujanje podjetništva in inovativnosti	EKSRP
		Razvoj osnovnih storitev	Krepiti lokalno identiteto in zavedanje o pomenu ohranjanja kulturne in naravne dediščine s poučevanjem, obnovo, ureditvijo in ohranjanjem kulturne krajine in dediščine	Ohranjanje in izboljšanje kulturne dediščine	EKSRP
Dostopnost območja (cestno omrežje, železniška povezava, javni potniški promet, kolesarske poti, manjša letališča,...) je šibka, prav tako je samo deloma urejeno širokopasovno omrežje. Vse to omejuje gospodarsko in institucionalno povezovanje ter konkurenčnost.	LAS partnerstvo še ni izoblikovalo skupnega mnenja in potrebe po celoviti in sistemski ureditvi dostopnosti. Izboljšano povezovanje in sodelovanje podpornega okolja za podjetništvo in inovativnost ter drugih razvojnih institucij iz javnega, ekonomskega in nevladnega sektorja.	Razvoj osnovnih storitev	Urejeno bivalno okolje, dvig kakovosti življenja in sinergijsko bivanje z naravo, kulturo in okoliškimi navadami ter običaji	Spodbujanje razvoja novih storitev in produktov za bolj urejeno bivalno okolje, dvig kakovosti življenja in sinergijsko bivanje z naravo, kulturo in okoliškimi navadami ter običaji	EKSRP
		Ustvarjanje delovnih mest	Spodbujanje podjetništva in inovativnosti ter spodbujanje sodelovanja med javnim, gospodarskim in nevladnim sektorjem za ustvarjanje zaposlitvenih priložnosti	Razvijanje partnerstev in storitev za spodbujanje podjetništva in inovativnosti	EKSRP ESRR
Javna turistična infrastruktura ni celovito vzpostavljena (TIC-i, tematske poti, turistične info točke). Na območju so prisotne številne znane kulturno turistične točke (grad Turjak, Trubarjeva domačija,	Člani LAS-a izkazujejo veliko sposobnost oblikovanja posameznih produktov, ne pa tudi sposobnost povezovanja v integralne pakete in skupno destinacijo. Razvoj in upravljanje turizma je zaradi prisotnosti številnih neizkoriščenih podpornih resursov	Razvoj osnovnih storitev	Povečati prepoznavnost turistične destinacije in vključevanje ter povezovanje lokalne turistične ponudbe	Izvajanje destinacijskega managementa v LAS-u od Turjaka do Kolpe	EKSRP

<p>Rokodelski center Ribnica, grad Kostel...). Del območja je aktivno vključen v destinacijski management JV Slovenije. Malo turističnih prenočitvenih zmogljivosti. Nizka dolžina bivanja turistov na območju in nizka potrošnja. Bogastvo in pestrost kulturnih prireditev</p> <p>Številna turistična društva. Pomanjkanje skupnega trženja razvite turistične ponudbe.</p>	<p>(ohranjena dediščina, brezposelnost, les, kmetijstvo, tradicija, prireditve...) zato velika priložnost.</p> <p>Razvoj in delovanje podpornih storitev za razvoj turizma, spodbujanje podjetniške miselnosti, inovativnosti in kreativnosti ter ustvarjanje skupnega ugleda območja LAS-a je ključna razvojna potreba.</p>	<p>Razvoj osnovnih storitev</p>	<p>Krepiti lokalno identiteto in zavedanje o pomenu ohranjanja kulturne in naravne dediščine s poučevanjem, obnovo, ureditvijo in ohranjanjem kulturne krajine in dediščine</p>	<p>Ohranjanje in izboljšanje kulturne dediščine</p>	<p>EKSRP</p>
		<p>Ustvarjanje delovnih mest</p>	<p>Spodbujanje podjetništva in inovativnosti ter spodbujanje sodelovanja med javnim, gospodarskim in nevladnim sektorjem za ustvarjanje zaposlitvenih priložnosti</p>	<p>Razvijanje partnerstev in storitev za spodbujanje podjetništva in inovativnosti</p>	<p>EKSRP</p>
<p>Pomanjkanje delovnih mest, slabo razvite storitve na območju. Številne male podjetniške cone. Nizka stopnja podjetniške kulture. Nizka stopnja inovativnosti in kreativnosti v podjetništvu. Mladi izšolani kadri odhajajo iz območja.</p>	<p>Razvoj storitev za ustvarjanje novih delovnih mest na območju, krepitev podjetniške miselnosti, spodbujanje inovativnosti in kreativnosti v podjetništvu.</p> <p>Spodbujanje povezovanja in sodelovanja podjetij. Mladim ponuditi priložnosti za delovanje – delovna mesta, aktivna participacija.</p>	<p>Ustvarjanje delovnih mest</p>	<p>Spodbujanje podjetništva in inovativnosti ter spodbujanje sodelovanja med javnim, gospodarskim in nevladnim sektorjem za ustvarjanje zaposlitvenih priložnosti</p>	<p>Razvijanje partnerstev in storitev za spodbujanje podjetništva in inovativnosti</p>	<p>EKSRP</p>
					<p>ESRR</p>
<p>Na območju LAS-a so prisotne številne organizacije, ki ponujajo neformalna in priložnostna znanja, vendar je vključenost prebivalcev v programe majhna.</p>	<p>Spodbujanje vključevanja prebivalcev v pridobivanje neformalnih in priložnostnih znanj in njihova uporaba za delovanje in promocijo LAS ter osebni razvoj.</p>	<p>Večja vključenost mladih, žensk in drugih ranljivih skupin</p>	<p>Vseživljenjsko učenje in pridobitev funkcionalnih znanj za osebni razvoj prebivalstva ter razvoj človeških virov</p>	<p>Povečanje in izboljšanje kakovosti ponudbe na področju vseživljenjskega učenja</p>	<p>ESRR</p>
<p>Obstoječe inovativne storitve na področju medgeneracijskega sodelovanja in storitev za starejše.</p>	<p>Nadgradnja obstoječih storitev in razširitev na celotno območje LAS, spodbujanje medgeneracijskega sodelovanja.</p>	<p>Večja vključenost mladih, žensk in</p>	<p>Medgeneracijsko povezovanje in sodelovanje ter krepitev zdravega in</p>	<p>Povečanje in izboljšanje kakovosti ponudbe na področju medgeneracijskega</p>	<p>EKSRP</p>

Način življenja, predvsem ranljivih skupin, vodi v nezdrav življenjski slog.	Krepitev zdravega in aktivnega življenjskega sloga vseh starostnih in spolnih skupin ter drugih ranljivih skupin.	drugih ranljivih skupin	aktivnega življenjskega sloga	sodelovanja ter zdravega in aktivnega življenjskega sloga	ESRR
Upadanje števila prebivalcev, neugodna starostna struktura, negativen skupni prirast, ranljive skupine na območju, nižji delež prebivalstva z višjo in visoko stopnjo izobrazbe od slovenskega povprečja. Ranljive skupine na območju (brezposelni, mladi, starejši, ženske, Romi). Socialno podjetništvo in prostovoljstvo kot razvojna priložnost za ranljive ciljne skupine. Veliko število nevladnih organizacij, predvsem društev Obstoječ socialni kapital območja.	Izboljšanje socialnega kapitala, pogojev za delo prebivalcev, posebej ranljivih ciljnih skupin ter kakovosti bivanja. Opolnomočenje NVO sektorja za aktivno vlogo v družbi Nediskriminatorno obravnavanje ranljivih skupin Usposobiti člane LAS, da bodo znali učinkovito in uspešno uporabljati socialni kapital območja. Razvoj in uvajanje kompetenc, ustvarjalnosti, inovativnosti v podjetništvu (npr. v socialnem podjetništvu	Ustvarjanje delovnih mest	Spodbujanje podjetništva in inovativnosti ter spodbujanje sodelovanja med javnim, gospodarskim in nevladnim sektorjem za ustvarjanje zaposlitvenih priložnosti	Razvijanje partnerstev in storitev za spodbujanje podjetništva in inovativnosti	EKSRP ESRR
		Večja vključenost mladih, žensk in drugih ranljivih	Vseživljenjsko učenje in pridobitev funkcionalnih znanj za osebni razvoj prebivalstva ter razvoj človeških virov	Povečanje in izboljšanje kakovosti ponudbe na področju vseživljenjskega učenja	ESRR
			Medgeneracijsko povezovanje in sodelovanje ter krepitev zdravega in aktivnega življenjskega sloga	Povečanje in izboljšanje kakovosti ponudbe na področju medgeneracijskega sodelovanja ter zdravega in aktivnega življenjskega sloga	EKSRP ESRR
		Veliko število majhnih razdrobljenih naselij Neurejena podeželska in urbana naselja (dotrajana oz. pomanjkljiva lokalna javna infrastruktura), pomanjkanje razvitih vsebin, ki omogočajo povezovanje in sodelovanje lokalnih akterjev.	Oživitev vaških in mestnih jeder (celovita in enotna ureditev javnih površin, razvoj novih vsebin in dejavnosti, vključevanje in povezovanje lokalnih deležnikov) za izboljšanje kakovosti bivanja prebivalcev in nova delovna mesta	Ustvarjanje delovnih mest	Spodbujanje podjetništva in inovativnosti ter spodbujanje sodelovanja med javnim, gospodarskim in nevladnim sektorjem za ustvarjanje zaposlitvenih priložnosti.
Povečanje obsega pridelave, predelave in trženja lokalnih kmetijskih, gozdarskih in živilskih	Razvijanje partnerstev in storitev za krepitev lokalne samooskrbe in				ESRR

			proizvodov s spodbujanjem kratkih dobavnih oskrbnih verig	izboljšanje pogojev za bivanje in delo	
		Razvoj osnovnih storitev	Urejeno bivalno okolje, dvig kakovosti življenja in sinergijsko bivanje z naravo, kulturo in okoliškimi navadami ter običaji	Spodbujanje razvoja novih storitev in produktov za bolj urejeno bivalno okolje, dvig kakovosti življenja in sinergijsko bivanje z naravo, kulturo in okoliškimi navadami ter običaji	EKSRP
Veliko pobud iz različnih sektorjev za storitve s področja kulturnih – kreativnih industrij (predvsem veliko vključevanje društev)	Povezovanje novih dejavnosti s področja kulturnih in kreativnih industrij z delovanjem aktivnih lokacij	Razvoj osnovnih storitev	Krepiti lokalno identiteto in zavedanje o pomenu ohranjanja kulturne in naravne dediščine s poučevanjem, obnovo, ureditvijo in ohranjanjem kulturne krajine in dediščine	Ohranjanje in izboljšanje kulturne dediščine	EKSRP
Veliko število evidentiranih nosilcev razvoja s projektnimi idejami ter premajhnimi finančnimi viri za njihovo realizacijo (težave z likvidnostjo imajo predvsem nevladne organizacije). Številne izkušnje pri izvajanju projektov razvoja podeželja, vendar nekaterim še vedno slabo poznan projektni management.	Povečanje znanj in praktičnih izkušenj za delovanje javno-zasebnih partnerstev in sodelovanje. Krepitev znanj za načrtovanje in izvajanje projektov in za praktično uporabo novih znanj/ resursov in kompetenc za večjo konkurenčnost in ugled LAS-a.	Vsa tematska področja	Vsi specifični cilji po tematskih področjih	Vsi ukrepi specifičnih ciljev po tematskih področjih	EKSRP ESRR

Opredelevanje posebnih ciljev SLR po vrednosti pomena, ki opisuje, kako pomemben je posamezni cilj v primerjavi z drugimi cilji

Z metodo podeljevanja točk posameznim ciljem po njihovi pomembnosti so lokalni deležniki opredelili pomen posameznih ciljev SLR, ki je razviden v spodnji preglednici (5 pomeni najbolj pomemben cilj, 0 pa najmanj pomemben cilj):

Cilj SLR	Vrednost pomena
Urejeno bivalno okolje, dvig kakovosti življenja in sinergijsko bivanje z naravo, kulturo in okoliškimi navadami ter običaji	5
Povečanje obsega pridelave, predelave in trženja lokalnih kmetijskih, gozdarskih in živilskih proizvodov s spodbujanjem kratkih dobavnih oskrbnih verig	4
Krepiti lokalno identiteto in zavedanje o pomenu ohranjanja kulturne in naravne dediščine s poučevanjem, obnovo, ureditvijo in ohranjanjem kulturne krajine in dediščine	4
Spodbujanje podjetništva in inovativnosti ter spodbujanje sodelovanja med javnim, gospodarskim in nevladnim sektorjem za ustvarjanje zaposlitvenih priložnost	3
Povečati prepoznavnost turistične destinacije in vključevanje ter povezovanje lokalne turistične ponudbe	3
Ohranjanje okolja za trajnostni razvoj podeželja	3
Medgeneracijsko povezovanje in sodelovanje ter krepitev zdravega in aktivnega življenjskega sloga	3
Vseživljenjsko učenje in pridobitev funkcionalnih znanj za osebni razvoj prebivalstva ter razvoj človeških virov	2

Za člane LAS-a so najpomembnejši cilji: urejeno bivalno okolje, dvig kakovosti življenja in sinergijsko bivanje z naravo, kulturo in okoliškimi navadami ter običaji in povečanje obsega pridelave, predelave in trženja lokalnih kmetijskih, gozdarskih in živilskih proizvodov s spodbujanjem kratkih dobavnih oskrbnih verig. Ostali cilji so za člane LAS-a manj pomembni, a še vedno pomembni pri uresničevanju SLR.

Opredelevanje posebnih ciljev SLR po vrednosti povezovanja, ki opisuje, v kolikšni meri se cilji dopolnjuje oziroma prekriva z ostalimi cilji, je razvidna v spodnji matriki:

	C1	C2	C3	C4	C5	C6	C7	C8	
C1	0	X	X	X	X			X	5
C2	X	0	X	X	X			X	5
C3	X	X	0	X	X		X	X	6
C4	X	X	X	0	X	X	X	X	7
C5	X	X	X	X	0	X	X	X	7
C6				X	X	0	X	X	4
C7			X	X	X	X	0	X	5
C8	X	X	X	X	X	X	X	0	7
	5	5	6	7	7	4	5	7	

Cilji, ki imajo večjo vrednost, se torej bolj dopolnjujejo oziroma vplivajo na ostale cilje, to so zlasti cilji: C4. Povečati prepoznavnost turistične destinacije in vključevanje ter povezovanje lokalne turistične ponudbe, C5. Krepiti lokalno identiteto in zavedanje o pomenu ohranjanja kulturne in naravne dediščine s poučevanjem, obnovo, ureditvijo in ohranjanjem kulturne krajine in dediščine ter C8. Medgeneracijsko povezovanje in sodelovanje ter krepitev zdravega in aktivnega življenjskega sloga.

Cilj, ki se najmanj prekriva z ostalimi cilji pa je: C6. Ohranjanje okolja za trajnostni razvoj podeželja.

9. 3. Kazalniki merjenja ciljev

V SLR smo opredelili naslednje kazalnike za merjenje posebnih ciljev SLR:

1. št. partnerstev za spodbujanje inovativnosti – EKSRP in ESRR
2. št. storitev za spodbujanje inovativnost - EKSRP in ESRR
3. št. delovnih mest - ESRR
4. št. storitev za lokalno samooskrbo - ESRR
5. št. partnerstev za lokalno samooskrbo - ESRR
6. št. urejenih lokacij za dvig kakovosti življenja - EKSRP
7. št. storitev za spodbujanje turizma - EKSRP
8. št. partnerstev za spodbujanje turizma - EKSRP
9. št. dogodkov za krepitev lokalne identitete - EKSRP
10. št. storitev za interpretacijo kulturne dediščine - EKSRP
11. št. okoljskih storitev - EKSRP in ESRR
12. št. partnerstev za ohranjanje okolja - EKSRP in ESRR
13. št. delujočih programov vseživljenjskega učenja - ESRR
14. št. storitev za medgeneracijsko sodelovanje - EKSRP in ESRR

Preko opredeljenih kazalnikov sklada ESRR in dodatnih kazalnikov, ki so dodatno določeni za sklad ESRR s strani LAS PPD se bo lahko spremljalo tudi število deležnikov na lokalni ravni vključenih v izvajanje projektov CLLD, ki je eden izmed kazalnikov Operativnega programa za izvajanje evropske kohezijske politike za obdobje 2014-2020. **Načrtovano število deležnikov do leta 2018 je 3 in do leta 2023 je 5.** Med predvidenimi deležniki so različni predstavniki javnega, ekonomskega in nevladnega sektorja, med njimi so: Ljudska univerza Kočevje, Podjetniški inkubator Kočevje, Podjetniški inkubator Kostel, RC Kočevje Ribnica d.o.o., OOO Ribnica, OOO Kočevje, ZRSZ OE Ljubljana, KGZS – Zavod Ljubljana, Zavod za gozdove, Zadruga Zakladi Kočevske, Rokodelski center Ribnica, Knjižnica Miklova hiša, Pokrajinski muzej Kočevje, občine, razna društva in druge nevladne organizacije ter druge fizične in pravne osebe.

9. 4. Specifični cilji območja in ukrepanja

V naslednji tabeli smo opredelili posebne/specifične cilje, ki jih bomo lahko realno dosegli z izvedo projektnih predlogov na območju LAS. V strategijo smo vključili vsa štiri tematska področja ukrepanja.

Tematsko področje	Cilj	Kazalnik	Sklad	Ciljna vrednost kazalnika na dan 31. 12. 2023
Ustvarjanje delovnih mest	Spodbujanje podjetništva in inovativnosti ter spodbujanje sodelovanja med javnim, gospodarskim in nevladnim sektorjem za ustvarjanje zaposlitvenih priložnosti.	št. partnerstev za spodbujanje inovativnosti	EKSRP	1
			ESRR	2
			ESPR	
	Spodbujanje podjetništva in inovativnosti ter	št. storitev za spodbujanje inovativnosti	EKSRP	1
			ESRR	2
			ESPR	

	spodbujanje sodelovanja med javnim, gospodarskim in nevladnim sektorjem za ustvarjanje zaposlitvenih priložnosti.			
	Povečanje obsega pridelave, predelave in trženja lokalnih kmetijskih, gozdarskih in živilskih proizvodov s spodbujanjem kratkih dobavnih oskrbnih verig.	št. delovnih mest	EKSRP ESRR ESPR	1
	Povečanje obsega pridelave, predelave in trženja lokalnih kmetijskih, gozdarskih in živilskih proizvodov s spodbujanjem kratkih dobavnih oskrbnih verig.	št. storitev za lokalno samooskrbo	EKSRP ESRR ESPR	1
	Povečanje obsega pridelave, predelave in trženja lokalnih kmetijskih, gozdarskih in živilskih proizvodov s spodbujanjem kratkih dobavnih oskrbnih verig.	št. partnerstev za lokalno samooskrbo	EKSRP ESRR ESPR	1
Razvoj osnovnih storitev	Urejeno bivalno okolje, dvig kakovosti življenja in sinergijsko bivanje z naravo, kulturo in okoliškimi navadami ter običaji	št. urejenih lokacij za dvig kakovosti življenja	EKSRP ESPR	5
	Povečati prepoznavnost turistične destinacije in vključevanje ter povezovanje lokalne turistične ponudbe	št. storitev za spodbujanje turizma	EKSRP ESPR	3
	Povečati prepoznavnost turistične destinacije in vključevanje ter povezovanje lokalne turistične ponudbe	št. partnerstev za spodbujanje turizma	EKSRP ESPR	3
	Krepiti lokalno identiteto in zavedanje o pomenu ohranjanja	št. dogodkov za krepitev lokalne identitete	EKSRP ESPR	1

	kulturne in naravne dediščine s poučevanjem, obnovo, ureditvijo in ohranjanjem kulturne krajine in dediščine			
	Krepiti lokalno identiteto in zavedanje o pomenu ohranjanja kulturne in naravne dediščine s poučevanjem, obnovo, ureditvijo in ohranjanjem kulturne krajine in dediščine	št. storitev za interpretacijo kulturne dediščine	EKSRP ESPR	6
Varstvo okolja in ohranjanje narave	Ohranjanje okolja za trajnostni razvoj podeželja	št. okoljskih storitev	EKSRP	4
			ESRR	1
			ESPR	
	Ohranjanje okolja za trajnostni razvoj podeželja	št. partnerstev za ohranjanje okolja	EKSRP	3
			ESRR	2
			ESPR	
			EKSRP	
			ESRR	
			ESPR	
			EKSRP	
			ESRR	
			ESPR	
Večja vključenost mladih, žensk in drugih ranljivih skupin	Vseživljenjsko učenje in pridobitev funkcionalnih znanj za osebni razvoj prebivalstva ter razvoj človeških virov	št. delujočih programov vseživljenjskega učenja	EKSRP	2
			ESRR	
			ESPR	
	Medgeneracijsko povezovanje in sodelovanje ter krepitev zdravega in aktivnega življenjskega sloga	št. storitev za medgeneracijsko sodelovanje	EKSRP	2
			ESRR	1
			ESPR	
			EKSRP	
			ESRR	
			ESPR	
			EKSRP	
			ESRR	
			ESPR	
		EKSRP		
		ESRR		
		ESPR		

EKSRP:

Mejnik/kazalnik	Mejnik na dan 31. 12. 2018	Ciljna vrednost kazalnika na dan 31. 12. 2023
Število novo ustvarjenih delovnih mest	0	0
Število zaključenih operacij v primerjavi z odobrenimi operacijami	2	22
Delež dodeljenih sredstev v odločitvi o potrditvi operacije primerjavi z določenim finančnim okvirjem	20 %	100 %
Delež izplačanih sredstev v primerjavi z dodeljenimi sredstvi v odločitvi o potrditvi operacije	5 %	100 %
št. partnerstev za spodbujanje inovativnosti	0	1
št. urejenih lokacij za dvig kakovosti življenja	0	5
št. okoljskih storitev	0	4

ESRR:

Mejnik/kazalnik	Mejnik na dan 31. 12. 2018	Ciljna vrednost kazalnika na dan 31. 12. 2023
Število novo ustvarjenih delovnih mest	0	1
Število zaključenih operacij v primerjavi z odobrenimi operacijami	0	5
Delež dodeljenih sredstev v odločitvi o potrditvi operacije primerjavi z določenim finančnim okvirjem	25 %	100 %
Delež izplačanih sredstev v primerjavi z dodeljenimi sredstvi v odločitvi o potrditvi operacije	0 %	100 %
št. partnerstev za spodbujanje inovativnosti	0	2
št. partnerstev za lokalno samooskrbo	0	1
št. delujočih programov vseživljenjskega učenja	0	2
št. deležnikov na lokalni ravni vključenih v izvajanje projektov CLLD	3	5
št. podprtih partnerstev	1	1

ESPR:

Mejnik/kazalnik	Mejnik na dan 31. 12. 2018	Ciljna vrednost kazalnika na dan 31. 12. 2023
Število novo ustvarjenih delovnih mest		
Število zaključenih operacij v primerjavi z odobrenimi operacijami		
Delež dodeljenih sredstev v odločitvi o potrditvi operacije primerjavi z določenim finančnim okvirjem		
Delež izplačanih sredstev v primerjavi z dodeljenimi sredstvi v odločitvi o potrditvi operacije		

9. 5. Intervencijska logika

Povzetek intervencijske logike SLR:

Splošni cilji SLR	Pričakovani vplivi
Ohranjanje in izboljšava obstoječih delovnih mest	Nove vsebine bodo omogočale podjetjem, kmetijam, društvom in javnim institucijam več poslovnih priložnosti in več sodelovanja.
Ureditev prostora v kvalitetno življenjsko in delovno okolje	Bolje urejeno delovno in življenjsko okolje omogoča več ljudem delo in bivanje in je razlog za obisk.
Ohranjanje narave za trajnostni razvoj podeželja	Prebivalci LAS-a preko dejavnosti, ki jih izvajajo hkrati tudi ohranjajo naravo.
Razvoj človeških virov in socialna vključenost vseh prebivalcev območja	Socialni kapital in kompetence omogočajo učinkovito in uspešno delovanje LAS-a.
Ukrepi (operativni cilji), ki izhajajo iz posebnih ciljev	Pričakovani učinki
Razvijanje partnerstev in storitev za spodbujanje podjetništva in inovativnosti.	Nova partnerstva in storitve bodo podjetnikom, kmetijam, mladim omogočale platformo za večjo konkurenčnost na trgu ter s tem povečale ugled LAS-a.
Razvijanje partnerstev in storitev za krepitev lokalne samooskrbe in izboljšanje pogojev za bivanje in delo.	Kmetije in drugi člani partnerstev bodo zaradi izboljšanih pogojev delovanja lahko zagotovilo več pridelave in predelave.
Spodbujanje razvoja novih storitev in produktov za bolj urejeno bivalno okolje, dvig kakovosti življenja in sinergijsko bivanje z naravo, kulturo in okoliškimi navadami ter običaji.	Urejene lokacije bodo domačinom omogočale izboljšane možnosti bivanja in dela ter ponudile obiskovalcem več in bolj kakovostne potrošniške izkušnje.

Izvajanje destinacijskega managementa v LAS-u od Turjaka do Kolpe.	Nove storitve in partnerstva bodo ponudnikom omogočale več poslovnih priložnosti in polje za izboljšave.
Ohranjanje in izboljšanje kulturne dediščine.	Organizacija dogodkov in storitev za krepitev lokalne identitete bo ponudnikom omogočila boljše razumevanje procesov za ohranjanje dediščine ter obiskovalcem razumevanje identitete LAS-a.
Izvajanje (pilotnih) aktivnosti, ki prispevajo k ohranjanju stanja okolja.	Nove storitve in partnerstva bodo povečale okoljsko zavest članov LAS-a in jim omogočile tudi ustvarjanje prihodkov za aktivnostmi, ki ohranjajo okolje.
Povečanje in izboljšanje kakovosti ponudbe na področju vseživljenjskega učenja.	Novi programi vseživljenjskega učenja bodo članom LAS-a omogočale nova znanja ter hkrati možnosti za nove prihodke.
Povečanje in izboljšanje kakovosti ponudbe na področju medgeneracijskega sodelovanja ter zdravega in aktivnega življenjskega sloga.	Nove storitve za medgeneracijsko sodelovanje bodo izboljšale kakovost bivanja ranljivih skupin v LAS-u.

9. 6. Usklajenost s cilji sklada EKSRP in ESRR ter razvojnimi usmeritvami območja

Splošni razvojni cilji SLR so v skladu s cilji programov:

Program razvoja podeželja 2014-2020 (PRP 2014-2020)

Podpora iz naslova EKSRP je osredotočena v peto težišče ukrepanja iz PRP 2014–2020, ki se glasi: **»Zelena delovna mesta in skladen vzdržan razvoj podeželja, ki temelji na razvoju endogenih potencialov podeželja«**. Program se osredotoča na tri glavna področja, s katerimi bo Slovenija zagotavljala izboljšanje biodiverzitete, stanje voda in tal, konkurenčnost kmetijskega sektorja in socialno vključenost ter lokalni razvoj podeželskih območij. Uredba za razvoj podeželja (Uredba 1305/2013/EU) vključuje 6. prednostnih nalog in v okviru SLR bomo še posebej prispevali k 6. prednostni nalogi, ki se glasi: »Spodbujanje socialne vključenosti, zmanjševanja revščine in gospodarskega razvoja podeželskih območij« s poudarkom na »Pospeševanju lokalnega razvoja podeželskih območij«. Poleg tega pa pomembno »prispeva reševanju drugih lokalnih potreb, zlasti k ohranjanju narave, varstvu okolja ter kulturne krajine, kulturne dediščine in njenih elementov ter predstavlja izziv za različne ciljne skupine na podeželju«.

Operativni program za izvajanje evropske kohezijske politike v obdobju 2014-2020 (OP EKP 2014-2020)

Program opredeljuje 11 tematskih ciljev oz. prednostnih osi. SLR bo še posebej prispevala k ciljem 9. prednostne osi, ki se glasi »Socialna vključenost in zmanjševanje tveganja revščine« s podukrepom »Vlaganja v okviru strategij lokalnega razvoja, ki ga vodi skupnost«, katerega specifični cilj je »Boljša gospodarska in socialna vključenost skupnosti na območjih LAS«. Glavni ukrepi cilja so ustvarjanje delovnih mest; večja vključenost ranljivih skupin in varstvo okolja in ohranjanje narave.

Regionalni razvojni program Jugovzhodna Slovenija 2014-2020 (RRP JV Slovenija)

Z uresničevanjem ciljev in ukrepov bomo največ doprinesli k doseganju ciljev RRP iz področja Človeški viri in blaginja ter področja Kmetijstvo in podeželje. Najbolj k specifičnim ciljem: 2.2. Spodbujanje vseživljenjskega učenja in osebnega razvoja za vse generacije s krepitvijo dostopnosti vseživljenjskega učenja, 2.3. Izboljšanje kvalitete življenja ter povečanje družbene povezanosti in socialne vključenosti vseh skupin prebivalstva, 4.1. Krepitev podeželskega gospodarstva in socialnega kapitala podeželja ter s tem enakomernejši razvoj podeželja, 4.2. Ohranjanje biotske raznovrstnosti in kulturne krajine ter

varovanih območij ter k specifičnemu cilju 5.2. Vzpostavitev raznovrstne in raznolike doživljajske ponudbe, ki vključuje dediščino in ustreza povpraševanju domačih in tujih gostov.

Regionalni razvojni program Ljubljanske urbane regije 2014-2020 opredeljuje naslednje razvojne cilje regije, ki izhajajo iz razvojne specializacije regije: 1. Učinkovito notranje povezana regija; 2. Regija, ki preudarno uporablja svoj prostor, naravne vire in energijo; 3. Regija, ki spodbuja razvoj znanja, kreativnosti in inovativnosti; 4. Prepoznavna in konkurenčna metropolitanska regija; 5. Regija, ki omogoča kakovostna delovna mesta; 6. Regija, ki zagotavlja visoko kakovost bivanja

9. 7. Inovativnost SLR

V LAS Po poteh dediščine od Turjaka do Kolpe opredeljujemo naslednje vidike inovativnosti:

- vse nove zamisli članov LAS, ki do sedaj še niso bile preizkušene v našem okolju,
- vsa nova partnerstva, ki krepijo socialni kapital LAS,
- vsi novi proizvodi in storitve, ki omogočajo večjo uporabnost, kakovost, zniževanje stroškov, dvig ugleda LAS in omejevanje konkurence,
- vsi novi proizvodi in storitve, ki omogočajo uspešno sprejetost na trgu in izboljšujejo pogoje bivanja in dela.

Inovativni značaj SLR se kaže na različne načine:

- a.) razvoj novih ali nadgrajenih storitev na področju diverzifikacije turističnih dejavnosti, lokalne samooskrbe s hrano, kakovosti bivanja, okoljske ozaveščenosti, socialnih funkcij gozda, pogojev za delo RCS; storitve bodo razvite ob usposabljanju nosilcev na način, da se bodo dolgoročno lahko tudi promovirale in tržile ob upoštevanju metode dizajn storitev;
- b.) organizacija inovativnih dogodkov za izboljšanje podjetniške kulture, interpretacijo kulturne in naravne dediščine ter medgeneracijskih dogodkov z vključenimi ranljivimi skupinami;
- c.) vzpostavljanje večsektorskih partnerstev za spodbujanje podjetniške inovativnosti in kreativnosti in za izboljšanje socialnega kapitala;
- d.) izvajanje povezanih akcij za izboljšanje družbene moči deležnikov, posebej iz nevladnega sektorja;
- e.) ureditev oziroma oživitvev podeželskih in urbanih jeder na način, ki bo vključeval lokalne deležnike (društva, posameznike, podjetnike idr.) in njihove vsebine, upošteval enoten koncept ureditve, zagotavljal nova delovna mesta na osnovi partnerskih povezav z lokalnimi deležniki;
- f.) izvajanje inovativnih akcij za izboljšanje trženja turistične destinacije (npr. nova IKT orodja);
- g.) inovativno vključevanje lokacij za ohranjanje biotske in krajinske raznovrstnosti in njihova interpretacija v turistične in izobraževalne namene;
- h.) priprava in oblikovanje informacij ter njihovo posredovanje skupinam obiskovalcev – povečanje ugleda območja LAS;
- i.) novi pristopi pri doseganju ciljev tematskega področja Večja vključenost mladih, žensk in drugih ranljivih skupin.

Uspešno in učinkovito delovanje LAS bodo omogočili predvsem:

- učinkovita komunikacija z deležniki in ciljnim skupinami,
- uveljavitev in nadzor kakovosti proizvodov in storitev,
- uvajanje in uveljavljanje poslovnih procesov in standardizacije v poslovanje deležnikov.

9. 8. Ocena okoljskih učinkov

Z operacijami bomo stremeli k ničelnemu okoljskemu učinku, k pozitivnim okoljskim učinkom ali k zmanjšanju negativnih okoljskih učinkov.

USTVARJANJE DELOVNIH MEST

S spodbujanjem razvoja ponudbe lokalnih kmetijskih, gozdarskih in živilskih proizvodov razvijamo potencialne lokalne samooskrbe. S tem bomo spodbujali ekološko ali sonaravno obliko kmetijstva, ki je bolj prilagojeno na podnebne spremembe in manj negativno vpliva na podnebje ter okolje (krajšanje dobavnih verig). Večja stopnja samooskrbe vpliva na izboljšanje kakovosti življenja na podeželju. Razvoj inovativnih in okoljsko odgovornejših dejavnosti za oživiljanje vaških in mestnih jeder ustvarjajo koristi za okolje.

RAZVOJ OSNOVNIH STORITEV

Nove storitve omogočajo trajnostno rabo prostora in preprečujejo njegovo degradacijo. Sinergijsko bivanje z naravo, kulturo in okoliškimi navadami ter običaji. Ohranjanje naravne in kulturne dediščine s poučevanjem, obnovo, ureditvijo in ohranjanjem te dediščine. Ureditve vaških jeder in turistične infrastrukture omogočajo razvoj sonaravnega trajnostnega turizma. S spodbujanjem trajnostne mobilnosti v obliki kolesarjenja, pohodništva, teka in z povečanjem uporabe skupnih prevozov zmanjšujemo pritisk na okolje (nižji izpusti CO₂).

VARSTVO OKOLJA IN OHRANJANJE NARAVE

Namen varstva okolja je spodbujanje in usmerjanje takšnega družbenega razvoja, ki omogoča dolgoročne pogoje za človekovo zdravje, počutje in kakovost njegovega življenja ter ohranjanje biotske raznovrstnosti. Cilji varstva okolja so zmanjševanje obremenjevanja okolja, izboljševanje kakovosti okolja, trajnostna raba naravnih virov, povečana raba obnovljivih virov energije, povečevanje snovne učinkovitosti proizvodnje in potrošnje, ponovna regeneracija okolja itn. Predvidene aktivnosti prispevajo k varstvu okolja in ohranjanju narave, krepijo okoljsko ozaveščenost in informiranost (ponovna uporaba materiala in izdelkov, posledično zmanjšanje odpadkov ter zmanjšanje ekološkega in ogljičnega odtisa, trajnostno gospodarjenje z gozdom itn.), skrbijo za ohranjanje kulturne (kmetijske) krajine ter s tem ohranjajo biotsko raznovrstnost, varujejo vire pitne vode in zmanjšujejo emisije toplogrednih vplivov (ponor CO₂).

VEČJA VKLJUČENOST MLADIH, ŽENSK IN DRUGIH RANLJIVIH SKUPIN

Z vključevanjem ranljivih skupin v kulturo vseživljenjskega in medgeneracijskega učenja se pridobivajo nove kompetence, veščine in znanja o pomenu ohranjanja oziroma varovanja enkratne naravne in kulturne dediščine ter domačega okolja.

Na primer z izvajanjem demonstracijskih prikazov, ki so namenjeni praktičnemu prikazu uporabe postopkov, tehnologij in prakse na področju obnove in ponovne uporabe izdelkov (leseni izdelki, tekstil, keramika, elektronika, modni dodatki), bi prispevali k ohranjanju in izboljšanju stanja okolja, večji okoljski ozaveščenosti, medgeneracijskem sodelovanju, k večji inovativnosti izobraženih mladih, brezposelnih in žensk ter s tem bi spodbujali obrtne poklice na podeželju (osebne dopolnilne dejavnosti).

10. Opis postopka vključitve skupnosti v pripravo SLR

Predhodnica LAS Po poteh dediščine od Turjaka do Kolpe (v nadaljevanju LAS PPD), je bila LAS Po poteh dediščine od Idrijce do Kolpe, ki je obsegala 11 občin: Kostel, Kočevje, Ribnica, Loški Potok, Sodražica, Dobropolje, Velike Lašče, Cerknica, Bloke, Loška dolina in Logatec ter tri statistične regije. Upravljavalec LAS je bil Razvojni center Kočevje Ribnica d.o.o, družba za razvoj in svetovanje.

V novem finančnem obdobju 2014-2020 so se morala oblikovati nova lokalna partnerstva, ki lahko delujejo na enakem območju kot prejšnje programske obdobje ali pa svoje območje delovanja zmanjšajo ali povečajo. Potrebno je bilo ponovno skleniti konzorcijske pogodbe o ustanovitvi LAS. Oktobra 2015 se je oblikovalo novo tripartitno partnerstvo z imenom LAS PPD, ki obsega 8 občin: Dobropolje, Kočevje, Kostel, Loški Potok, Osilnica, Ribnica, Sodražica in Velike Lašče. Občine Cerknica, Bloke, Loška dolina in Logatec so se priključile novim LAS, našemu partnerstvu pa se je v novem programskem obdobju priključila še občina Osilnica. Vodilni partner LAS je Razvojni center Kočevje Ribnica d.o.o, družba za razvoj in svetovanje.

10. 1. Opis poziva za oblikovanje LAS

Župani občin Dobropolje, Kočevje, Kostel, Loški Potok, Osilnica, Ribnica, Sodražica in Velike Lašče, so se na sestanku odločili, da območje pogodbenega partnerstva LAS PPD zajema območje navedenih osmih občin. RC Kočevje Ribnica d.o.o. so zadalžili, da organizira vse postopke za ustanovitev pogodbenega partnerstva.

Na spletni strani http://www.rc-kocevjeribnica.si/clanstvo_LAS.html, je bil dne 1. 7. 2015 objavljen Javni poziv za članstvo v Lokalni akcijski skupini (LAS) Po poteh dediščine od Turjaka do Kolpe. V partnerstvo LAS so bili povabljeni predstavniki javnega, ekonomskega in zasebnega sektorja, ki imajo stalno prebivališče, sedež ali registrirano izpostavo, podružnico, organizacijsko enoto oziroma poslovno enoto na območju občin Dobropolje, Kočevje, Kostel, Loški Potok, Osilnica, Ribnica, Sodražica in Velike Lašče. V lokalno partnerstvo se lahko vključijo tudi pravne osebe javnega prava, društva in druge pravne osebe zasebnega prava v javnem interesu, ki imajo sedež izven območja LAS, vendar delujejo na območju LAS. Članstvo v LAS je prostovoljno. V pozivu je bilo opredeljeno tudi, kaj se pričakuje od članov LAS. Javni poziv za članstvo v LAS bo odprt do zaključka programskega obdobja 2014-2020.

10. 2. Opis postopka ustanovitve LAS

6. 10. 2015 je bilo po elektronski pošti vsem članom, ki so poslali in podpisali Pristopno izjavo o članstvu v LAS PPD, poslano Vabilo na ustanovno skupščino PPD od Turjaka do Kolpe, Pogodba o ustanovitvi lokalno zasebnega partnerstva LAS PPD in Povabilo k predložitvi prijave za vodilnega partnerja LAS. Do 13. 10. 2015 so morali člani poslati predloge kandidatov za organe upravljanja LAS in prijave za vodilnega partnerja LAS.

14. 10. 2015 je potekala Ustanovna skupščina, kjer smo udeležencem predstavili pristop CLLD (Lokalni razvoj, ki ga vodi skupnost) v programskem obdobju 2014-2020, skupaj smo pregledali in podpisali Pogodbo o ustanovitvi lokalno zasebnega partnerstva LAS PPD, volili predstavnike organov LAS in določili vodilnega partnerja LAS. **Pogodbeno partnerstvo LAS PPD je bilo ustanovljeno na Ustanovni skupščini 14. 10. 2015, s podpisom Pogodbe, h kateri je pristopilo 32 ustanovnih članov.** Kasneje po Ustanovni skupščini je k partnerstvu LAS PPD pristopilo še 8 novih članov (prejeto 8 pristopnih izjav), ki so bili potrjeni na 1. seji Upravnega odbora LAS PPD dne 19. 1. 2016. **LAS trenutno šteje 40 članov.**

10. 3. Opis aktivnosti (predstavitve, sestanki, povezovanje)

Z aktivnostmi za vzpostavitev LAS za novo programsko obdobje smo pričeli že v letu 2014. V letu 2014 in 2015 smo se udeleževali sestankov, delavnic, posvetov, predstavitev, ki jih je organiziralo Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo, Mreža za razvoj podeželja ali Društvo za razvoj slovenskega podeželja. Občine so bile vseskozi obveščene o novih informacijah s področja CLLD in aktivnostih, ki so se izvajale v okviru CLLD.

V marcu 2015 smo začeli aktivneje informirati člane prejšnje LAS PPD od Idrijce do Kolpe in javnost o pristopu LEADER, ki se v novem programskem obdobju izvaja skozi instrument CLLD. Razvojni svet regije Jugovzhodna Slovenija je na svoji seji dne 6. 3. 2015 sprejel tudi sklep: »Razvojni svet regije JV Slovenije pooblašča Razvojni center Novo mesto, Razvojni informacijski center Bela krajina in Razvojni center Kočevje Ribnica za izvedbo vseh potrebnih postopkov za ustanovitev lokalne akcijske skupine na svojem območju v finančni perspektivi 2014 – 2020«.

16. 6. 2015 je bila Uredba o izvajanju lokalnega razvoja, ki ga vodi skupnost v programskem obdobju 2014-2020 uradno potrjena in objavljena v Uradnem listu RS, št. 42/15.

1. 7. 2015 je bilo na spletni strani http://www.rc-kocevjeribnica.si/pppi_LAS.html objavljeno Povabilo k predložitvi projektnih idej za pripravo Strategije LAS PPD. Skupaj s povabilom so bila opisana tematska področja ukrepanja, ki jih morajo zasledovati projektne ideje, in elektronski obrazec za projektni predlog. Prejetih je bilo 60 idejnih predlogov.

S številnimi srečanji, sestanki in delavnicami z zainteresiranimi ter predstavniki organizacij, po občinah, na sedežih organizacij ali na sedežu vodilnega partnerja RC Kočevje Ribnica d.o.o., v pisarni obstoječe LAS – osebno, telefonsko ali preko e-pošte, smo vključili širši krog lokalnega prebivalstva. Skozi aktivnosti smo pripravili SWOT analizo, določili razvojne potrebe in izzive, cilje in ukrepe, pridobili projektne predloge ter smiselno razporedili finančna sredstva med tematska področja. Opravili smo tudi veliko število individualnih svetovanj s fizičnimi osebami ali predstavniki različnih sektorjev. **K oblikovanju ciljev in ukrepov so največ doprinesli projektni predlogi in individualna srečanja/svetovanja.**

Seznam srečanj, delavnic, sestankov in predstavitev

Datum	Občina	Predstavitve, sestanki, delavnice, srečanja
27. 1. 2016	Kočevje	Seja Skupščine LAS Po poteh dediščine od Turjaka do Kolpe – potrditev Strategije lokalnega razvoja
20. 1. 2016	Kočevje	Individualno srečanje s predstavnikom OOO Ribnica
20. 1. 2016	Kočevje	Individualno srečanje z nosilcem dopolnilne dejavnosti na kmetiji, iz Kostela
19. 1. 2016	Kočevje	Seja Upravnega odbora LAS Po poteh dediščine od Turjaka do Kolpe – obravnava predloga Strategije lokalnega razvoja
15. 1. 2016	Kočevje	Sestanek s predstavniki socialnega podjetja Zakladi Kočevske, ki želi prispevati k ciljem lokalne samooskrbe
12. 1. 2016	Kočevje	Sestanek delovne skupine za pripravo SLR
7. 1. 2016	Velike Lašče	Srečanje gospodarstvenikov, društev in vseh zainteresiranih, kjer je bil predstavljen pristop LEADER oz. CLLD (Lokalni razvoj, ki ga vodi skupnost) za novo programsko obdobje, SWOT analiza območja, tematska področja ukrepanja, aktivnosti, ki bi jih lahko izvajali v okviru CLLD
7. 1. 2016	Velike Lašče	Individualno srečanje s predstavnico Zavoda za kulturo in turizem Velike Lašče

7. 1. 2016	Dobrepolje	Srečanje gospodarstvenikov, društev in vseh zainteresiranih, kjer je bil predstavljen pristop LEADER oz. CLLD (Lokalni razvoj, ki ga vodi skupnost) za novo programsko obdobje, SWOT analiza območja, tematska področja ukrepanja, aktivnosti, ki bi jih lahko izvajali v okviru CLLD
7. 1. 2016	Dobrepolje	Individualno srečanje s predstavnico Turističnega društva Dobrepolje
29. 12. 2015	Kočevje	Sestanek delovne skupine za pripravo SLR
28. 12. 2015	Kočevje	Sestanek delovne skupine za pripravo SLR
23. 12. 2015	Kočevje	Individualno srečanje s predstavnico ARS NATURAE Petra Draškovič Pelc s.p.
22. 12. 2015	Kočevje	Srečanje s predstavniki Zavoda za gozdove - območna enota za Kočevje, zadruga Zakladi Kočevske in KGZS-Zavod Ljubljana
11. 12. 2015	Kočevje	Individualno srečanje s kmetom, ki ima v lasti ekološko kmetijo
7. 12. 2015	Ribnica	Srečanje s predstavniki občine Ribnica in Miklova hiša
30. 11. 2015	Ribnica	Srečanje gospodarstvenikov, društev in vseh zainteresiranih, kjer je bil predstavljen pristop LEADER oz. CLLD (Lokalni razvoj, ki ga vodi skupnost) za novo programsko obdobje in SWOT analiza območja
19. 11. 2015	Kočevje	Individualno srečanje s predstavnikom LUKA d.o.o.
12.11.2015	Kočevje	Sestanek s predstavniki Rokodelskega centra Ribnica o projektu sodelovanja Zgodbe rok in krajev ter o njihovih projektnih predlogih
19.10.2015	Sodražica	Srečanje gospodarstvenikov, društev in vseh zainteresiranih, kjer je bil predstavljen pristop LEADER oz. CLLD (Lokalni razvoj, ki ga vodi skupnost) za novo programsko obdobje in SWOT analiza območja
14.10.2015	Kočevje	Ustanovna skupščina LAS PPD, predstavitev CLLD in tematskih področji ukrepanja
13.10.2015	Kostel	Srečanje gospodarstvenikov, društev in vseh zainteresiranih, kjer je bil predstavljen pristop LEADER oz. CLLD (Lokalni razvoj, ki ga vodi skupnost) za novo programsko obdobje in SWOT analiza območja
8.10.2015	Loški Potok	Srečanje gospodarstvenikov, društev in vseh zainteresiranih, kjer je bil predstavljen pristop LEADER oz. CLLD (Lokalni razvoj, ki ga vodi skupnost) za novo programsko obdobje in SWOT analiza območja

11. Akcijski načrt, iz katerega izhaja opis prenosa ciljev v ukrepe, odgovornost za izvajanje ukrepov, vključno s časovno opredelitvijo letnih aktivnosti

11. 1. Geografsko področje, ki ga pokrivata sklada

Uresničevanje ciljev in ukrepov Strategije lokalnega razvoja LAS Po poteh dediščine od Turjaka do Kolpe bosta financirala dva sklada in sicer **Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja (EKSRP)** in **Evropski sklad za regionalni razvoj (ESRR)**. Strategija **se ne bo** financirala iz Evropskega sklada za pomorstvo in ribištvo (ESPR), saj območje LAS ni obalno, niti ni v veliki meri odvisno od akvakulture.

EKSRP sredstva se bodo lahko uporabila na celotnem območju LAS, to je v vseh osmih občinah, ki so vključene v lokalno partnerstvo, saj na območju ni naselja z več kot 10.000 prebivalci. Ta sklad je tudi glavni sklad financiranja.

Vsa sredstva Evropskega sklada za regionalni razvoj so namenjena **izključno za urbana naselja**, ki so z Uredbo CLLD jasno določena in opredeljena v Pravilniku o določitvi seznama dodatnih drugih urbanih območij za potrebe opredelitve območij lokalnih akcijskih skupin (Uradni list RS, št. 12/16 in 35/16). Upravičena območja do javne podpore iz naslova ESRR so **Kočevje**, ki je središče regionalnega pomena, **Ribnica**, ki sodi med medobčinska središča in druga urbana območja, to so **Dolga vas, Fara, Hrib-Loški Potok, Kočevska Reka, Osilnica, Sodražica, Šalka vas, Velike Lašče in Videm (Dobrepolje)**.

Pregled izvajanja ukrepov po skladih je razviden iz spodnje preglednice:

	Ukrep	EKSRP	ESRR
1	Razvijanje partnerstev in storitev za spodbujanje podjetništva in inovativnosti	√	√
2	Razvijanje partnerstev in storitev za krepitev lokalne samooskrbe in izboljšanje pogojev za bivanje in delo		√
3	Spodbujanje razvoja novih storitev in produktov za bolj urejeno bivalno okolje, dvig kakovosti življenja in sinergijsko bivanje z naravo, kulturo in okoliškimi navadami ter običaji	√	
4	Izvajanje destinacijskega managementa v LASu od Turjaka do Kolpe	√	
5	Ohranjanje in izboljšanje kulturne dediščine	√	
6	Izvajanje (pilotnih) aktivnosti, ki prispevajo k ohranjanju stanja okolja	√	√
7	Povečanje in izboljšanje kakovosti ponudbe na področju vseživljenjskega učenja		√
8	Povečanje in izboljšanje kakovosti ponudbe na področju medgeneracijskega sodelovanja ter zdravega in aktivnega življenjskega sloga	√	√

11. 2. Prenos ciljev v ukrepe

TEMATSKO PODROČJE USTVARJANJE DELOVNIH MEST

UKREP 1 - Razvijanje partnerstev in storitev za spodbujanje podjetništva in inovativnosti

Urbana in podeželska območja ponujajo različne možnosti izrabe obstoječih virov na nov, produktiven način za ustvarjanje novih delovnih mest. Potencial območja in ciljne skupine območja LAS so podjetniki, obrtniki, potencialni podjetniki, brezposelni, mladi po zaključku šolanja, nosilci kmetijskih in nekmetijskih dejavnosti ter druge ranljive skupine.

Spodbujati in povečati želimo podjetniško miselnost. To bomo uresničili z aktivnostmi, ki prispevajo k povečevanju podjetniških in funkcionalnih veščin in znanj, s pomočjo razvijanja podjetniških idej ter njihovo realizacijo – razna predavanja in izobraževanja, svetovanja, animacijske delavnice, podjetniški vikendi ali dnevi, mentoriranje, urejanje/prenova prostorov, revitalizacija, ogledi primerov dobrih praks, izvedba podjetniških svetovanj, programov in izobraževanj na področju kmetijstva, turizma, gozdarstva, lesarstva, socialnega podjetništva, obrti, povezovanja mladih z gospodarstvom in šolskim sistemom. Že sama oživitvev podeželskih in urbanih jeder z dejavnostmi ter ustrezno infrastrukturo prinese občutek učinkovite uporabe teh prostorov in s tem povečanja atraktivnosti občine za ohranjanje poseljenosti, obiskovalce ter posredno nudenja možnosti za dodatne aktivnosti na kulturnem, etnološkem, turističnem in delovnem področju.

Spodbujali bomo povezovanje organizacij podpornega okolja za razvoj podjetništva in človeškega kapitala ter prenosa njihovega znanja na potencialne povpraševalce. Podporno okolje so inštitucije regionalne izpostave državne uprave, kot so območni zavodi za zaposlovanje, gospodarske in obrtne zbornice, centri za socialno delo, upravne enote KGZS zavoda Ljubljana, razvojne institucije, kot so Razvojni center Kočevje Ribnica, Podjetniški inkubator Kočevje, Podjetniški inkubator Kostel, točke VEM ter razna društva, kot je npr. Društvo startup Kočevje itn. Posledično oblikovanje inovativnih razvojnih partnerstev skozi projekte, ki razvijajo nove produkte, nove dejavnosti in nove rešitve za razvoj in ohranitev novih delovnih mest.

Vir financiranja: **EKSRP** in **ESRR**

Upravičena območja do sofinanciranja:

- celotno območje LAS PPD upravičeno do sredstev EKSRP: 160.000,00 €
- urbana naselja LAS (Kočevje, Ribnica, Dolga vas, Fara, Hrib-Loški Potok, Kočevska Reka, Osilnica, Sodražica, Šalka vas, Velike Lašče in Videm) upravičena do sredstev ESRR: 162.680,32 €

UKREP 2 - Razvijanje partnerstev in storitev za krepitev lokalne samooskrbe in izboljšanje pogojev za bivanje in delo

Kmetijstvo je večinoma samooskrbno, zato na območju LAS vidimo potenciale lokalne prehranske samooskrbe, ki izkorišča lokalni potencial, vključuje lokalno prebivalstvo, predvsem pa je blizu potrošnik. Območje bi se lahko oskrbovalo s svojimi kmetijskimi proizvodi (vrtnine, sadje, krompir, gozdni sadeži, začimbe, gobe ali z nekaterimi bolj nekonvencionalnimi proizvodi za naše območje kot so npr. sibirske borovnice, goji jagode, chia semena, kodrolistni ohrovt, šparglji, čičerika, šišandro, šitaki gobe ...). Doma pridelana hrana je okusnejša, ker je zaužita v času dozorelosti. S krajšanjem dobavne verige se krajša transport in skladiščenje ter pakiranje hrane, posledično manj onesnažujemo okolje, z večanjem obsega potrošnje lokalnih proizvodov, pa ustvarjamo in ohranjamo delovna mesta.

Ponudniki blaga in storitev na območju se trženja lotevajo nepovezano in samostojno. Zaradi vse večjega zanimanja potrošnikov po poreklu blaga in po lokalnih izdelkih ter storitvah je možnost razvoja lastne blagovne znamke, ki bi jo lahko izvedli preko zadruge ali neke organizacije pridelovalcev/proizvajalcev lokalnega pridelka/izdelka. Povezovali bomo lokalne pridelovalce hrane in lokalne proizvajalce s potrošniki. Posledično se bodo lahko oblikovale mreže lokalnih ponudnikov. Spodbujali bomo lokalno samooskrbo, ki je sezonska in ni prisilno vzgojena. Obdelovalne površine bodo

tako ostale nezaraščene in prispevali bomo k trajnostnemu razvoju podeželja, saj je večina pridelovalcev ekološko usmerjenih, zaradi kratke razdalje med kmetom in odjemalcem, pa tudi manj onesnažujemo.

Vir financiranja: ESRR

Upravičena območja do sofinanciranja:

- urbana naselja LAS (Kočevje, Ribnica, Dolga vas, Fara, Hrib-Loški Potok, Kočevska Reka, Osilnica, Sodražica, Šalka vas, Velike Lašče in Videm) upravičena do sredstev ESRR: 169.569,43 €

Inovativnost – novi pristopi pri doseganju tematskega področja Ustvarjanje delovnih mest

Organizacija inovativnih dogodkov za izboljšanje podjetniške kulture. Vzpostavljanje večsektorskih partnerstev za spodbujanje podjetniške inovativnosti in kreativnosti za izboljšanje socialnega kapitala. Razvoj novih ali nadgrajenih storitev na področju podjetništva, kakovosti bivanja (oživitev podeželskih in urbanih jeder) in lokalne samooskrbe s hrano. Inovativnost je tudi možnost razvoja lastne blagovne znamke in oblikovanje mreže lokalnih ponudnikov.

TEMATSKO PODROČJE RAZVOJ OSNOVNIH STORITEV

UKREP 3 - Spodbujanje razvoja novih storitev in produktov za bolj urejeno bivalno okolje, dvig kakovosti življenja in sinergijsko bivanje z naravo, kulturo in okoliškimi navadami ter običaji

Pod ta ukrep smatramo ureditev vaških jeder, rekreacijske in športne infrastrukture, razvoj dejavnosti za prosti čas, turizem in kulturne dejavnosti, izboljšanje in razvoj lokalne infrastrukture ter lokalnih osnovnih storitev. Urejena infrastruktura je pogoj za zagotovitev skladnega in vzdržnega razvoja ter kvalitetnega življenjskega in delovnega okolja. Dvig kvalitete bivanja, ki bo mlade spodbudila in aktivirala, da ostanejo v domačem okolju, starejšim in stalnim prebivalcem pa bo omogočila izražanje skozi različne dejavnosti.

Vir financiranja: EKSRP

Upravičena območja do sofinanciranja:

- celotno območje LAS PPD upravičeno do sredstev EKSRP: 366.331,68 €

UKREP 4 - Izvajanje destinacijskega managementa v LASu od Turjaka do Kolpe

Turistična ponudba je na območju LAS slabo razdelana, neprepoznavna in popolnoma nepovezana. Potrebno je pripraviti skupne turistične programe kot turistične proizvode, poskrbeti za uspešen marketing in povezati posamezne ponudnike v celoto ter tako zagotoviti uspešen turizem z visoko dodano vrednostjo. Vključevati se v mrežo za nastanitev, organizirati vodene ogleds domačih znamenitosti, vključevati lokalno pridelano hrano v postrežbo tradicionalnih jedi, obnoviti, ohranjati naravno, kulturno in nesnovno dediščino ter jo vključevati v turistično ponudbo območja LAS itn. S tem bomo tudi vzpostavili pogoje za nova delovna mesta, saj se bo povpraševanje po turističnih storitvah povečalo. Podprte bodo aktivnosti za izboljšanje turistične infrastrukture, kot so pohodniške, kolesarske, jahalne in veslaške tematske poti ter informacijska turistična infrastruktura, aktivnosti, ki bodo dvigale raven kvalitete turistične ponudbe in storitev, aktivnosti, ki bodo povezovale razdrobljeno turistično ponudbo in povečevale turistično prepoznavnost območja LAS.

Vir financiranja: EKSRP

Upravičena območja do sofinanciranja:

- celotno območje LAS PPD upravičeno do sredstev EKSRP: 262.261,54 €

UKREP 5 - Ohranjanje in izboljšanje kulturne dediščine

Z ukrepom želimo obuditi spomin na kulturno dediščino (etnološka, pripovedna, nesnovna, kulinarčna dediščina - jezik, narečja, recepti – lokalna hrana, suhorobarske panoge, kočevski Nemci) ter v lokalnih

skupnostih in širšem okolju okrepiti lokalno identiteto in zavedanje o pomenu ohranjanja dediščine in možnostih, ki jih to prinaša s seboj. Podprli bomo aktivnosti, ki vključujejo obnovo in ohranjanje kulturne dediščine, aktivnosti, ki predstavljajo in zagotavljajo dostop do dediščine in aktivnosti povezane z ohranjanjem kulturne krajine: inovativna partnerstva za večje razumevanje preteklosti, ustrezno ravnanje v sedanosti in kot podlaga za razvoj prihodnosti; povezovanje varstva kulturne in naravne dediščine skozi sodelovanje različnih partnerjev; novi pristopi prilagojeni različni starosti in potrebam obiskovalcev; fotografske razstave, dokumentarni film, zbiranje dokumentarnega gradiva, javne predstavitve; okrogle mize; muzejske zbirke, interaktivne razstave ipd.

Vir financiranja: EKSRR

Upravičena območja do sofinanciranja:

- celotno območje LAS PPD upravičeno do sredstev EKSRR: 393.711,15 €

Inovativnost – novi pristopi pri doseganju tematskega področja Razvoj osnovnih storitev

Ureditev oziroma oživitvev podeželskih jeder na način, ki bo vključeval lokalne deležnike (društva, posameznike, podjetnike idr.) in njihove vsebine, upošteval enoten koncept ureditve, zagotavljal nova delovna mesta na osnovi partnerskih povezav z lokalnimi deležniki. Poskušali bomo vključiti klasične metode, kot je npr. pristop »learning by doing«; ponuditi več vrednosti za manj denarja; izboljšati turistično ponudbo na inovativen način z vključevanjem kulturne in naravne dediščine; pristopili bomo z novimi načini povezovanja turistične ponudbe; predstaviti kulturno dediščino na inovativen način z različnimi razstavami, filmi, raziskavami, delavnicami, vodniki; inovativna partnerstva za večje razumevanje preteklosti, ustrezno ravnanje v sedanosti in kot podlaga za razvoj prihodnosti; povezovanje varstva kulturne in naravne dediščine skozi sodelovanje različnih partnerjev; novi pristopi prilagojeni različni starosti in potrebam obiskovalcev; ideje mladih; novi pristopi za boljšo prepoznavnost območja (npr. digitalizacija, infomati); možnost uporabe sodobne tehnologije (npr. E-Tic table, QR kode, NFC čipi); inovativne tematike; novi sistemski pristop k reševanju celostne ureditve infrastrukture za turizem, kulturo in prosti čas.

TEMATSKO PODROČJE VARSTVO IN OHRANJANJE NARAVE

UKREP 6 - Izvajanje (pilotnih) aktivnosti, ki prispevajo k ohranjanju stanja okolja

Za območje je značilna visoka stopnja naravne ohranjenosti (kočevski gozdovi, Kolpa s pritoki Čabranke, Kočevsko-ribniško polje), veliko število naravnih vrednot, velika biotska raznovrstnost in prisotnost redkih, ogroženih rastlinskih in živalskih vrst. Natura 2000, ki je nadgradnja varstva naravnih vrednot in širših zavarovanih območij, pokriva kar 67 % območja LAS. Predvidene so ureditve v smislu, kot so vodnogospodarski ukrepi, oznake, kašipoti, razgledišča, opazovalnice, informativni in interpretativni panoji, tematske poti ipd. Varovanje in ohranjanje naravnih vrednot, ureditev dostopa do naravnih in kulturnih znamenitosti, bo preprečilo nadaljnje uničevanje narave in zmanjševalo uničevanje okolice teh znamenitosti. Prav tako te aktivnosti izboljšujejo življenjske pogoje živalskega in rastlinskega habitata ter preprečujejo izumiranje vrst. Ohranjanje kulturne krajine z zasajevanjem kulturnih površin in preprečevanje zaraščanja kmetijskih površin (npr. obnova starih travniških sadovnjakov, zasaditev površin, ...). Podprli bomo aktivnosti izobraževanja in ozaveščanja prebivalcev o ohranjanju narave in krajine, o rabi obnovljivih virov energije in trajnostnem razvoju (npr. delavnice, učilnice na prostem, pedagoške aktivnosti v gozdu, demonstracijski prikazi, kreativno krožno podjetništvo). Tako bomo prispevali k ohranjanju in izboljšanju stanja okolja, večji okoljski ozaveščenosti, medgeneracijskem sodelovanju, k večji inovativnosti izobraženih mladih, brezposelnih in žensk.

Pri oblikovanju okoljsko naravnih projektov smo in bomo stopili v kontakt s strokovnimi institucijami, ki so pristojne za varstvo okolja in narave: Zavod RS za varstvo narave – območna enota Ljubljana, Pokrajinski muzej Kočevje, Zavod za gozdove – območna enota Kočevje, Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije – območna enota Kočevje (izpostava Kočevje, Ribnica).

Vir financiranja: EKSRR in ESRR

Upravičena območja do sofinanciranja:

- celotno območje LAS PPD upravičeno do sredstev EKSRP: 339.434,68 €
- urbana naselja LAS (Kočevje, Ribnica, Dolga vas, Fara, Hrib-Loški Potok, Kočevska Reka, Osilnica, Sodražica, Šalka vas, Velike Lašče in Videm) upravičena do sredstev ESRR: 174.023,59 €

Inovativnost – novi pristopi pri doseganju tematskega področja Varstvo in ohranjanje narave

Novi načini osveščanja in informiranja prebivalcev o pomenu varstva okolja in ohranjanju narave (npr. gozdna pedagogika, smart waste, zelena delovna mesta). Spodbuda inovativnim idejam in socialnem podjetništvu na področju ravnanja z odpadki in njihove uporabe, kot virov. Novi načini ohranjanja biotske raznovrstnosti (npr. z ohranjanjem kulturne krajine, travniški sadovnjaki, nove kmetijske površine...).

TEMATSKO PODROČJE VEČJA VKLJUČENOST MLADIH, ŽENSK IN DRUGIH RANLJIVIH SKUPIN

UKREP 7: Povečanje in izboljšanje kakovosti ponudbe na področju vseživljenjskega učenja

V okviru tega ukrepa bomo spodbujali aktivnosti, ki razvijajo kulturo vseživljenjskega učenja, povečujejo kompetence in delovne zmožnosti ranljivih skupin, spodbujajo vlaganje delodajalcev v razvoj človeških virov, spodbujajo uporabo in pogoje za uporabo informacijskih-komunikacijskih tehnologij ter zagotavljajo ustrezno infrastrukturo na področju človeških virov (tj. izboljšanje prostorskih pogojev za delovanje institucij na področju vseživljenjskega učenja). Projekti bodo temeljili na dveh prednostnih oseh OP EKP 2014-2020, Socialna vključenost in zmanjševanje tveganja revščine, aktivno staranje in zdravje ter Znanje, spretnosti in vseživljenjsko učenje za boljšo zaposljivost.

Vir financiranja: ESRR

Upravičena območja do sofinanciranja:

- urbana naselja LAS (Kočevje, Ribnica, Dolga vas, Fara, Hrib-Loški Potok, Kočevska Reka, Osilnica, Sodražica, Šalka vas, Velike Lašče in Videm) upravičena do sredstev ESRR: 159.100,30 €

UKREP 8: Povečanje in izboljšanje kakovosti ponudbe na področju medgeneracijskega sodelovanja ter zdravega in aktivnega življenjskega sloga

V okviru tega ukrepa bomo podprli aktivnosti, ki spodbujajo sodelovanje in prenos znanja med različnimi starostnimi skupinami, vključujejo starejše v družbo, aktivnosti, ki ozaveščajo in izobražujejo vse generacije o zdravju in zdravem načinu življenja tudi v povezavi s športnimi in rekreativnimi aktivnostmi. Sodelovanje ranljivih skupin v programih, ki vključujejo te aktivnosti, bo pripomoglo k višji stopnji motivacije prebivalstva, k boljšemu zdravju, k večji integraciji ranljivih skupin in k večji družbeni povezanosti.

Vir financiranja: EKSRP in ESRR

Upravičena območja do sofinanciranja:

- celotno območje LAS PPD upravičeno do sredstev EKSRP: 237.476,80 €
- urbana naselja LAS (Kočevje, Ribnica, Dolga vas, Fara, Hrib-Loški Potok, Kočevska Reka, Osilnica, Sodražica, Šalka vas, Velike Lašče in Videm) upravičena do sredstev ESRR: 254.454,36 €

Inovativnost – novi pristopi pri doseganju tematskega področja Večja vključenost mladih, žensk in drugih ranljivih skupin:

Aktivnosti bodo temeljile na povečanju socialne vključenosti ranljivih ciljnih skupin, inovativni aktivaciji starejših, mladih brezposelnih in osipnikov, dezinstucionalizacija mehkih (socialnih, izobraževalnih, kulturnih, družbenih...) storitev ter izboljšanje temeljnih zmožnosti, splošnih ter zlasti digitalnih kompetenc ciljnih skupin (mladi, brezposelni, starejši) na območju LAS. Vsebine bodo pripomogle k ohranitvi tradicionalnih znanj in običajev, spodbujanju lokalne kulinarike, spoznavanju lokalne

zgodovine, domače obrt, zgodovinske in naravne dediščine (npr. Center medgeneracijskega sodelovanja).

11. 3. Akcijski načrt izvajanja ukrepov z opredelitvijo odgovornosti, časovne opredelitve in načrtovana sredstva

Skladno z Uredbo CLLD so upravičenci do Podpore za izvajanje operacij v okviru strategije lokalnega razvoja, ki ga vodi skupnost, iz EKSRP: **lokalne akcijske skupine (LAS) ter vse fizične in pravne osebe**. V skladu z OP EKP 2014-2020 (str. 182) in Uredbo 1303/2013/ES (10. odst. 2. čl.) pa so lahko upravičenci iz ESRR: **lokalne akcijske skupine (LAS), pravne osebe javnega in zasebnega prava, nevladne organizacije, institucije regionalnega razvoja**. Razlika je, da do sredstev EKSRP-ja, so lahko upravičene tudi fizične osebe (posamezniki in samostojni podjetniki), medtem ko do sredstev ESRR-ja pa ne.

Načini in velikost financiranja SLR po ukrepih, odgovornostih za izvajanje, skladih in časovni opredelitvi so prikazani v spodnji tabeli:

Ukrep	Odgovornost za izvajanje	Sklad	Časovna opredelitev izvajanja (2016, 2017, 2018, 2019, 2020)	Načrtovana sredstva (EU + SLO) (v EUR)
Razvijanje partnerstev in storitev za spodbujanje podjetništva in inovativnosti	Ljudska univerza Kočevje Podjetniški inkubator Kočevje	EKSRP	2016, 2017, 2018, 2019, 2020	160.000,00
	Podjetniški inkubator Kostel RC Kočevje Ribnica OOZ Ribnica OOZ Kočevje	ESRR	2016, 2017, 2018, 2019, 2020	162.680,32
	ZRSZ OE Ljubljana KGZS – Zavod Ljubljana, zavodi fizične in pravne osebe, NVO, občine	ESPR		
Razvijanje partnerstev in storitev za krepitev lokalne samooskrbe in izboljšanje pogojev za bivanje in delo	RC Kočevje Ribnica Zadruga Zakladi Kočevske Zavod RS za varstvo kulturne dediščine Rokodelski center Ribnica Zavod za gozdove KGZS – Zavod Ljubljana	EKSRP		
	pravne osebe javnega in zasebnega prava, NVO, občine	ESRR	2016, 2017, 2018, 2019, 2020	169.569,43 + 20.000 projekt sodelovanja Zgodbe rok in krajev
		ESPR		

Spodbujanje razvoja novih storitev in produktov za bolj urejeno bivalno okolje, dvig kakovosti življenja in sinergijsko bivanje z naravo, kulturo in okoliškimi navadami ter običaji	Občine, Rokodelski center Ribnica, OOO Ribnica, OOO Kočevje, KGZS – Zavod Ljubljana NVO, zavodi, razvojne institucije, pravne in fizične osebe, kmetije	EKSRP	2016, 2017, 2018, 2019, 2020	366.331,68
		ESRR		
		ESPR		
Izvajanje destinacijskega managementa v LASu od Turjaka do Kolpe	Zavod za turizem Kočevje Rokodelski center Ribnica Slovenska turistična organizacija Občine, NVO, zavodi, razvojne institucije, pravne in fizične osebe	EKSRP	2016, 2017, 2018, 2019, 2020	262.261,54
		ESRR		
		ESPR		
Ohranjanje in izboljšanje kulturne dediščine	Zavod RS za varstvo kulturne dediščine Ljudska univerza Kočevje Pokrajinski muzej Kočevje Rokodelski center Ribnica, Knjižnica Miklova hiša Občine, NVO, zavodi, razvojne institucije, pravne in fizične osebe	EKSRP	2016, 2017, 2018, 2019, 2020	393.711,15
		ESRR		
		ESPR		
Izvajanje (pilotnih) aktivnosti, ki prispevajo k ohranjanju stanja okolja	Zavod RS za varstvo narave Zavod RS za gozdove Ljudska univerza Kočevje Občine, NVO, zavodi, razvojne institucije, pravne in fizične osebe, kmetije	EKSRP	2016, 2017, 2018, 2019, 2020	339.434,68
		ESRR	2016, 2017, 2018, 2019, 2020	174.023,59
		ESPR		

Povečanje in izboljšanje kakovosti ponudbe na področju vseživljenjskega učenja	Ljudska univerza Kočevje Knjižnica Miklova hiša Občine, NVO, zavodi, razvojne institucije, pravne osebe javnega in zasebnega prava	EKSRP		
		ESRR	2016, 2017, 2018, 2019, 2020	159.100,30
		ESPR		
Povečanje in izboljšanje kakovosti ponudbe na področju medgeneracijskega sodelovanja ter zdravega in aktivnega življenjskega sloga	Knjižnica Miklova hiša Ljudska univerza Kočevje Občine, NVO, zavodi, razvojne institucije, pravne in fizične osebe, kmetije	EKSRP	2016, 2017, 2018, 2019, 2020	237.476,80
		ESRR	2016, 2017, 2018, 2019, 2020	254.454,36
		ESPR		
		EKSRP		
		ESRR		
		ESPR		
		EKSRP		
		ESRR		
		ESPR		
		EKSRP		
		ESRR		
		ESPR		
		EKSRP		
		ESRR		
		ESPR		
		EKSRP		
		ESRR		
		ESPR		
		EKSRP		
		ESRR		
		ESPR		

11. 4. Projekti sodelovanja LAS

Sklad ESRR

Za projekte sodelovanja lahko vsak LAS porabi največ 5 % sredstev ESRR. **Aktivnosti sodelovanja** se bodo izvajale na predvideni vsebini rokodelstva kot uresničevanje projektne ideje za skupni projekt LAS 2014-2020: Zgodbe rok in krajev.

Pobudnika projekta sta Konzorcij rokodelskih centrov Slovenije in Razvojni center Srca Slovenije. Na območju LAS se nahaja Rokodelski center Ribnica.

Namen projekta je ustvariti spodbudno okolje za razvoj rokodelstva v Sloveniji.

Ciljne skupine, ki jih projekt naslavlja so: aktivni, potencialni in bodoči rokodelci, nosilci prodajnih poti, nosilci javnega mnenja o rokodelstvu, nosilci izobraževalnih procesov, potencialni kupci, mladi, donatorji, sponzorji, dobavitelji in kupci, gospodarstvo.

Cilji:

- povečanje gospodarske moči
- krepitev družbene moči rokodelcev
- krepitev lastnih kapacitet
- krepitev sodelovanja z družbeno odgovornim gospodarstvom in mediji.

Predvidena sredstva: 20.000 € (v mejah 5 % sredstev ESRR).

Predvideno črpanje: 2017 in 2018.

Predvideno izvajanje: 2016 in 2017.

Stopnja financiranja: 80% iz sklada ESRR.

Odgovornost za izvajanje projekta sodelovanja: LAS.

Sklad EKSRP

V celotnem programskem obdobju je za dejavnosti sodelovanja v okviru EKSRP rezerviranih štiri milijone eurov, pri čemer najvišja stopnja sofinanciranja na operacijo znaša 85 %. Projekti sodelovanja bodo izbrani na podlagi javnega poziva, ki ga bo pripravil MKGP.

LAS se bo skupaj z ostalimi LAS-i vključil v projekt sodelovanja, ob upoštevanju ciljev in ukrepov SLR ter razpoložljivih finančnih zmožnosti LAS. Predvidena so naslednja vsebinska področja prijavljanja na razpis za projekte sodelovanja:

- ITP zeliščna dediščina (tematsko področje ustvarjanje delovnih mest)
- Turizem za vse - dostopni turizem (tematsko področje razvoj osnovnih storitev)
- Model izobraževanja vodnikov za interpretacijo narave (tematsko področje varstvo okolja in ohranjanje narave)
- Gozd – priložnost za podjetništvo in večfunkcionalna raba gozda (tematsko področje ustvarjanje delovnih mest)
- Mladi in podjetništvo (tematsko področje ustvarjanje delovnih mest ali vključevanje ranljivih skupin)
- Neformalna oskrba na domu (tematsko področje vključevanje ranljivih skupin)
- Programska oprema za upravljanje LAS
- Podpora razvoju čebelarstva v povezavi s tradicionalnim sadjarstvom (tematsko področje varstvo okolja in ohranjanje narave)

12. Opis sistema spremljanja in vrednotenja SLR

V programskem obdobju 2014–2020 bo vrednotenje potekalo tako na ravni posameznega programa, ki ga izvaja zadevni organ upravljanja, kot tudi na ravni SLR, ki ga izvaja LAS. Naloga lokalnih akcijskih skupin, ki ga določa točka (g) tretjega odstavka 34. člena Uredbe EU 1303/2013, je tudi spremljanje izvajanja strategije lokalnega razvoja, ki ga vodi skupnost, in operacij, ki prejemajo podporo, ter izvajanje posebnih vrednotenj, povezanih s to strategijo.

Lokalno partnerstvo mora v tem poglavju opredeliti teme in aktivnosti vrednotenja, način zbiranja podatkov, časovni okvir, človeške in finančne vire ter način upoštevanja priporočil vrednotenj. LAS bo tako vzpostavil sistem spremljanja in vrednotenja ter koordiniral aktivnosti na lokalni ravni.

Teme in aktivnosti vrednotenja

S spremljanjem in vrednotenjem ocenjujemo samo uspešnost in ustreznost izvajanja SLR, vrednotenje učinkovitosti in vpliva pa bodo prevzeli organi upravljanja zadevnih skladov.

19. člen Uredbe CLLD določa, da zadevni organ upravljanja opravi pregled uspešnosti izvajanja SLR leta 2019 in preveri doseganje mejnikov na dan 31. decembra 2018. Mejniki so:

- število zaključenih operacij v primerjavi z odobrenimi operacijami,
- delež dodeljenih sredstev v odločitvi o potrditvi operacije v primerjavi z določenim finančnim okvirjem,
- delež izplačanih sredstev v primerjavi z dodeljenimi sredstvi v odločitvi o potrditvi operacije,
- število novo ustvarjenih delovnih mest.

Pregled ciljnih vrednosti kazalnika, organ upravljanja, na podlagi odobrenih operacij opravi leta 2022. Pri pregledu uspešnosti se upoštevajo informacije in ocene iz letnih poročil, ki jih mora LAS za obdobje izvajanja programa vsako leto, za preteklo leto, do 31. marca poročati organom upravljanja. Poročilo izpolnijo v informacijskem sistemu zadevnega sklada. Poročilo o doseganju ciljev SLR mora vsebovati:

- podatke o vseh prijavljenih operacijah in prijaviteljih,
- število novo ustvarjenih delovnih mest,
- višino odobrenih in izplačanih sredstev,
- doseganje ciljnih vrednosti.

Torej pri spremljanju in vrednotenju SLR bomo zasledovali mejnike (kazalnike), ki so določeni z Uredbo CLLD (člen 19) in kazalnikom, ki smo jih dodatno opredelili posameznim specifičnim ciljem znotraj tematskega področja ukrepanja.

Kazalniki določeni za sledenje izbranim ciljem:

1. št. partnerstev za spodbujanje inovativnosti
2. št. storitev za spodbujanje inovativnost
3. št. delovnih mest
4. št. storitev za lokalno samooskrbo
5. št. partnerstev za lokalno samooskrbo
6. št. urejenih lokacij za dvig kakovosti življenja
7. št. storitev za spodbujanje turizma
8. št. partnerstev za spodbujanje turizma
9. št. dogodkov za krepitev lokalne identitete
10. št. storitev za interpretacijo kulturne dediščine
11. št. okoljskih storitev
12. št. partnerstev za ohranjanje okolja
13. št. delujočih programov vseživljenjskega učenja
14. št. storitev za medgeneracijsko sodelovanje

LAS se bo glede na ugotovljene rezultate in potrebe spremljanja operacij, sproti odločal o uvajanju specifičnih tem vrednotenja, kot so upravljanje, specifične vsebine (npr. problemska območja), ključne vsebine, ciljne skupine, partnersko sodelovanje, inovativnost, itn.

Sistem zagotavljanja podatkov

Podatke in informacije bomo črpali iz vlog za operacije, iz poročil upravičencev o izvajanju operacij in iz zahtevkov za izplačilo. Vodilni partner bo z ustreznim označevanjem omogočal sledljivost dokumentov, ki se navezujejo na operacije v izvajanju in že izvedene operacije.

Podatke bomo pridobivali tudi iz naslednjih virov, ki omogočajo spremljanje stanja na območju LAS:

- SURS – podatki o stanju na območju LAS, ki so dostopni na ravni naselij ali občin.
- AJPES – letna poročila o poslovanju gospodarskih subjektov, podatki o gospodarskih subjektih, nosilcih registriranih dopolnilnih dejavnostih, idr.
- Kmetijsko gozdarski zavod – podatki o stanju kmetijstva na območju LAS,
- Območna obrtno-podjetniška zbornica - podatki o poslovanju gospodarskih subjektov, inovacijski aktivnosti podjetij, ipd.
- Razvojni center – podatki o podjetništvu, Vem točka, program Pokolpje – problemska območja z visoko stopnjo brezposelnosti,
- Drugi viri - izvedene študije na lokalni, regionalni ali nacionalni ravni, druga poročila javnih institucij s področij, ki zadevajo območje LAS ali področje tematik, ki jih naslavlja LAS, izvedeni popisi, monitoringi stanja okolja, idr.

Skladno s potrebami bomo podatke zagotavljali tudi na osnovi izvedbe lastnih anket, lastnih analiz ali z drugimi načini pridobivanja podatkov (npr. delavnice z upravičenci).

Terminski načrt vrednotenja

1. Poročanje organu upravljanja

Terminski načrt spremljanja in vrednotenja se časovno prilagodi obveznostim poročanja organu upravljanja, ki zahteva, da se poročilo posreduje vsako leto do 31. marca za obdobje do 31. decembra preteklega leta. Poročanje bo vključevalo standardno poročanje o spremljanju in razširjeno poročanje z vsebinami vrednotenja v letih 2017, 2019 in 2024.

LAS mora spremljati in vrednotiti ter skrbeti za pravilno izvajanje operacij v skladu s SLR in tudi za doseganje mejnikov in ciljev operacij ter imeti pregled nad izvajanjem operacij tudi po izplačilu sredstev.

LAS bo za doseganje pravočasnega poročanja dovolj zgodaj začel z aktivnostmi, ki so potrebne za pripravo letnih in razširjenih poročil.

Terminski načrt poročanja organom upravljanja

Leto	Vrsta poročanja	Rok oddaje poročila	za Obdobje, na katero se nanaša poročanje
2017	Letno poročilo + vsebine vrednotenja	31.3.2017	do 31.12.2016 (za leti 2015 in 2016)
2018	Letno poročilo	31.3.2018	do 31.12.2017
2019	Letno poročilo + vsebine vrednotenja	31.3.2019	do 31.12.2018

2020	Letno poročilo	31.3.2020	do 31.12.2019
2021	Letno poročilo	31.3.2021	do 31.12.2020
2022	Letno poročilo	31.3.2022	do 31.12.2021
2023	Letno poročilo	31.3.2023	do 31.12.2022
2024	Letno poročilo + vsebine vrednotenja v okviru naknadnega vrednotenja (za PRP)	31.3.2024	do 31.12.2023

2. Poročanje organom LAS

Poročila o spremljanju doseganja kazalnikov in s tem uresničevanja ciljev SLR, se bodo vsakoletno obravnavala tudi na organih LAS. V Partnerski pogodbi o ustanovitvi Lokalno akcijske skupine od Turjaka do Kolpe je med nalogami Upravnega odbora, da sprejme letno poročilo o delu in finančno poročilo LAS, ki ju pripravi vodilni partner, in ju da v potrditev Skupščini, ter da sprejme letni načrt aktivnosti LAS in ga po prejemu soglasja Nadzornega odbora da v potrditev Skupščini.

Uporabljeni viri podatkov

Potrebni finančni viri za izvajanje aktivnosti spremljanja in vrednotenja se bodo zagotavljali iz sredstev, ki so predvidena za podukrep Podpora za tekoče stroške in animacijo, kot jih predvideva 41. člen Uredbe CLLD.

Za izvajanje spremljanja in vrednotenja SLR, bo odgovoren Vodilni partner. Aktivnosti, vezane na zagotavljanje podatkov za letno poročanje Upravnemu odboru, se bodo izvajale s človeškimi viri, ki jih zagotavlja Vodilni partner skupaj s člani LAS. Za aktivnosti vrednotenja se bodo po potrebi vključili zunanji strokovnjaki.

Ker je vrednotenje SLR, nova obveznost za LAS, pričakujemo pomoč in usmeritve s strani zadevnih organov upravljanja ter podporo Mreže za razvoj podeželja v smislu krepitev usposobljenosti LAS za izvajanje spremljanja in vrednotenja SLR.

V procesih spremljanja in vrednotenja bodo sodelovali tudi upravičenci, ki zagotavljajo informacije o podprtih operacijah. LAS oz. vodilni partner bo zagotavljal ustrezno tehnično podporo za shranjevanje in obdelovanje podatkov spremljanja in vrednotenja.

Način obveščanja javnosti o rezultatih vrednotenij

Zagotavljanje informacij o rezultatih spremljanja in vrednotenja SLR je ena od pomembnih aktivnosti LAS. Obveščanje javnosti, ciljnih skupin, je pomembno tudi z vidika transparentnosti delovanja LAS in povečanja prepoznavnosti LAS.

Javnost in ciljne skupine so:

- člani LAS (Skupščina, Upravni odbor, Nadzorni odbor);
- organi upravljanja;
- potencialni prijavitelji operacij;
- upravičenci operacij v izvajanju;
- Mreža za podeželje;
- LAS-i iz drugih območij;
- strokovna in širša javnost.

LAS bo glede na pridobljene izkušnje in možnosti, ki jih ima, obveščal javnost na sledeče načine:

- preko spletne strani LAS;
- na sejah organov LAS (letna in končna poročila o uresničevanju Strategije)
- preko elektronske pošte članom LAS;
- elektronsko posredovanje organom upravljanja (Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, Služba Vlade Republike Slovenije za razvoj in evropsko kohezijsko politiko);
- ob strokovnih dogodkih in srečanjih;
- ob javnih predstavitvah;
- preko objav v medijih (lokalni časopisi, lokalni radio, e-novice Mreže za razvoj podeželja).

Mehanizmi za spremljanje uporabe rezultatov vrednotenja

Vrednotenje je upravljavsko orodje, ki nam bo omogočalo izboljšati izvajanje obstoječe SLR, hkrati pa nam bo služilo kot podlaga za naslednje programske obdobje. Uporaba rezultatov vrednotenja bo lahko podlaga za spremembe SLR, ki bi izhajale iz spremenjenih okoliščin na območju LAS in bi vplivale na doseganje ciljev LAS, zastavljenih v SLR. LAS lahko namreč enkrat letno predlaga spremembo SLR (Uredba CLLD, člen 18). Predlagane spremembe SLR morajo izhajati iz spremenjenih okoliščin na območju LAS. Vse spremembe mora ustrezno utemeljiti in navesti zlasti predvideni vpliv sprememb na doseganje ciljev, zastavljenih v SLR.

Vrednotenje služi LAS tudi kot kontrola uravnoteženega izvajanja ukrepov in kazalnikov SLR ter s tem pripomore k odločitvi v katere ukrepe je potrebno usmerjati več pozornosti, da bodo rezultati doprinesli k napredku celostne SLR.

Mehanizem za uporabo rezultatov vrednotenja in morebitno potrebno ukrepanje bo zagotavljal Upravni odbor LAS, ki bo seznanjen z rezultati vrednotenja ter obravnaval potrebno ukrepanje. Vodilni partner bo zagotavljal informacije Upravnemu odboru glede izvajanja dogovorjenih ukrepov.

13. Opis postopka določitve vodilnega partnerja LAS in opis kadrovskih kapacitet, finančni viri, izkušnje in znanje

Lokalno partnerstvo lahko izbere za vodilnega partnerja enega izmed članov lokalnega partnerstva, lahko pa ga tudi izbere v skladu s predpisi, ki urejajo javno naročanje. LAS PPD je izbral za vodilnega partnerja enega izmed članov lokalnega partnerstva.

13. 1. Opis postopka določitve vodilnega partnerja LAS

Na pobudo RC Kočevje Ribnica d.o.o. in občin Dobropolje, Kočevje, Kostel, Loški Potok, Osilnica, Ribnica, Sodražica in Velike Lašče je bil na spletnih straneh razvojnega centra objavljen Javni poziv za članstvo v LAS PPD.

Pristopne izjave so se zbirale od objave Javnega poziva do vabila na Ustanovno skupščino. Člani, ki so izpolnili pristopne izjave do vabila na Ustanovno skupščino so postali ustanovni člani. Člani, ki bodo naknadno pristopili, bodo polnopravni član postali, ko Upravni odbor s sklepom potrdi, da izpolnjujejo pogoje za pristop. S tem bodo pridobili položaj pogodbene stranke in družbenika LAS kot družbe, ki je enakopraven ostalim članom oz. družbenikom LAS. Javni poziv za članstvo v LAS bo odprt do zaključka programskega obdobja 2014-2020.

6. 10. 2015 je bilo po elektronski pošti vsem članom, ki so poslali in podpisali Pristopno izjavo o članstvu v LAS PPD, poslano Vabilo na ustanovno skupščino PPD od Turjaka do Kolpe, Pogodba o ustanovitvi lokalno zasebnega partnerstva LAS PPD in Povabilo k predložitvi prijave za vodilnega partnerja LAS. Do 13. 10. 2015 so morali člani poslati predloge kandidatov za organe upravljanja LAS in prijave za vodilnega partnerja LAS.

K podpisu pogodbe o ustanovitvi lokalno zasebnega partnerstva LAS PPD je pristopilo 32 članov javnega, ekonomskega in zasebnega sektorja. Ustanovne skupščine se je udeležilo 23 zakonitih zastopnikov članov oz. zastopnikov s pooblastili. S povabilom na Ustanovno skupščino je bilo priloženo tudi Povabilo k predložitvi prijave za vodilnega partnerja LAS. V skladu s povabilom k predložitvi prijave za vodilnega partnerja LAS je bila podana le ena prijava za vodilnega partnerja LAS. Prijava je bila s strani RC Kočevje Ribnica d.o.o., katerega predstavnica je ga. Milena Glavač. Na Ustanovni skupščini, 14. 10. 2015, so potem člani soglasno potrdili RC Kočevje Ribnica d.o.o. za vodilnega partnerja.

13. 2. Opis kadrovskih kapacitet, finančnih virov, izkušenj in znanj vodilnega partnerja

Vodilni partner je kadrovsko, finančno in upravno sposoben voditi LAS. Ni v nobenih likvidnostnih težavah, kar pomeni nemoteno črpanje finančnih sredstev za LAS. Razpolaga z ustreznimi poslovnimi prostori in opremo na svojem sedežu ter zagotavlja ustrezno usposobljenost kadrov za izvajanje nalog po Pogodbi o nalogah vodilnega partnerja pri lokalno zasebnem partnerstvu.

Osnovni podatki vodilnega partnerja RC Kočevje Ribnica d.o.o.

NAZIV	RAZVOJNI CENTER KOČEVJE RIBNICA d.o.o., družba za razvoj in svetovanje
PRAVNA OBLIKA	d.o.o.
NASLOV	Trata XIV 6a, 1330 Kočevje
DIREKTORICA	Milena Glavač
USTANOVITELJI	Občina Kočevje, Občina Kostel, Občina Dobropolje, Občina Loški Potok, Občina Osilnica, Občina Ribnica, Občina Sodražica, Občina Velike Lašče, Območna obrtno - podjetniška zbornica Kočevje, Recinko d.o.o.
LETO USTANOVITVE	2000
ŠIFRA SKD	70.220 Drugo podjetniško in poslovno svetovanje
MATIČNA ŠTEVILKA	1527649
REGISTRACIJA	Okrožno sodišče v Ljubljani, št. vložka: 1/33335/00
DAVČNI ZAVEZANEC	DA
DAVČNA ŠTEVILKA	SI 76653781
BANKA	NLB d.d., Podružnica Kočevje

TRR	02320-0089108764
TELEFON	+386 (0)1/895 06 10
FAX	+386 (0)1/895 06 15
ELEKTRONSKA POŠTA	info@rc-kocevjeribnica.si

Razvojni center Kočevje Ribnica d.o.o., družba za razvoj in svetovanje, je neprofitni d.o.o. Nastal je leta 2006 z združitvijo Razvojnega centra Pokolpje, družbe za razvoj in svetovanje, d.o.o. in Področnega centra za razvoj gospodarstva d.o.o. Podjetje je nastalo z namenom pospeševanja gospodarstva na območju občine Kočevje, Kostel, Osilnica, Loški Potok, Sodražica, Ribnica, Velike Lašče in Dobropolje. RC Kočevje Ribnica d.o.o. je tudi ena izmed vstopnih točk VEM, ki predstavlja podporno okolje za mikro, mala in srednja podjetja.

Glavne dejavnosti centra so:

- podjetniško svetovanje in informiranje, registracija podjetij in samostojnih podjetnikov;
- vodenje in upravljanje projektov;
- generiranje novih projektov;
- razvijanje dejavnosti pospeševalne mreže na območju lokalnega pospeševalnega centra;
- priprava in vodenje aktivnosti za pripravo razvojnih programov lokalnega in regionalnega značaja;
- pomoč pri pripravi projektov in prijavah na razpise;

Poleg naštetih dejavnosti nudijo tudi pomoč pri dostopu do finančnih virov za realizacijo razvojnih programov (garancijska shema, mikrokrediti) ter pomoč pri odpravi administrativnih ovir podjetnikov. Organizirajo izobraževanja in delavnice, skrbijo za prenose dobrih praks ter vključevanje v regionalne projekte območja. V preteklem finančnem obdobju je opravljal tudi funkcijo upravljavca in finančnega organa LAS Po poteh dediščine od Idrije do Kolpe.

Družba razpolaga z ustreznimi prostorskimi pogoji, sedež ima na Trati XIV 6a, 1330 Kočevje. Najemodajalec je Podjetniški inkubator Kočevje. Poslovni prostori zajemajo tri pisarne, arhiv in skupne sanitarije. Za potrebe LAS ima RC Kočevje Ribnica d.o.o. na voljo dve pisarni. Opremljeni sta z vso potrebno pisarniško opremo: pohištvo, računalnik, tiskalnik, skener, projektor, telefonsko in internetno omrežje. Po potrebi ima na voljo tudi sejno sobo.

Prav tako družba razpolaga z ustreznim številom kadra. Ima zaposlenih pet oseb. Vseh pet oseb je zaposlenih za nedoločen čas. Tako, da ustreza kriteriju kadrovske kapacitete v obsegu vsaj dveh zaposlitev. Zaposleni imajo izkušnje in reference z upravljanjem razvojnih programov, s prijavljanjem na razpise, s pripravo in vodenjem projektov, podjetniškim svetovanjem, z izvedbo svetovanj, organizacijo dogodkov ter z ostalimi nalogami, ki so dejavnosti centra.

Za izvajanje nalog vodenja LAS bo pri vodilnem partnerju zaposlenih do 2,5 oseb. Za potrebe opravljanja vodstvenih nalog se bo po potrebi vključil še direktor vodilnega partnerja, za administrativna in druga potrebna dela.

RC Kočevje Ribnica d.o.o. ima za računovodske storitve zunanjega izvajalca, ki je za potrebe LAS, že v prejšnjem obdobju vodilo ločene računovodske izkaze in pripravljalo letna poročila. Za izvajanje vseh finančnih transakcij LAS je odprt ločen transakcijski računi. S tem je zagotovljena preglednost delovanja in sledljivost.

Vire za svoje delovanje RC Kočevje Ribnica d.o.o. pridobiva s strani lokalnih, nacionalnih in Evropskih sredstev za izvajanje projektov in razvojnih programov.

Naloge in določbe so zapisane v pogodbi med vodilnim partnerjem in LAS-om, ki je priložena kot priloga.

Vodilni partner zastopa LAS v upravnih in finančnih zadevah ter opravlja sledeče naloge v zvezi z delovanjem LAS:

- organizira delovanje LAS, skrbi za dokumentacijo in arhiv LAS;
- nudi organom LAS prostorsko, logistično, administrativno, strokovno in tehnično podporo, ki jo ti potrebujejo za svoje delovanje,
- na svojem poslovnem naslovu gostuje poslovni naslov LAS, tako da zagotavlja naslov za sprejem pošte za LAS in tudi sprejema pošto za LAS,
- informira člane LAS o svojem delu,
- pripravi letno poročilo o delu in finančno poročilo LAS in ju posreduje Upravnemu odboru LAS v sprejem,
- pripravi letni načrt aktivnosti LAS in ga posreduje Upravnemu odboru LAS v sprejem,
- sodeluje pri pripravi in izvedbi prijave na razpis za izbor in potrditev Lokalno akcijskih skupin,
- zagotavlja in ažurno upravlja spletno stran LAS, na kateri objavlja splošne akte in dokumente LAS, javne pozive LAS, rezultate javnih pozivov z informacijami o sofinanciranih projektih in druge informacije, namenjene večji informiranosti subjektov, ki so bili izbrani na javnih pozivih LAS,
- zagotavlja javnosti delovanja LAS in opravlja dejavnosti stikov z javnostjo,
- pripravi dokumente za delovanje LAS, v katerih mora določiti člane posameznega organa iz prejšnje točke in jih javno objaviti na spletni strani LAS.

Vodilni partner opravlja sledeče naloge v zvezi s Strategijo lokalnega razvoja:

- sodeluje pri pripravi Strategije lokalnega razvoja in jo promovira,
- pripravlja in distribuira promocijsko gradivo, s katerim predstavlja Strategijo lokalnega razvoja:
- izvaja informiranje, animacijo in motivacijo prebivalcev ter drugih subjektov iz območja LAS, jih spodbuja k sodelovanju na javnih pozivih LAS in k drugim oblikam sodelovanja pri izvajanju Strategije lokalnega razvoja,
- zagotavlja informacije vsem zainteresiranim na območju LAS o delovanju LAS in o Strategiji lokalnega razvoja,
- zagotavlja vse potrebne informacije, potrebne za omogočanje spremljanja in vrednotenja Strategije lokalnega razvoja,
- spremlja izvajanja Strategije lokalnega razvoja, ki ga vodi skupnost, in operacij, ki prejemajo podporo, ter izvaja posebna vrednotenja, povezana s to strategijo.
- predlaga Upravnemu odboru LAS spremembo Strategije lokalnega razvoja, če oceni, da je to potrebno,
- do 31. marca za preteklo leto pripravi letno poročilo o izvajanju Strategije lokalnega razvoja, kjer navede tudi podatke o doseganju ciljev strategije in o izpolnjevanju obveznosti za preteklo leto, in ga posreduje pristojnemu skladu oziroma organu,
- pripravlja letne načrte aktivnosti in jih pravočasno posreduje pristojnemu organu oziroma skladu,
- posreduje prvi letni načrt aktivnosti za tekoče leto najpozneje do vložitve prvega zahtevka za podukrep »Podpora za tekoče stroške in stroške animacije«.

Vodilni partner opravlja sledeče naloge v zvezi z javnimi pozivi LAS:

- predhodno preveri upravičenost stroškov, skladnost s SLR in operativnimi programi, preveri, ali imajo nosilci operacij zmogljivosti za izvajanje operacij in zakonitost izvedenih operacij,
- zagotovi skladnost s strategijo lokalnega razvoja, ki ga vodi skupnost, pri izbiri operacij z njihovo prednostno razvrstitvijo teh operacij glede na njihov prispevek k doseganju ciljev in ciljnih vrednosti te strategije,
- upoštevajoč splošne akte LAS in druge predpise pripravi javne pozive LAS,
- na javnih pozivih izbrane projekte posreduje v potrditev pristojnemu organu oziroma skladu.

Vodilni partner opravlja sledeče naloge v zvezi z izvajanjem projektov na območju LAS:

- skrbi za krepitev subjektov na območju LAS za razvoj in izvajanje projektov, vključno s spodbujanjem zmogljivosti njihovega upravljanja projektov, tako da jim nudi strokovno svetovanje in podporo pri pripravi, upravljanju in vodenju projektov,
- zbira projektne ideje, ki jih predlagajo člani LAS in drugi subjekti iz območja LAS, ter jih pomaga razvijati,
- pripravlja in vodi projekte LAS povezane s sodelovanjem LAS z drugimi Lokalnimi akcijskimi skupinami,
- spremlja izvajanje projektov, ki so bili izbrani na javnih pozivih LAS, kar zajema tudi spremljanje mejnikov in ciljev projektov, izvajanje nadzora nad njihovo izvedbo in financiranjem,
- informira izvajalce projektov o njihovih pravicah in obveznostih, vključno z obveznostmi po zadnjem izplačilu sredstev,
- izvaja nadzor nad izvajanjem projektov po izplačilu sredstev,
- zagotavlja varen elektronski predal za prejem elektronske pošte za LAS in kvalificirano elektronsko potrdilo za oddajo vlog in zahtevkov,
- uredi dostop do informacijskih sistemov ustreznih skladov pred vlaganjem vlog in zahtevkov za izplačilo,
- zagotavlja posredovanje vlog in zahtevkov za izplačilo v skladu s pravili ustreznega sklada in nudi podporo pri posredovanju takšnih zahtevkov,
- pred posredovanjem zahtevkov ustreznemu skladu za povračilo stroškov preveri, če so upoštevana pravila označevanje, upravičenost stroškov in skladnost s Strategijo lokalnega razvoja ter operativnimi programi.

Vodilni partner opravlja tudi sledeče druge naloge:

- sodeluje z drugimi Lokalnimi akcijskimi skupinami,
- sodeluje z državnimi organi, revizijskimi in nadzornimi organi,
- opravlja druge naloge, določene v splošnih aktih LAS, s sklepi organov LAS ali v predpisih.

14. Opis nalog, odgovornosti in postopkov sprejemanja odločitev organov LAS

Organi LAS so Skupščina, Upravni odbor, Predsednik/ca, Podpredsednik/ca, Nadzorni odbor in Ocenjevalna komisija. Organi LAS lahko odločajo, če je prisotnih več kot polovica članov organa, odločitve pa sprejemajo z navadno večino prisotnih članov. Vsak član organa LAS ima pri glasovanju en glas. Seje organov LAS se lahko izvedejo s srečanjem članov v živo ali korespondenčno z uporabo komunikacijskih tehnologij ob smiselni uporabi pravil, ki veljajo za sejo s srečanjem v živo.

Skupščino LAS sestavljajo vsi člani lokalnega partnerstva. K podpisu Pogodbo o ustanovitvi lokalno zasebnega partnerstva LAS PPD je pristopilo 32 članov javnega, ekonomskega in nevladnega sektorja, ki so do Ustanovne skupščine podpisali pristopne izjave. Od tega osem občin, osem predstavnikov javnega sektorja, šest predstavnikov ekonomskega sektorja in deset predstavnikov nevladnega sektorja Ustanovne skupščine se je udeležilo 23 zakonitih zastopnikov članov oz. zastopnikov s pooblastili. Manjkajoče pogodbene stranke so lahko Pogodbo o ustanovitvi lokalno zasebnega partnerstva LAS PPD podpisale naslednji dan. Članstvo v LAS je možno kadarkoli, do izteka programskega obdobja 2014-2020. Pristopna izjava za članstvo v LAS je dostopna na spletni strani LAS. Člani so lahko fizične osebe, javne in zasebne institucije, ki imajo stalno bivališče na območju LAS; imajo sedež, registrirano izpostavo, podružnico ali poslovno enoto na območju LAS; so pravne osebe javnega ali zasebnega prava, ki delujejo na območju LAS. Člani, ki bodo naknadno pristopili, bodo polnopravni član postali, ko Upravni odbor s sklepom potrdi, da izpolnjujejo pogoje za pristop. S tem bodo pridobili položaj pogodbene stranke in družbenika LAS kot družbe, ki je enakopraven ostalim članom oz. družbenikom LAS.

Na ravni odločanja v LAS morajo organi LAS upoštevati točko (b) drugega odstavka 32. člena Uredbe 1303/2013/EU, ki določa, da nobena posamezna interesna skupina (javni, ekonomski ali nevladni sektor) ne sme imeti več kot **49 % glasovalnih pravic**.

V kolikor pride do tega, da posamezna skupina presega 49 % od skupnega števila prisotnih, se njihovi glasovi pomnožijo z določenim ponderjem. Ponder ni fiksni, ampak se sproti izračuna pred vsakim glasovanjem. Velikost ponderja se določi tako da po zmnožku največja interesna skupina ne presega 49 % glasov, preostalima skupinama pa se ponder poveča na način, da imata skupaj 51 % glasovalnih pravic (skupaj vse 3 skupine 100 %). Vedno ponderiramo glasove članov največje skupine s ponderjem manjšim od 1, ter glasove preostalih skupin s ponderjem večjem od 1.

Skupščina odloča, če je prisotnih več kot polovica članov LAS. Odločitve sprejema z navadno večino prisotnih članov. Kadar na Skupščini ni prisotnih vsaj polovica članov, se seja odloži za 30 minut, po poteku katerih Skupščina lahko odloča ne glede na število prisotnih članov. Skupščina odloča z javnim glasovanjem, ki se opravi po končani razpravi o predlogu, razen če najmanj polovica od navzočih in članov ne zahteva, da se opravi tajno glasovanje. Član Skupščine LAS ne more glasovati kadar se odloča o položaju, pravici ali obveznosti tega člana ali kadar bi z glasovanjem prišlo do navzkrižja interesov. Skupščino vodi Predsednik, ki lahko za potrebe vodenja seje določi dodatne osebe (npr. za štetje glasov, za pripravo zapisnika, itd.).

Naloge in pristojnosti Skupščine LAS:

- na predlog Upravnega odbora potrdi letno poročilo o delu in finančno poročilo LAS;
- na predlog Upravnega odbora potrdi letni načrt aktivnosti;
- sprejema splošne akte LAS, če za to ni pristojen drug organ;
- sodeluje pri pripravi Strategije lokalnega razvoja in jo potrdi na predlog Upravnega odbora;
- na predlog Upravnega odbora potrdi spremembe Strategije lokalnega razvoja;
- izmed članov LAS izvoli Predsednika, nato Podpredsednika ter člane Upravnega odbora in Nazornega odbora;

- razreši Predsednika, Podpredsednika, člane Upravnega odbora in Nadzornega odbora, če ti delujejo v nasprotju s Pogodbo o ustanovitvi lokalno zasebnega partnerstva LAS PPD, splošnimi akti LAS, sklepi organov LAS ali v nasprotju z nameni in interesi LAS;
- razreši člana Upravnega odbora, če se ta v obdobju enega leta ne udeleži več kot polovice sej Upravnega odbora;
- odloča o izključitvi člana iz LAS;
- izbere in potrdi vodilnega partnerja;
- daje Upravnemu odboru in Predsedniku navodila za delo;
- dokončno odloča o pritožbah zoper sklepe drugih organov, ki jih prizadeti lahko vloži v 15 dneh od kar je izvedel ali bi lahko izvedel za sklep organa,
- odloča o drugih zadevah, določenih s Pogodbo o ustanovitvi lokalno zasebnega partnerstva LAS PPD, drugimi splošnimi akti LAS ali predpisi, in o najpomembnejših zadevah za LAS.

S povabilom na Ustanovno skupščino so bili člani pozvani, da pošljejo predloge za evidentiranje kandidatov za organe upravljanja LAS. Predloge za kandidate za organe upravljanja LAS so lahko člani LAS poslali na naslov: info@rc-kocevjeribnica.si. Na podlagi poslanih predlogov je potekalo glasovanje v organe LAS (predsednik/ca; podpredsednik/ca; upravni odbor; nadzorni odbor). Skupaj s povabilom je bil tudi obrazec za prijavo vodilnega partnerja. Mandat Predsednika, Podpredsednika, članov Upravnega odbora, Nadzornega odbora in Ocenjevalne komisije je štiri leta, po poteku katerih je lahko ista oseba ponovno izvoljena ali imenovana na to mesto.

Upravni odbor je organ odločanja in upravljanja ter najvišji izvršilni organ LAS. Ta je sestavljen iz treh predstavnikov javnega sektorja, treh predstavnikov ekonomskega sektorja in treh predstavnikov nevladnega sektorja (tripartitno partnerstvo – skupno devet članov). Vsi partnerji so zastopani enakovredno in nobena skupina nima večinskega deleža glasu.

Naloge in pristojnosti organa upravljanja to je Upravnega odbora:

- skrbi za učinkovito delovanje LAS, njeno plačilno sposobnost in usklajenost postopkov LAS z veljavno zakonodajo, kar zajema tudi ugotavljanje in preprečevanje tveganj, ki ogrožajo delovanje LAS;
- daje Predsedniku navodila za delovanje;
- sklicuje Skupščino in skrbi za izvajanje njenih sklepov;
- se glede svojih odločitev posvetuje z zainteresiranimi člani LAS;
- sprejme predlog Strategije lokalnega razvoja ter njene spremembe in jih da v potrditev Skupščini;
- sprejme letno poročilo o delu in finančno poročilo LAS, ki ju pripravi vodilni partner, in ju da v potrditev Skupščini;
- sprejme letni načrt aktivnosti LAS in ga po prejemu soglasja Nadzornega odbora da v potrditev Skupščini;
- sprejme odločitve, potrebne za izvajanje Strategije lokalnega razvoja, kar zajema tudi vzpostavitev sistema njenega spremljanja in vrednotenja;
- sprejme splošni akt LAS v katerem opredeli način izvedbe javnih pozivov LAS, pregleden, neodvisen in odprt način izbire predlogov projektov za financiranje in nepristranska merila za izbor projektov, in ga da v potrditev Skupščini;
- imenuje člane in nadomestne člane Ocenjevalne komisije, ki pregleduje in ocenjuje projektne predloge oddane na javne pozive LAS in o njih pripravijo poročilo;
- na podlagi poročila Ocenjevalne komisije za vsak projekt odloči ali se bo financiral in o tem poroča Skupščini;
- izvaja evalvacijo rezultatov izbranih projektov za financiranje;
- predlaga projekte, ki jih lahko izvaja LAS;
- določi besedilo pogodbe z vodilnim partnerjem;

- opravlja druge naloge, določene s Pogodbo o ustanovitvi lokalno zasebnega partnerstva LAS PPD, drugimi splošnimi akti LAS ali predpisi, in naloge, ki mu jih naloži Skupščina.

Upravni odbor je za svoje delo odgovoren Skupščini. Upravni odbor odloča z javnim glasovanjem, ki se opravi po končani razpravi o predlogu, razen če se ne določi drugače. Glasuje se z dvigovanjem rok, pri tem se v zapisnik zapiše, koliko jih je glasovalo ZA in koliko PROTI predlogu. Član Upravnega odbora ne more glasovati kadar se odloča o položaju, pravici ali obveznosti tega člana ali kadar bi z glasovanjem prišlo do navzkrižja interesov.

Kot že omenjeno je na podlagi poslanih predlogov potekalo glasovanje v organe LAS. Pogodbo o ustanovitvi lokalno zasebnega partnerstva LAS PPD predvideva javno glasovanje. Glasovalo se je od kandidata do kandidata. Za predsednika LAS je bil s strani članov LAS predlagan Župan Občine Kočevje, dr. Vladimir Prebilič. Za namestnika predsednika LAS je bil predlagan Župan Občine Sodražica, Blaž Milavec. **S strani vseh članov LAS je bil soglasno sprejet predlog za predsednika LAS dr. Vladimir Prebilič, za njegovega namestnika pa Blaž Milavec.** Predsednik in podpredsednik LAS-a sta hkrati tudi člana Upravnega odbora.

Naloge in pristojnosti predsednika LAS-a:

- samostojno in neomejeno predstavlja in zastopa LAS;
- podpisuje dokumente in listine v imenu LAS;
- sklicuje in vodi seje Upravnega odbora LAS;
- skrbi za izvajanje sklepov Upravnega odbora;
- vodi seje Skupščine LAS;
- opravlja druge naloge, določene s Pogodbo o ustanovitvi lokalno zasebnega partnerstva LAS PPD, drugimi splošnimi akti LAS ali predpisi, in naloge, ki mu jih naloži Upravni odbor ali Skupščina.

Predsednik je za svoje delo odgovoren Skupščini in Upravnemu odboru. **Podpredsednik** opravlja naloge Predsednika in ima vse njegove pristojnosti v primeru, če je Predsednik odsoten, nedosegljiv, nezmožen za delo, če Predsedniku predčasno preneha mandat ali če ga Predsednik pooblasti za opravljanje svojih pristojnosti ali nalog. Podpredsednik je za svoje delo odgovoren Skupščini, Upravnemu odboru in Predsedniku

Nadzorni odbor ima tri člane – po enega predstavnika iz javnega, ekonomskega in nevladnega sektorja. Član Nadzornega odbora ne more biti član Upravnega odbora ali Ocenjevalne komisije, oseba, ki opravlja finančno-računovodske posle za LAS, oseba, ki opravlja delo pri vodilnem partnerju ali druga oseba, če bi prišlo do navzkrižja interesov.

Naloge in pristojnosti Nadzornega odbora:

- nadzira finančno in materialno poslovanje LAS;
- nadzira delo Predsednika, Podpredsednika in Upravnega odbora;
- nadzira delo vodilnega partnerja;
- nadzira gospodarnost poslovanja LAS;
- na zahtevo Predsednika ali Upravnega odbora poda oceno o pravilnosti ali gospodarnosti posameznega posla LAS ali delovanja vodilnega partnerja;
- najmanj enkrat letno o svojem delu poroča Skupščini;
- pred sprejemom letnega poročila o delu in finančnega poročila LAS, poda Skupščini svoje mnenje o obeh poročilih;
- izmed svojih članov izvoli predsednika Nadzornega odbora;
- opravlja druge naloge, določene s Pogodbo o ustanovitvi lokalno zasebnega partnerstva LAS PPD, drugimi splošnimi akti LAS ali predpisi.

Člani Nadzornega odbora lahko sodelujejo na sejah Skupščine in Upravnega odbora brez pravice glasovanja in imajo pravico do vpogleda v vse listine ter dokumentacijo LAS. Nadzorni odbor lahko odloča, če se seje odbora udeležijo vsi člani Nadzornega odbora. Sklep je sprejet, če zanj glasuje večina članov nadzornega odbora.

Ocenjevalna komisija ima tri člane in jo imenuje Upravni odbor izmed neodvisnih strokovnjakov s področja razvoja podeželja, regionalnega razvoja, strateškega in projektnega načrtovanja in podobno. Predloge za člane Ocenjevalne komisije zbira vodilni partner, v našem primeru je to RC Kočevje Ribnica. Član ocenjevalne komisije ne more biti član Upravnega ali Nadzornega odbora. Član komisije se bo izločil iz pregledovanja in ocenjevanja prijav na javni pozive, kadar bo zasebno ali poslovno povezan s prijaviteljem na javni razpis ali njegovim partnerjem v projektu, ali kadar bo iz drugih razlogov nastalo navzkrižje interesov. Ocenjevalna komisija pregleduje popolnost in ustreznost prijav na javne pozive LAS, jih ocenjuje ter preverja zmogljivosti predlagateljev projekta za njihovo izvedbo in o tem za Upravni odbor pripravi poročilo. Upravni odbor lahko razreši člana Ocenjevalne komisije, če ta krši Pogodbo o ustanovitvi lokalno zasebnega partnerstva LAS Po poteh dediščine od Turjaka do Kolpe, druge splošne akte LAS, predpise ali sklepe organov LAS, če deluje nestrokovno, če ne deluje neodvisno ali če deluje v nasprotju z nameni in interesi LAS. Seje Ocenjevalne komisije sklicuje vodilni partner, vodi pa jih predsednik Ocenjevalne komisije, ki ga člani ocenjevalne komisije izvolijo izmed sebe. Za svoje delo je Ocenjevalna komisija odgovorna Upravnemu odboru. Več o nalogah Ocenjevalne komisije v poglavju 15.

15. Merila za izbor operacij in opis postopka izbora operacij

Kot zahteva Uredba CLLD smo opredelili nediskriminatoren in pregleden izbirni postopek ter predpisali nepristranska merila za izbor operacij (projektov), ki temeljijo na načelih:

- prispevek k doseganju ciljev SLR,
- prispevek k doseganju horizontalnih ciljev,
- okoljska trajnost,
- socialna vzdržnost,
- vključenost partnerjev in
- vpliv na območje LAS.

Ocenjevalna komisija

Ocenjevalna komisija pregleduje popolnost in ustreznost vlog na javne pozive LAS, jih ocenjuje ter preverja zmogljivosti predlagateljev projekta za njihovo izvedbo in o tem za Upravni odbor pripravi poročilo. Ocenjevalna komisija ima **tri člane**, ki jo imenuje Upravni odbor izmed neodvisnih strokovnjakov s področja razvoja podeželja, regionalnega razvoja, strateškega in projektnega načrtovanja in podobno. Upravni odbor imenuje tudi nadomestne člane. Član Ocenjevalne komisije ne more biti član Upravnega odbora ali Nadzornega odbora. Upravni odbor lahko razreši člana Ocenjevalne komisije, če ta krši Pogodbo o ustanovitvi lokalno zasebnega partnerstva LAS PPD, druge splošne akte LAS, predpise ali sklepe organov LAS, če deluje nestrokovno, če ne deluje neodvisno ali če deluje v nasprotju z nameni in interesi LAS. Seje Ocenjevalne komisije sklicuje vodilni partner, vodi pa jih predsednik Ocenjevalne komisije, ki ga člani ocenjevalne komisije izvolijo izmed sebe. Za svoje delo je Ocenjevalna komisija odgovorna Upravnemu odboru. Člani komisije so izvoljeni za 4-letno mandatno obdobje, po izteku mandata so lahko ponovno izvoljeni.

Postopek izbora operacij

Postopek izbora operacij poteka po korakih:

1. Priprava in objava javnega poziva ter zbiranje predlogov operacij/vlog prispelih na javnih poziv.
2. Pregled administrativne ustreznosti prispelih vlog.
3. Ocenjevanje in razvrščanje predlogov operacij s strani Ocenjevalne komisije.
4. Izbor in potrditev operacij s strani Upravnega odbora LAS.
5. Dokončen izbor, odobritev oziroma zavrnitev operacij s strani ARSKTRP oziroma MGRT.

1. Priprava in objava javnega poziva ter zbiranje predlogov operacij/vlog prispelih na javnih poziv

Namen Javnega poziva za izbor operacij za uresničevanje ciljev Strategije lokalnega razvoja je izbor operacij, ki prispevajo k uresničevanju SLR in sofinanciranje njihovih stroškov. Podlaga za objavo javnega poziva je potrjena SLR s strani Koordinacijskega odbora CLLD.

Osnutek besedila javnega poziva za izbor operacij iz naslova podukrepa »Podpora za izvajanje operacij v okviru strategije lokalnega razvoja, ki ga vodi skupnost« je obvezna priloga SLR. Ta se praviloma ne sme spreminjati, razen v primerih, ko se spreminja tudi SLR, Uredba CLLD ali na zahtevo Koordinacijskega odbora CLLD.

Vodilni partner LAS pripravi javni poziv. Čistopis javnega poziva bo pred objavo potrdil Upravni odbor LAS, ki bo tudi določil način in rok objave javnega poziva. Javni poziv se objavi najmanj na spletni strani LAS Po poteh dediščine od Turjaka do Kolpe, lahko na spletnih straneh partnerskih občin, posreduje po elektronski pošti članom LAS skupaj z vso razpisano dokumentacijo ali na kakšen drugi način, ki ga določi Upravni odbor (lahko v lokalnih glasilih ali na radijskih postajah).

Javni poziv je odprt najmanj 30 dni. V celotnem obdobju objave javnega poziva je potencialnim prijaviteljem omogočena pridobitev razpisne dokumentacije na spletni strani LAS PPD. Vodilni partner v času objave javnega poziva vsakodnevno nudi informacije o javnem pozivu in odgovarja na vprašanja potencialnih prijaviteljev ter jim nudi pomoč pri identifikaciji ukrepa in sklada, ki bo operacijo lahko financiral. Vodilni partner nudi dodatna pojasnila v zvezi z javnim pozivom najkasneje do **tri dni** pred iztekom roka za prijavo.

Prvi javni poziv je bil objavljen januarja 2017, drugi javni poziv je bil objavljen marca 2017. Naslednji javni pozivi so predvideni v letih 2018, 2019 in 2020. Upravni odbor lahko določi tudi drugačno dinamiko objavljanja javnih pozivov.

Prijavitelji vloge pošiljajo s **priporočeno pošto** na naslov LAS, ki je hkrati tudi naslov vodilnega partnerja, tj. RC Kočevje Ribnica d.o.o., Trata XIV 6a, 1330 Kočevje. Vloge lahko oddajo tudi osebno v prostorih vodilnega partnerja. Prijave morajo biti oddane v zaprtih ovojnica in označene z oznako **»NE ODPIRAJ – IZBOR PROJEKTOV LAS«** ter opremljene z naslovom pošiljatelja. Šteje se, da je vloga prispela pravočasno, če je bila priporočeno oddana na pošto zadnji dan roka ali če je bila oddana osebno v prostorih vodilnega partnerja zadnji dan roka do 12.00 ure. Prijava mora biti predložena tudi v elektronski obliki (npr. na CD-ju ali USB-ju). Prispеле vloge dobijo zaporedno številko ob prispetju na sedež LAS-a. V primeru, da istočasno prispe večje število vlog, se upošteva časovna oddaja vloge, ki je zapisana na žigu/nalepki priporočene pošte ali ura osebne oddaje v prostorih vodilnega partnerja.

Javni poziv mora vsebovati najmanj:

- ime LAS v imenu katerega vodilni partner objavi javni poziv,
- namen javnega poziva,
- predmet sofinanciranja,
- okvirno vrednost razpoložljivih sredstev za sofinanciranje,
- navedbo oblike, obsega sofinanciranja in upravičenih stroškov,
- pogoje, ki jih mora izpolnjevati prijavitelj in njegovi morebitni partnerji,
- pogoje, ki jih mora izpolnjevati predlog operacije za sofinanciranje,
- časovni okvir izvedbe operacije za sofinanciranje,
- obveznosti upravičencev do sofinanciranja, sankcije zaradi neizpolnjevanja obveznosti upravičencev do sofinanciranja,
- merila za izbiro operacij za sofinanciranje,
- najnižje število točk, ki jih mora doseči prijava, da se lahko sofinancira,
- način izbora operacij, ki se bodo sofinancirale,
- rok za vložitev prijave, ki ne sme biti krajši od enega meseca od objave javnega poziva,
- način vložitve in morebitne dopolnitve prijave,
- opis postopka obravnave in ocenjevanja prijav,
- navedbo celotne razpisne dokumentacije, ki zajema najmanj obrazec za prijavo, vzorec pogodbe o sodelovanju med prijaviteljem in partnerjem, vzorec pogodbe o sofinanciranju operacije in opremo ovojnice,
- rok v katerem bodo prijavitelji obveščeni o izidu javnega poziva,
- kontaktne podatke za pridobitev dodatnih informacij o javnem pozivu.

2. Pregled administrativne ustreznosti prispelih vlog

Odpiranje prejetih vlog za operacije bo v roku osmih delovnih dneh od zaključka javnega poziva na sedežu vodilnega partnerja LAS. Vloge se bo odpiralo in ocenjevalo po vrstnem redu prispetja. Odpiranje vlog ni javno. Ocenjevalna komisija bo prevzela in evidentirala prispеле vloge ter preverila **administrativno ustreznost vlog**.

Odpira se samo v roku oddane in pravilno označene ovojnice. Nepravočasno prispеле ali nepravilno označene ovojnice evidentira ter jih s spremnim dopisom neodprte vrne prijavitelju. Najprej se preveri

administrativno popolnost vlog. Vloga je administrativno popolna, kadar so izpolnjeni vsi administrativni pogoji.

Administrativni pogoji

1. Ovojnica je pravilno označena (prijavitelj, oznaka ne odpiraj, naslovnik).	DA / NE	Če ne, zavrniti
2. Prijava je prispela v roku določenem v javnem pozivu.	DA / NE	Če ne, zavrniti
3. Vloga je predložena v 1 tiskanem izvorniku in v elektronski obliki.	DA / NE	Dopolnitve
4. Vloga je popolna: Prijavnica (vsebinski in finančni del) je v celoti izpolnjena in podpisana (izvirnik) ter priloženi so vsi zahtevani dokumenti.	DA / NE	Dopolnitve

Ocenjevalna komisija preko vodilnega partnerja v roku petih delovnih dneh od pregleda administrativne ustreznosti vloge, prijavitelja nepopolne vloge pisno pozove, da jo dopolni. Rok dopolnitve je 15 dni od dneva prejema obvestila za dopolnitev. V pozivu se navede tudi obvestilo, da bo prijava zavržena oziroma izločena iz nadaljnega postopka, če ne bo dopolnjena v roku.

Pozivi za dopolnitev vlog se pošiljajo po priporočeni pošti. Prijavitelji dopolnitve pošljejo po redni pošti, priporočeno na naslov LAS PPD, ki je hkrati tudi naslov vodilnega partnerja, tj. RC Kočevje Ribnica d.o.o., Trata XIV 6a, 1330 Kočevje. Vsebinske dopolnitve vlog niso dovoljene. Vloga se formalno dopolnjuje samo enkrat. Po prejemu dopolnitev, se dopolnjena vloga ponovno pregleda, da se ugotovi ali je vloga administrativno popolna.

Ocenjevalna komisija v roku petih delovnih dneh od poteka zadnjega roka za dopolnitev vlog, pregleda prejete dopolnitve in o tem pripravi poročilo oz. seznam. V poročilu navede seznam vlog, ki nadaljujejo v postopek ocenjevanja (po vrstnem redu prispetja) in seznam vlog, ki niso bile administrativno ustrezne ali ustrezno dopolnjene. Nepopolne vloge se s sklepom vodilnega partnerja zavržejo.

3. Ocenjevanje in razvrščanje predlogov operacij s strani Ocenjevalne komisije

V postopek ocenjevanja in razvrščanja predlogov operacij nadaljujejo samo administrativno ustrezne vloge in sicer po vrstnem redu prispetja. Postopek ocenjevanja nadaljuje Ocenjevalna komisija. Ocenjevanje ni javno. Ocenjevalna komisija bo prijavitelne operacije obravnavala **v skladu s pogoji za upravičenost in specifičnimi merili** (ki bodo naštetja v nadaljevanju).

Delo ocenjevalcev je zaupno. Član Ocenjevalne komisije se izloči iz pregledovanja in ocenjevanja prijav na javni pozive, kadar je zasebno ali poslovno ali kakorkoli drugače povezan s prijaviteljem na javni poziv ali njegovim partnerjem v projektu ali kadar bi iz drugih razlogov nastalo navzkrižje interesov. Upravni odbor lahko razreši člana Ocenjevalne komisije, če ta krši Pogodbo o ustanovitvi lokalno zasebnega partnerstva LAS PPD, druge splošne akte LAS, predpise ali sklepe organov LAS, če deluje nestrokovno, če ne deluje neodvisno ali če deluje v nasprotju z nameni in interesi LAS.

Vloge, ki gredo v postopek obravnave, se najprej presoja z vidika pogojev za upravičenost (**1. faza ocenjevanja vlog**). Operacija, pri kateri je vsaj en pogoj za upravičenost ocenjen z »NE«, je izločena iz nadaljnje obravnave. Vloge, ki niso izločene na podlagi pogojev za upravičenost, se presojajo z vidika specifičnih meril (**2. faza ocenjevanja vlog**).

Ocenjevalna komisija nato vse prijave, ki izpolnjujejo administrativne pogoje in pogoje za upravičenost, oceni še z vidika specifičnih meril. Ocenjevalci ločeno in za vsako vlogo izpolnjujejo ocenjevalni list.

Končno oceno operacije predstavlja seštevek točk deljen s številom ocenjevalcev. Doseganje vsakega specifičnega merila se točkuje. Maksimalno število točk pri specifičnih merilih, ki jih lahko prejme posamezna operacija, znaša 100 točk. Spodnja meja, ki jo mora operacija doseči za sofinanciranje znaša 60 točk.

Ocenjevalna komisija lahko v primeru nejasnosti vloge pozove prijavitelja, da v 8 dneh, predloži dodatna pojasnila ali dokazila v zvezi s predlagano operacijo. Če prijavitelj pojasnil in dokazil ne posreduje, Ocenjevalna komisija presodi vlogo glede na podatke, s katerimi razpolaga.

Pozivi za razjasnitev vlog se pošiljajo po priporočeni pošti. Prijavitelji razjasnitve pošljejo po redni pošti, priporočeno na naslov LAS PPD, ki je hkrati tudi naslov vodilnega partnerja, tj. RC Kočevje Ribnica d.o.o., Trata XIV 6a, 1330 Kočevje.

Za operacije je pomembno, da so cilji, izvedbene aktivnosti, kazalci uspešnosti ter finančna in terminska izvedljivost operacije, jasno določeni. Zelo pomembno je, da je opis in obseg stroškov skladen z vsebino operacije. Prav tako je pomemben učinek operacije na izvajanje celotne lokalne razvojne strategije, aktivna vključenost lokalnega prebivalstva in institucij, inovativen pristop ali vsebina operacije ter trajnostna naravnost projektnih aktivnosti in rezultatov.

Ocenjevalna komisija izdela poročilo o rezultatih ocenjevanja, obrazložitev ocen in predlog operacij za sofinanciranje. Ocenjevalna komisija pripravi seznam operacij, ki niso izpolnjevala pogojev za upravičenost in seznam operacij, ki so presegle spodnjo mejo, ki jo mora operacija doseči za sofinanciranje - razporejenih po rezultatih ocenjevanja (začenši z vlogo, ki ima največje število točk). Kadar več operacij pri ocenjevanju v skladu s specifičnimi merili doseže enako število točk, Ocenjevalna komisija razvrsti operacije po večjem številu doseženih točk pri naslednjih merilih po vrstnem redu (prvo je najpomembnejše):

- teritorialna pokritost
- trajnost operacije
- vključevanje ranljivih skupin

Drugo in nadaljnje merilo se upošteva samo, če je število točk enako pri prvem merilu.

V kolikor ima več operacij še vedno enako število točk, se upošteva vrstni red prispelih vlog (vloga dobi zaporedno številko ob prispetju na sedež LAS PPD).

To poročilo pripravi in posreduje vodilnemu partnerju, najkasneje v osmih delovnih dneh od zaključka ocenjevanja vlog.

Poročilo podpišejo vsi člani Ocenjevalne komisije, ki so bili prisotni na seji, kjer se je ocenjevalo vloge.

4. Izbor in potrditev operacij s strani Upravnega odbora LAS

Upravni odbor odloča o potrditvi oz. zavrnitvi posamezne operacije. Upravni odbor na podlagi poročila Ocenjevalne komisije za vsako operacijo odloči, ali se bo sofinancirala, pri čemer mora za veljavnost takšne odločitve glasovati najmanj polovica članov Upravnega odbora, ki niso predstavniki javnega sektorja (**50 % glasov morajo prispevati interesne skupine, ki niso javni sektor**). V postopku obravnave lahko Upravni odbor LAS zahteva vpogled v posamične vloge ali zahteva od Ocenjevalne komisije dodatna pojasnila. Upravni odbor izbere operacije za sofinanciranje in o tem poroča Skupščini.

Člani organov LAS se pri svojem deli izogibajo navzkrižju interesov in se izločijo iz tistih faz odločanja, s katerimi bi do navzkrižja lahko prišlo.

LAS izbrane operacije za sofinanciranje predloži v potrditev Agenciji RS za kmetijske trge in razvoj podeželja (če gre za operacijo, ki bi se sofinancirala iz EKSRP) ali Ministrstvu za gospodarski razvoj in tehnologijo (če gre za operacijo, ki bi se sofinancirala iz ESRR), ki o odločitvi obvestita LAS.

Vodilni partner na podlagi odločitve Upravnega odbora najpozneje v roku osmih delovnih dneh, s sklepom obvesti prijavitelje glede izbire oz. ne izbire operacij. Sklep je informativnega značaja, ne pomeni še dejanske dodelitve sredstev. V obvestilu/sklepu se smiselno uporablja določbe zakona, ki ureja splošni upravni postopek (obvestilo ima uvod, izrek, obrazložitev in pravni pouk). Zoper sklep je v roku 15 dneh od prejema dovoljen ugovor na Skupščino LAS.

Nosilci projektnih predlogov lahko pisno zahtevajo podrobnejšo obrazložitev oz. vpogled v dokumentacijo o izboru projektov. V svojem ugovoru morajo natančno opredeliti in utemeljiti razloge, zaradi katerih je ugovor vložen. V kolikor želi prijavitelj po prejemu sklepa glede izbire oz. ne izbire projekta, vpogled v svoj ocenjevalni list, mora podati pisno prošnjo Upravnemu odboru LAS. Možen je vpogled v skupne ocene po posameznem specifičnem merilu prijavljene operacije na sedežu LAS, pri čemer dokumenta ni dovoljeno kopirati ali fotografirati. Vpogled v ocenjevalne liste ostalih prijaviteljev ni možen. Predmet ugovora ne morejo biti postavljeni pogoji in temeljna merila za ocenjevanje. Vložen ugovor ne zadrži podpisa pogodbe z izbranimi prijavitelji. O ugovoru odloča Skupščina LAS, v 30 delovnih dneh od prejema ugovora. Odločitev je dokončna.

5. Dokončen izbor, odobritev oziroma zavrnitev operacij s strani ARSKTRP oziroma MGRT

LAS mora, v skladu z 32. in 38. členom Uredbe CLLD, operacije, izbrane na podlagi javnega poziva, predložiti v potrditev organu, pristojnemu za končno odobritev operacije, in sicer Agenciji RS za kmetijske trge in razvoj podeželja (ARSKTRP) oziroma Ministrstvu za gospodarski razvoj in tehnologijo (MGRT). Morebitni poziv na dopolnitev vloge s strani ARSKTRP oz. MGRT se posreduje na naslov LAS. Vodilni partner o dopolnitvah obvesti vlagatelja najkasneje v roku petih delovnih dni.

ARSKTRP oziroma MGRT odločita o odobritvi oziroma zavrnitvi operacije, obvestilo o odločitvi pa se posreduje LAS. V odločbi o odobritvi operacije se določi tudi višino sredstev, rok za vložitev zahtevka za izplačilo, pogoje za upravičenost ter višino sredstev, ki se izvajajo v skladu s pravili sheme državnih pomoči. ARSKTRP o odobritvi ali zavrnitvi odloči z **odločbo**. MGRT z upravičencem, ki mu je bila odobrena operacija za sofinanciranje s sredstvi ESRR, **sklene pogodbo o sofinanciranju**.

Postopek izbora operacij, v katerih je upravičenec LAS

V skladu s Pogodbo o ustanovitvi lokalno zasebnega partnerstva LAS Po poteh dediščine od Turjaka do Kolpe lahko Upravni odbor predlaga operacije, ki jih izvaja LAS v sodelovanju s partnerji in imajo širšo korist za lokalno območje.

LAS lahko pripravi in izvaja operacijo za ukrep predviden v SLR.

Operacije v katerih je upravičenec LAS, gredo skozi celoten postopek izbora operacij, kot ostale operacije, v katerih ni upravičenec LAS. LAS s partnerji se ravno tako prijavi na javni poziv in gre skozi postopek ocenjevanja s strani Ocenjevalne komisije, v potrditev Upravnemu odboru, če doseže dovolj točk in v odobritev oz. zavrnitev operacije s strani ARSKTRP oz. MGRT.

Postopek izbora operacij sodelovanja, v katerih je upravičenec LAS

V skladu s Pogodbo o ustanovitvi lokalno zasebnega partnerstva LAS Po poteh dediščine od Turjaka do Kolpe lahko Upravni odbor predlaga operacije, ki jih izvaja LAS v sodelovanju z drugimi LAS ali skupino javnih zasebnih partnerjev, ki so člani LAS in imajo širšo korist za lokalno območje. Upravni odbor potrди predloge operacij sodelovanja, ki se nato prijavijo na javni razpis.

Operacijo sodelovanja za črpanje sredstev EKSRP se nato prijavi na javni razpis, ki ga objavi MKGP v okviru podukrepa 19.3 Priprava in izvajanje dejavnosti sodelovanja lokalne akcijske skupine ter tako predloži v končno odobritev na ARSKTRP.

Operacijo sodelovanja za črpanje sredstev ESRR, pa LAS opredeli v SLR z indikativno listo operacij sodelovanja LAS in jo že ob vložitvi SLR predloži MGRT v odobritev. Operacija je s strani UO potrjena s potrditvijo SLR.

Merila za ocenjevanje vlog

Ocenjevanje vlog poteka v dveh fazah in sicer:

1. faza ocenjevanja vlog: pogoji za upravičenost

2. faza ocenjevanja vlog: s specifičnimi merili

1. faza ocenjevanja vlog: pogoji za upravičenost

POGOJI ZA UPRAVIČENOST	DA (drži)	NE (ne drži)
Operacija se izvaja na upravičenem območju LAS (razen aktivnosti promocije)		
Prijavitelj in partnerji izpolnjujejo pogoje za prijavo na javni poziv		
Operacija je izdelana v skladu s Strategijo lokalnega razvoja		
Operacija se še ni pričela izvajati		
Operacija ima zaprto finančno konstrukcijo in zagotovljene lastne finančne vire za izvedbo operacije v celoti		
Upravičeni stroški operacije se ne financirajo iz drugih javnih sredstev (prepoved dvojnega financiranja)		
Operacija je v skladu z veljavno zakonodajo in zanjo so izdana vsa relevantna soglasja ali dovoljenja (kjer je to potrebno)		

Operacija, pri kateri je vsaj en izmed pogojev za upravičenost ocenjen z »NE«, je izločena iz nadaljnje obravnave.

2. faza ocenjevanja vlog: s specifičnimi merili

SPECIFIČNA MERILA		Možno število točk	Doseženo število točk
Kakovost operacije in pripravljenost za izvajanje	Operacija ima jasno/konkretno zastavljene cilje. Aktivnosti so jasno določene ter vodijo k doseganju konkretnih rezultatov. Kazalniki odražajo doseganje vseh zastavljenih ciljev.	10	
	Operacija ima splošno zastavljene cilje. Aktivnosti so določene ter vodijo k doseganju konkretnih rezultatov. Kazalniki odražajo doseganje del zastavljenih ciljev.	5	
	Operacija nima jasno zastavljenih ciljev. Aktivnosti so določene ter vodijo k doseganju splošnih rezultatov. Kazalniki odražajo doseganje del zastavljenih ciljev.	3	

Zasledovanje horizontalnih ciljev EU: 1. Blaženje podnebnih sprememb in prilagajanje nanje 2. Okolje 3. Inovacije 4. Enakost med spoloma in nediskriminacija	Operacija zasleduje oz. prispeva k uresničevanju vsaj treh od štirih horizontalnih ciljev EU (prijavitelj v vlogi jasno opiše prispevek projekta k vsaj trem ciljem. Prispevek k ciljem se odraža ali preko aktivnosti ali rezultatov ali kazalnikov)	5	
	Operacija zasleduje oz. prispeva k uresničevanju vsaj dveh od štirih horizontalnih ciljev EU (prijavitelj v vlogi jasno opiše prispevek projekta k vsaj trem ciljem. Prispevek k ciljem se odraža ali preko aktivnosti ali rezultatov ali kazalnikov)	3	
	Operacija zasleduje oz. prispeva k uresničevanju vsaj enega od štirih horizontalnih ciljev EU (prijavitelj v vlogi jasno opiše prispevek projekta k vsaj trem ciljem. Prispevek k ciljem se odraža ali preko aktivnosti ali rezultatov ali kazalnikov)	1	
Prispevek k doseganju ciljev in kazalnikov SLR	Operacija neposredno vpliva na doseganje dveh ali več posebnih ciljev SLR in vsaj dveh kazalnikov SLR (prijavitelj v vlogi jasno opiše prispevek projekta k doseganju ciljev in kazalnikov SLR. Prispevek k ciljem in kazalnikom se odraža preko planiranih aktivnosti ter v rezultatih in kazalnikih).	10	
	Operacija neposredno vpliva na doseganje enega posebnega cilja in vsaj enega kazalnika SLR (prijavitelj v vlogi jasno opiše prispevek projekta k doseganju ciljev in kazalnikov SLR. Prispevek k ciljem in kazalnikom se odraža preko planiranih aktivnosti ter v rezultatih in kazalnikih).	5	
	Operacija neposredno vpliva na doseganje vsaj enega posebnega cilja SLR (prijavitelj v vlogi jasno opiše prispevek projekta k doseganju ciljev in kazalnikov SLR. Prispevek k ciljem in kazalnikom se odraža preko planiranih aktivnosti ter v rezultatih in kazalnikih).	3	
Inovativnost	Operacija je inovativna in ustvarja novo dodano vrednost v okolju (uporaba novih metod, pristopov in programov, uvajanje novih storitev in proizvodov, uvajanje novih znanj,...). Prijavitelj v vlogi jasno opiše inovativnost projekta. Inovativnost se odraža v planiranih aktivnostih.	5	
	Operacija je delno inovativna. Prijavitelj v vlogi opiše inovativnost projekta. Iz planiranih aktivnosti ter opisane vsebine projekta je razvidno, da vsebina operacije ni nova, vendar predlagana operacija vsebine nadgrajuje oz. vključuje nove pristope.	3	
	Operacija ne izkazuje inovativnosti. Prijavitelj v vlogi slabo opiše inovativnost projekta. Iz planiranih aktivnosti ter opisane vsebine projekta je razvidno, da vsebina operacije ni nova. Predlagane vsebine ne vključujejo novih pristopov.	0	

Trajnost operacije	Rezultati operacije zagotavljajo nadaljnje izvajanje vsebin in omogočajo razvoj novih operacij (zagotovljeno upravljanje skupnih kapacitet, zagotovljeno trženje novih produktov in storitev, ipd). Prijavitelj v vlogi opiše trajnost projekta. Iz planiranih aktivnosti ter rezultatov in kazalnikov projekta je razvidno, da operacija zagotavlja trajnost.	10	
	Rezultati operacije omogočajo nadaljnje izvajanje vsebin (oblikovane metode, strategije in orodja, izdelan promocijski material, ipd).	5	
	Operacija je namenjena osveščanju in izobraževanju javnosti	3	
	Operacija ne izkazuje trajnosti. Prijavitelj v vlogi slabo utemelji ali ne opiše trajnosti projekta. Iz planiranih aktivnosti ter rezultatov in kazalnikov projekta je razvidno da trajnost ni zagotovljena (z zaključkom projekta prenehajo vse aktivnosti).	0	
Ustvarjanje delovnih mest	Operacija jasno zagotavlja vsaj eno novo delovno mesto (kakršnakoli oblika, ki zagotavlja plačevanje prispevkov pokojninskega in invalidskega zavarovanja za polni delovni čas ter zagotavlja delovno mesto). Prijavitelj v vlogi označi, da bo v okviru operacije ustvarjeno novo delovno mesto ter navede pri kateri pravni ali fizični osebi bo ustvarjeno. Novo delovno mesto mora izhajati iz projektnih aktivnosti. Operacija, ki ustvari novo delovno mesto, mora to delovno mesto ohraniti še najmanj tri (3) leta po zadnjem izplačilu za sklad EKSRP ter najmanj pet (5) let za sklad ESRR.	7	
	Operacija ne predvideva novega delovnega mesta	0	
Teritorialna pokritost	Operacija se izvaja na območju petih ali več občin	8	
	Operacija se izvaja na območju treh ali več občin	5	
	Operacija se izvaja na območju dveh občin	3	
	Operacija se izvaja samo na območju ene občine	0	
Vpliv na okolje in ohranjanje narave	Načrtovane aktivnosti izboljšujejo stanje okolja (pozitivno vplivajo na varovanje in ohranjanje narave) in/ali uvajajo nove aktivnosti za prilagajanje podnebnim spremembam (konkretni ukrepi v naravi oz. v prostoru). Prijavitelj v vlogi opiše vpliv na okolje in ohranjanje narave. Iz planiranih aktivnosti ter rezultatov ali kazalnikov projekta je razvidno, da operacija izboljšujejo stanje okolja ali uvaja nove aktivnosti za prilagajanje podnebnim spremembam.	5	
	Načrtovane aktivnosti prispevajo k izboljšanju stanja okolja ali narave s povečanjem ozaveščenosti in ne vplivajo negativno na okolje. Prijavitelj v vlogi opiše vpliv na okolje in ohranjanje narave. Iz planiranih aktivnosti ter rezultatov ali kazalnikov projekta je razvidno, da operacija povečuje ozaveščenost in ne vpliva negativno na okolje.	3	
	Iz načrtovanih aktivnosti ni razviden vpliv na okolje. Prijavitelj v vlogi slabo ali ne opiše vpliv na okolje in ohranjanje narave.	0	

	Iz planiranih aktivnosti ter rezultatov ali kazalnikov projekta je razvidno, da operacija nima vpliva na okolje in ohranjanje narave.		
Vključevanje ranljivih skupin	Aktivnosti vključujejo oz. so rezultati operacije namenjeni vsaj trem ranljivim skupinam (mladi, starejši, brezposelni, ženske, Romi, invalidi in druge ranljive skupine). Prijavitelj v vlogi opiše katere aktivnosti vključujejo oz. kateri rezultati operacije so namenjeni posameznim ranljivim skupinam. Iz planiranih aktivnosti ter rezultatov ali kazalnikov projekta je razviden neposreden vpliv na ciljne skupine.	5	
	Aktivnosti vključujejo oz. so rezultati operacije namenjeni vsaj dvema ranljivima skupinama (mladi, starejši, brezposelni, ženske, Romi, invalidi in druge ranljive skupine). Prijavitelj v vlogi opiše katere aktivnosti vključujejo oz. kateri rezultati operacije so namenjeni posameznim ranljivim skupinam. Iz planiranih aktivnosti ter rezultatov ali kazalnikov projekta je razviden neposreden vpliv na ciljne skupine.	3	
	Aktivnosti vključujejo eno ali nič ranljivih skupin oz. rezultati operacije za ranljive skupine niso relevantni. Iz planiranih aktivnosti ter rezultatov in kazalnikov projekta je razviden posreden vpliv na ciljne skupine.	0	
Partnerstvo	Pri operaciji sodelujejo najmanj 3 partnerji (prijavitelj + 2 ali več partnerjev)	12	
	Pri operaciji sodelujeta 2 partnerja (prijavitelj + 1 partner)	7	
	Operacija ne predvideva partnerstva	0	
Raznolikost partnerjev vključenih v izvajanje operacij	V izvedbo operacije so vključeni partnerji iz vseh treh sektorjev (javni, ekonomski in nevladni sektor)	5	
	V izvedbo sta vključena dva sektorja	3	
	V izvedbo je vključen en sektor	0	
Izkušnje prijavitelja	Prijavitelj z referencami izkazuje izvedbo treh (3) ali več operacij financiranih iz EU sredstev	5	
	Prijavitelj z referencami izkazuje izvedbo vsaj eno (1) EU operacijo	3	
	Prijavitelj je izvedel vsaj 1 lokalno operacijo	1	
	Prijavitelj nima izkušenj z izvajanjem operacij	0	
Razvoj novih programov, produktov, storitev	V okviru operacije bosta nastala vsaj dva nova programa, produkta ali storitvi. Iz planiranih aktivnosti ter rezultatov ali kazalnikov projekta je razviden razvoj novih programov, produktov ali storitev.	13	

	V okviru operacije bo nastal vsaj en nov program, produkt ali storitev. Iz planiranih aktivnosti ter rezultatov ali kazalnikov projekta je razviden razvoj novih programov, produktov ali storitev.	8	
	Operacija ne predvideva novih programov, produktov ali storitev. Iz planiranih aktivnosti ter rezultatov ali kazalnikov projekta je razvidno, da operacija ne razvija novih programov, produktov ali storitev.	0	
SKUPAJ		100	

16. Finančni načrt, vključno s finančno razdelitvijo po zadevnih skladih iz te uredbe v skladu s finančnim okvirjem

Finančni okvir sklada EKSRP:

$(\text{Število prebivalcev LAS} \times 10) + (\text{površina LAS} \times 550) + (\text{št. občin s koeficientom pod } 0,90 \times 90.000 \text{ EUR}) + (\text{št. občin s koeficientom od } 0,91 \text{ do } 0,99 \times 70.000 \text{ EUR}) + (\text{št. občin s koeficientom od } 1,00 \text{ do } 1,10 \times 60.000 \text{ EUR}) + (\text{št. občin s koeficientom od } 1,11 \text{ do } 1,60 \times 55.000 \text{ EUR}) = \text{finančni okvir.}$

Podatki za izračun:

Število prebivalcev LAS na datum 1. julij 2014 : 38.612

Površina LAS: 1191,6 km²

Koeficient razvitosti 2015:

Pod 0,90 = 4 občine (Kočevje - 0,85; Kostel – 0,58; Osilnica – 0,52; Loški Potok – 0,79)

Od 0,91 – 0,99 = 0 občin

Od 1,00 – 1,10 = 3 občine (Dobrepolje – 1,1; Velike Lašče – 1,05; Sodražica – 1,05)

Od 1,11 do 1,6 = 1 občina (Ribnica – 1,11)

Finančni okvir =

$$= (38.612 \times 10 \text{ €}) + (1191,6 \times 550 \text{ €}) + (4 \times 90.000 \text{ €}) + (0 \times 70.000 \text{ €}) + (3 \times 60.000) + (1 \times 55.000 \text{ €}) =$$

$$= 386.120 \text{ €} + 655.380 \text{ €} + 360.000 \text{ €} + 0 + 180.000 \text{ €} + 55.000 \text{ €} =$$

$$= \underline{\underline{1.636.500,00 \text{ EUR}}}$$

Za problemska območja je v programskem obdobju 2014-2020 iz PRP 2014-2020 namenjenih 3.000.000 €. LAS s problemskimi območji pridobijo dodatnih 15 % finančnih sredstev glede na izračun finančnega okvirja LAS iz sklada EKSRP. LAS, ki vključujejo problemska območja ob potrditvi SLR, se dodatna sredstva odobrijo skupaj s potrditvijo SLR. Sredstva se dodeljujejo do razdelitve zneska, določenega v drugem odstavku 56. člena Uredbe CLLD. LAS mora ta sredstva porabiti na območju problemskega območja. Mednje uvrščamo območje Pokolpja, med katerimi so občine območja LAS – Kočevje, Kostel, Osilnica in Loški Potok. Sklep o dodatnih začasnih ukrepih razvojne podpore za problemska območja z visoko brezposelnostjo (Uradni list RS, št. 36/2016) se podaljšuje do leta 2020. LAS mora sredstva počrpati (projekti izvedeni in izplačani) pred zaključkom veljavnosti sklepa.

Višina dodatnih sredstev za problemska območja je:

$$1.636.500 \text{ €} \times 15 \% = \underline{\underline{245.475,00 \text{ EUR}}}$$

Višina sredstev rezerve za uspešnost dodeljena z obvestilom Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano o doseganju mejnikov na dan 31. decembra 2018 z dne 17. 6. 2019:
283.738,15 EUR

Finančni okvir EKSRP skupaj s sredstvi za problemska območja in sredstvi rezerve za uspešnost:
1.636.500 € + 245.475 € + 283.738,15 € = 2.165.713,15 EUR

Finančni okvir slada ESRR:

Izračun finančnega okvira ESRR v LAS, leži deloma v problemskem območju

Finančni okvir ESRR za LAS = finančni okvir za naselja, ki so vključena v problemsko območje * 1,2 + finančni okvir za naselja, ki niso vključena v problemsko območje

Naziv naselja			Problemsko območje
Kočevje	fiksni del	Središče regionalnega pomena (SRP)	DA
Dolga vas	variabilni del	Druga urbana območja (DUO)	DA
Fara	variabilni del	Druga urbana območja (DUO)	DA
Hrib Loški Potok	variabilni del	Druga urbana območja (DUO)	DA
Kočevska Reka	variabilni del	Druga urbana območja (DUO)	DA
Osilnica	variabilni del	Druga urbana območja (DUO)	DA
Šalka vas	variabilni del	Druga urbana območja (DUO)	DA
Ribnica	fiksni del	Medobčinsko središče (MOS)	NE
Sodražica	variabilni del	Druga urbana območja (DUO)	NE
Velike Lašče	variabilni del	Druga urbana območja (DUO)	NE
Videm (Dobrepolje)	variabilni del	Druga urbana območja (DUO)	NE

Glede na to, da je eno naselje v problemskem območju, eno pa ne, se fiksni del izračuna:

- za problemsko območje: $(242.000 * 1/2 + 242.000 * 1 * 0,1) * 1,2 = 174.240,00 \text{ EUR}$

- za neproblemsko območje: $(242.000 * 1/2 + 242.000 * 1 * 0,3) = 193.600,00 \text{ EUR}$

Fiksni del znaša **367.840,00 EUR**

Glede na to, da je od 9 naselij 6 naselij v problemskem območju, 3 pa ne, se variabilni del izračuna:

- za problemsko območje: $(138.000 * 6/9 + 138.000 * 6 * 0,3) * 1,2 = 408.480,00 \text{ EUR}$

- za neproblemsko območje: $(138.000 * 3/9 + 138.000 * 3 * 0,3) = 170.200,00 \text{ EUR}$

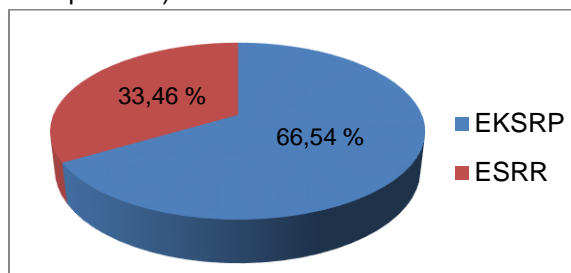
Variabilni del znaša **578.680,00 EUR**

Skupaj finančni okvir: **946.520,00 EUR**

	Finančni okvir (EKSRP in ESRR)	Problemska območja (EKSRP in ESRR)	Skupna sredstva (finančni okvir+problemska območja)
Sredstva EKSRP	1.920.238,15 €	245.475,00 €	2.165.713,15 €
Sredstva ESRR	363.800 €	582.720,00 €	946.520,00 €
SKUPAJ	2.000.300,00 €	828.195,00 €	3.112.233,15 €

Razdelitev sredstev po posameznem skladu – izračun deleža za pripravljialno podporo (brez sredstev za uspešnost)

Glavni sklad je Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja, kar pomeni, da bo podukrep Podpora za tekoče stroške in stroške animacije financiran iz tega sklada. Za pripravljialno podporo pa bo EKSRRP od 20.000 € namenil 66,54 odstotni delež, ESRR pa bo namenil 33,46 odstotni delež.

- Razdelitev sredstev po posameznem skladu

Podukrep	Sklad	(EU + SLO) (v EUR)	(v %)
Pripravljialna podpora	EKSRRP	13.308,00 €	0,43
	ESPR	/	
	ESRR	6.692,00 €	0,22
Podpora za izvajanje operacij v okviru strategije lokalnega razvoja, ki ga vodi skupnost	EKSRRP	1.759.215,85 €	56,53
	ESPR	/	
	ESRR	919.828,00 €	29,56
Priprava in izvajanje dejavnosti sodelovanja lokalne akcijske skupine	EKSRRP	/	
	ESPR	/	
	ESRR	20.000,00 €	0,64
Podpora za tekoče stroške in stroške animacije	EKSRRP	393.189,30 €	12,63
	ESPR	/	
	ESRR	/	
Skupaj		3.112.233,15€	100 %

Pripravljialna podpora:

EKSRRP: 1.881.975,00 € - 13.308,00 € = 1.868.667,00 €

EKSRR: 946.520,00 € - 6.692,00 € = 939.828,00 €

Podpora za tekoče stroške in animacijo = (1.868.667,00 € + 939.828,00 €) * 0,14 = 2.808.495,00 € * 0,14 = 393.189,30 €

Sredstva za financiranje operacij v okviru SLR:

EKSRRP: 1.475.477,70 €

EKSRRP (rezerva za uspešnost): 283.738,15 €

ESRR: 919.828,00 €

2.679.043,85 €

	EKSRRP (EU + SLO) (v EUR)	ESRR (EU + SLO) (v EUR)	ESPR (EU + SLO) (v EUR)	Skupaj (v EUR)
Prispevek sklada	2.165.713,15 €	946.520,00 €	/	3.112.233,15 €
Lastna soudeležba	433.142,63 €	183.964,00 €	/	617.106,63 €
Skupaj (v EUR)	2.598.855,78 €	1.130.484 €		3.729.339,78 €

- Načrtovana dinamika črpanja sredstev za posamezne podukrepe po letih

Podukrep	Sklad (EU + SLO)	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Podpora za izvajanje operacij v okviru strategije lokalnega razvoja, ki ga vodi skupnost	EKSRP	-	-	22.619,77	200.000,00	339.784,81	435.000,00	591.557,86	170.253,41
	ESRR	-	-	-	-	300.000,00	400.000,00	150.000,00	69.828,00
	ESPR	-	-	-	-	-	-	-	-
Priprava in izvajanje dejavnosti sodelovanja lokalne akcijske skupine	EKSRP	-	-	-	-	-	-	-	-
	ESRR	-	-	10.000,00	10.000,00	-	-	-	-
	ESPR	-	-	-	-	-	-	-	-
Podpora za tekoče stroške in stroške animacije	EKSRP	-	5.356,00	99.149,57	71.424,32	65.000,00	65.000,00	57.000,00	30.259,41
	ESRR	-	-	-	-	-	-	-	-
	ESPR	-	-	-	-	-	-	-	-
Skupaj		-	5.356,00	131.769,34	281.424,32	704.784,81	900.000,00	798.557,86	270.340,82

- Načrtovana razdelitev sredstev po posameznih tematskih področjih ukrepanja

Tematsko področje	Sklad (EU + SLO)	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Ustvarjanje delovnih mest	EKSRP	-	-	-	18.426,85	31.305,83	40.078,40	54.502,75	15.686,17
	ESRR	-	-	-	-	108.362,57	144.483,43	54.181,28	25.222,47
	ESPR	-	-	-	-	-	-	-	-
Razvoj osnovnih storitev	EKSRP	-	-	22.619,77	115.131,50	195.599,68	250.411,03	340.534,73	98.007,66
	ESPR	-	-	-	-	-	-	-	-
Varstvo okolja in ohranjanje narave	EKSRP	-	-	-	39.091,96	66.414,26	85.025,00	115.625,77	33.277,69
	ESRR	-	-	-	-	56.757,43	75.676,58	28.378,72	13.210,86
	ESPR	-	-	-	-	-	-	-	-

Večja vključeno st mladih, žensk in drugih ranljivih skupin	EKSRP	-	-	-	27.349,69	46.465,04	59.485,57	80.894,61	23.281,89
	ESRR	-	-	-	-	134.880,00	179.839,99	67.440,00	31.394,67
	ESPR	-	-	-	-	-	-	-	-
Skupaj		-	-	22.619,77	200.000,00	639.784,81	835.000,00	741.557,86	240.081,41

V tabeli Načrtovana razdelitev sredstev po posameznih področjih ukrepanja ni razdeljenih sredstev za Projekt sodelovanja Zgodbe rok in krajev, ki ga uvrščamo pod tematsko področje Ustvarjanje delovnih mest. Predviden začetek izvajanja projekta 2017 in zaključek 2018 (priloga 5).

- Stopnja sofinanciranja po posameznih podukrepih

Podukrep	EKSRP (v %)	ESRR (v %)	ESPR (v %)
Podpora za izvajanje operacij v okviru strategije lokalnega razvoja, ki ga vodi skupnost	do 85	80	/
Priprava in izvajanje dejavnosti sodelovanja lokalne akcijske skupine	do 85	80	/
Podpora za tekoče stroške in stroške animacije	do 100	/	/

17. Priloge

1. Seznam članov LAS;
2. Pogodba o ustanovitvi lokalno zasebnega partnerstva LAS PPD;
3. Osnutek javnega poziva za izbor operacij iz naslova podukrepa »Podpora za izvajanje operacij v okviru strategije lokalnega razvoja, ki ga vodi skupnost«;
4. Pogodba z vodilnim partnerjem LAS;
5. Indikativna lista operacij sodelovanja LAS, ki bodo sofinancirane s sredstvi ESRR in
6. Elektronska verzija SLR.